

«...Είχε φιλελεύθερον και φωτεινόν πνεῦμα και ικανότητα προς εύρυτέρας μαθήσεις. 'Αλλ' είχε και έργατικότητα ανένδοτον, αληθή δρασκευτικόν ζήλον, λιτότητα βίου και αφιλοκέρδειαν, άφοσίωσιν προς την πατρίδα του, αξιομίμητον ένδουσιασμόν προς την αρχαιότητα».

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ

ΘΕΣΣΑΛΙΚΑ ΤΟΠΙΑ
ΤΡΙΚΚΑΛΑ:
Η ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΝΤΟΥΣΙΚΟΥ

«οἱ τ' ἀμφ' ἱμερτὸν Τιταρήσιον ἔργα νέμοντο,
ὅς ρ' ἔς Πηνεῖον προίει καλλίρροον ὕδωρ,
οὐδ' ὃ γε Πηνεῖῳ συμμίσγεται ἀργυροδίνη,
ἀλλὰ τέ μιν καθύπερθεν ἐπιρρέει ἤϊτ' ἔλαιον'
ὄρκου γὰρ δεινοῦ Στυγὸς ὕδατός ἐστιν ἀπορρώξ».

ΕΠΑΡΧΙΑ ΤΥΡΝΑΒΟΥ

ΔΗΜΟΣΘ. ΑΝΔΡΕΑΔΗ

Α΄. — Ο ΤΥΡΝΑΒΟΣ ΣΤΑ ΠΡΩΤΑ 25 ΕΛΕΥΘΕΡΑ
ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ *

I

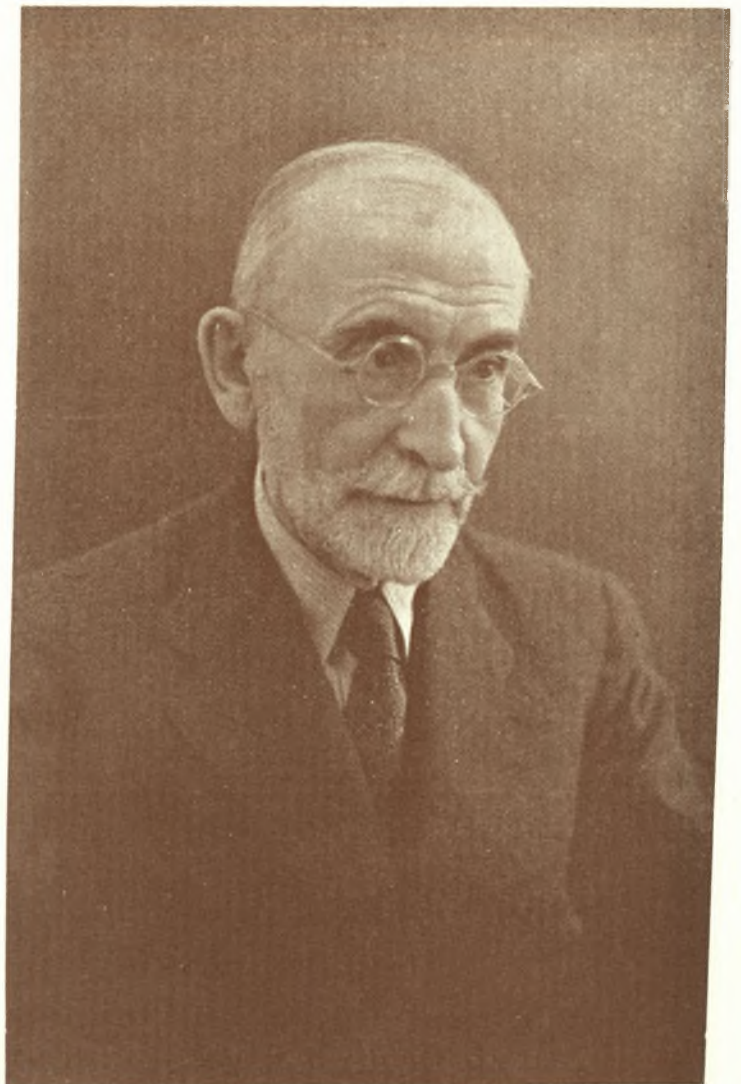
Καλοκαιριάτικη δλότελα ξημέρωσεν ἡ πρώτη Σεπτεμβρίου τοῦ 1881 στὸν Τύρναβο, τὴν πατρίδα μου. Ὁλόλαμπρος πρόβαλε σ' αὐτὴ ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς ὁ ἥλιος ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα πίσω ἀπ' τὸν Κίσσαβο. Λές καὶ βιαζόταν, πλημμυρίζοντας μὲ τὴ θάλασσα τῶν χρυσῶν ἀχτίδων τοῦ τῆς μικροπολιτείας μας, νὰ τὴν ξυπνήσῃ τὸ γρηγορώτερο, γιὰ νὰ τῆς μηνύσῃ κάποια πολὺ εὐχάριστη εἶδηση. Μ' ἄλλη ὅμως τῆς μεγάλης βιασύνης τοῦ δὲν κατώρθωσεν αὐτό, ποῦ ζητοῦσε. Τὴ βρῆκε στὸ πόδι ὄλη, ὅπως καὶ τὴν ἄφησεν, ὅταν πῆγαινε νὰ βασιλέψῃ...

Μὰ καὶ πῶς μποροῦσεν ἡ μικροπολιτεία αὐτὴ νὰ κλείσῃ μάτι ἐκεῖνη τῆς βραδυᾶς ὕστερ' ἀπ' τὸ χαρμόσυνο μήνυμα, ποῦ σκορπίστηκε στὶς τέσσερες ἄκρες τῆς ἀπὸ τὸ δειλινὸ τῆς προηγούμενης ἡμέρας; «**Αὐριο τὸ πρῶνι παραδίνεται ὁ Τύρναβος στοὺς Ἑλληνας**».

Κι αὐτὸ τὸ μήνυμα βγῆκεν ἀπὸ ἐπίσημο στόμα.

Ὁ «**μιραλάης**», ὁ διοικητὴς δηλαδὴ τῆς τούρκικης φρουρᾶς τῆς πολιτείας μας, κατὰ τὸ ἀπόγεμα τῆς

* Περὶ τῆς ἐπαρχίας Τυρνάβου ὀλοκλήρου δὲν ὑπῆρξε δυνατόν νὰ εὑρεθῇ νὰ γράψῃ εἰς δι' ὄλην τὴν πεντηκονταετίαν. Ἐδέχθη ὁ κ. Δημοσθ. Ἀνδρεάδης νὰ γράψῃ εἰδικῶς περὶ τοῦ Τυρνάβου, ἀλλὰ διὰ τὰ πρῶτα εἴκοσι πέντε ἔτη μόνον ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Θεσσαλίας, καὶ ὁ κ. Β. Οἰκονομίδης κυρίως περὶ τῆς Ραψάνης. Ἐπειδὴ οὕτω τὰ τῆς ἐπαρχίας ταύτης θὰ ἐνεφανίζοντο εἰς τὸ παρὸν Πανηγυρικὸν Λεύκωμα ἐντελῶς ἑλλιπῆ, ἡ Συντακτικὴ τοῦ Λευκώματος τούτου Ἐπιτροπεία εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ προσπαθῆσῃ νὰ συμπληρώσῃ τὰ ἐλλείποντα κατὰ τὸ δυνατόν. Καὶ τὰ μὲν τοῦ Τυρνάβου ἐδέχθη εὐτυχῶς τελευταῖον καὶ συνεπλήρωσε ὁ ἐκ Τυρνάβου Καθηγητὴς τῆς Γεωπονικῆς Σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Ἄθαν. Μουλούλης ἐπὶ τῆς βάσει κυρίως πληροφοριῶν, τὰς ὁποίας παρακληθεὶς συνέλεξε καὶ ἀπέστειλεν ὁ διευθυντὴς τοῦ ἐν Τυρνάβῳ ἡμιγυμνασίου κ. Κωνστ. Τσιμπλούλης. Τὰ τῆς Ραψάνης συνεπλήρωθησαν ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπείας ἐπὶ τῆς βάσει πληροφοριῶν, τὰς ὁποίας παρέσχε ὁ διευθυντὴς τοῦ αὐτόθι δημοτικοῦ σχολείου κ. Ἰω. Ἀγορασιδῆς. Ὁμοίως δὲ ἐγράφησαν καὶ τὰ ἀφορῶντα τὸν παλαιὸν δῆμον Γόννων ἐπὶ τῆς βάσει πληροφοριῶν, τὰς ὁποίας παρέσχε ὁ διευθυντὴς τοῦ δημοτικοῦ σχολείου Δερελιῦ κ. Ἰω. Ἀργυρακούλης. (Σημ. Σ. Ε. Π. Α.).

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ

Τύρναθος: Έτοιμασία δια τήν πρωινήν έξοδον τῶν προβάτων

ΑΣΧΟΛΙΑΙ ΧΩΡΙΚΩΝ - ΙΣΤΟΡ. ΜΝΗΜΕΙΑ

Τύρναθος: Τό ἐπιθλητικόν ἤρῳων τῶν ἐν πολέμῳ πεσόντων

προηγούμενης ἡμέρας, προσκαλώντας τοὺς προύχοντες Τυρναθίτες στοῦ « κ ο ν ἄ κ ι » — τὸ στρατιωτικὸ διοικητήριον — τοὺς ἔκαμε γνωστὴ τὴν παραπάνω πικρότατη γιὰ αὐτὸν εἶδηση. Τότε καὶ τοὺς σύστησε νὰ λάθουν τὰ μέτρα τους, ὥστε νὰ φυλάξουν μόνοι τους τὴν πόλη οἱ κάτοικοι τῆ νύχτα ἐκεῖνη, ὅπως μπορέσουν. Οἱ στρατιῶτες του θὰ εἶχαν ἄλλες, πιὸ σπουδαιότερες, δουλειῆς αὐτὲς τὶς ὧρες.....

Ἔτσι διαλαλήθηκεν ἀπὸ κείνη τὴν ὥρα ἡ εἶδηση, ποὺ ἔκαμε τὴν πόλη μας νὰ ξαγρυπνήσῃ αὐτὴ τῆ βραδυά. Μὰ καὶ ἡ σύσταση τοῦ μιραλάη δὲν πῆγεν ἀνώφελη. Γιατὶ μὲ τὴν πρόχειρη πολιτοφυλακὴ, ποὺ σχηματίστηκε ἀπὸ ὅλες τὶς τάξεις τῶν πολιτῶν, φυλάχθηκε πολὺ καλὰ ὁ Τύρναθος ἐκεῖνο τὸ βράδυ, κι ἔτσι κανένα δυσάρεστο ἐπεισόδιον δὲν ἔγινε στοὺς συμπολίτες μου. Ὁ ἥλιος, ἀφοῦ γιὰ στερνή φορά τὴν καλονύχτισε σκλαθωμένη, τὴν ἄλλη μέρα τῆ χαιρέτισε ἐλεύθερη, χωρὶς ν' ἀγγιχθῆ οὔτε μιὰ τρίχ' ἀπ' τὸ κεφάλι τῶν κατοίκων τῆς. Ἡ λευθεριά τῆς ἦρθε « σ τ ὀ κ ο υ φ ν ο ὄ λ ι » *, ὅπως ἀκριβῶς ἔκουγα τόσες φορές τὸν παπποῦ μου νὰ τὸ βεβαιώῃ στὴν παρέα του, πὼς θὰ μᾶς ἔρθῃ τὸ « Ἐ λ λ η ν ι κ ὀ ». Ἀπαράλλαχτα δηλαδὴ, ὅπως μᾶς στέλνουν οἱ φίλοι μας τὰ δῶρα τους μέσα στοῦ καλάθι! Κ' ἔτσι πραγματικῶς ἦρθε στὴν τυχερὴ τότε Θεσσαλία μας ἡ λευθεριά τῆς.....

Καὶ νὰ τώρα! Ξεκινώντας ἀπ' τὰ σπίτια τους πρῶν-πρῶν οἱ ξαγρυπνησμένοι πατριῶτες μῶν, διευθύνονται παρῆρες - παρῆρες κατὰ τὴ στρατῶνα, ποὺ εἶναι δίπλ' ἀπὸ τὰ δεξιὰ τοῦ Ξεριᾶ, τοῦ ἀρχαίου ξεροποτάμου Τίτταρ ῆ σ ι ο υ καὶ στοῦ ἔμπα τῆς μικροπολιτείας μας, γιὰ νὰ καλοδεχτοῦν τὴν λευθεριά τους. Ἐκεῖ, ἔξω ἀπ' τὴν πόλη, στήν ὄταν βιαστικὰ κι ἀπ' τὰ χαράματα μεγάλη ἀψίδα, ἀπ' ὅπου θὰ περνοῦσεν ὁ ἑλληνικὸς στρατός, ποὺ θάρχόταν ἀπ' τὴ Λάρισα, φέρνοντας μαζί του στοῦ « κ ο υ φ ν ο ὄ λ ι » τὸ πολύτιμο δῶρο τῆς μεγάλης μητέρας μας, τῆς Ἑλλάδας, καὶ σ' ἐμᾶς τ' ἀπολησμονημένα παιδιὰ τῆς.....

Μαζὶ μὲ τοὺς πρώτους προχωροῦμε ἐγὼ κι ὁ πατέρας μου, καπελλωμένοι, φραγκοφορεμένοι καὶ πανευτυχισμένοι κ' οἱ δύο. Ἐγὼ, γιατί πρώτη φορά στὴ ζωὴ μου φοροῦσα καπέλλο, κι ὁ πατέρας μου, γιατί πρώτη φορά θ' ἀντίκρυζε σὲ λίγο ἑλληνικὸ στρατό.

Ἔτσι προχωρώντας, ἀφοῦ περάσαμε τὴν παλιὰ βυζαντινὴ μακρόστενη γέφυρα τοῦ Ξεριᾶ, ἀρχίσαμε νὰ προσπερνοῦμε πολὺ κοντὰ κι ἀπ' τὴν ἀνατολικὴ πλευρά του τὸ ἀπέραντο ὀλοπέτρινο τετράγωνο τῆς στρατῶνας.

Μιὰ ἀνείπωτη μουγκαμάρα ξεχυνόταν ἀπὸ μέσα τῆς ἐκεῖνη τὴν ὥρα. Αὐτὸ τὸ ἀπέραντο καί, θαρρεῖς, ἀτέλειωτο χτίριο, ποὺ 40 χρόνια στὴ σειρά ἀπὸ τὸ χτίσιμό του ἔδειχνε μὲ χίλιους δυὸ τρόπους τὴ ζωντάνια του, ἦταν ἐκεῖνο τὸ πρῶν βουθὸ καὶ ἄλαλο. Οὔτε σαλπίσματα, οὔτε προστάγματα στρατιωτικῶν γυμνασίων, οὔτε τρεχάματα ἀλόγων, οὔτε μεγαλόφωνες εὐχῆς στοῦ Θεοῦ ἀπὸ μέρος τῶν στρατωνισμένων: « Π α τ ι σ α χ ι μ τ σ ὀ κ γ ι α σ ἄ ! » δηλαδὴ « πολυχρονεμένος νᾶναι ὁ βασιλιάς μας! » ἀκούονταν τότε, σὰν ἄλλοτε. Μὰ οὔτε καὶ καμμιά ἀνθρώπινη μορφή πρόβαλλεν ἐκεῖνη τῆ στιγμὴ ἀπὸ τὰ ἀμέτρητα παράθυρα τῶν ἀπέραντων θαλάμων τῆς στρατῶνας αὐτῆς. Μονάχα οἱ ἀπαίσιες στὴ μορφή καὶ στὴ φωνὴ τους κ α λ ι α κ ο ὄ δ ε ς, οἱ κάργιες δηλαδὴ, καθισμένες στὴ

* « Κ ο υ φ ν ο ὄ λ ι » = τὸ κοφινάκι.

σειρά πάνω στο σαμάρι της σκεπής, εξακολουθούσαν τις πένθιμες κραυγές της: «Κρρ! κρρ! κρρ!...»

Ποιός ξέρει! Ίσως νάθελαν νά θυμίσουν μ' αυτές στους διαβάτες της στιγμής εκείνης τὸ ξεφωνητὸ τοῦ Λατίνου ποιητῆ: «Sic transit gloria mundi», δηλαδή «Ἔτσι περνάει τοῦ κόσμου ἡ δόξα»....

Μὰ νά! Γιὰ ν' ἀποδείξη, πὼς δὲν ἀλήθευε γιὰ τὴν περὶσταση ἐκείνη τὸ νόημα τῶν κραυγῶν αὐτῶν, προβάλλει τὴ σιλουέττα τοῦ ἑνας Τοῦρκος φρουρὸς ἀπ' τὴ μεσιανὴ πόρτα τῆς στρατώνας. Εἶναι τὴ στιγμὴ αὐτὴ ὁ μοναδικὸς ἀντιπρόσωπος τῆς καταλυόμενης σουλτανικῆς ἐξουσίας στὴ σκλαβωμένη ἀπὸ 460 χρόνια πατρίδα μου. Ἐξὸν ἀπὸ τὸ ὄπλο, ποῦ ἀκουμπᾷ στὸν ὦμο, ἔχει φορτωμένο στὶς πλάτες καὶ τὸ γυλιὸ του. Καί, καθὼς εἶναι ποδεμένος μὲ τὰ γουρουντσάρουχά του, δείχνει πὼς ἐτοιμάζεται γιὰ φευγιό.

Καὶ σ' ἀλήθεια! Μόλις ἀντίκρουσε τὸ πλῆθος ἐκεῖνο τοῦ κόσμου, ποῦ ἐρχόταν πίσω μας, σὰ νὰ φοβήθηκε, μήπως τὸν πιάσει καὶ τὸν κρατήσῃ αἰχμάλωτο, τῶθαλε στὰ πόδια κι ἄρχισε νὰ τρέχη κατὰ τὸ Μ π ο υ γ ἄ ζ ι ! Ἔτσι κόπηκεν ἀπ' τὴν πατρίδα μου κι ὁ τελευταῖος κρικός τῆς πολύχρονης τουρκικῆς σκλαβιάς της.

Σὲ λίγο ἡ μικρὴ πλατεῖα, ὅπου εἶχε στηθῆ ἡ ἀψίδα, γεμίζει ἀπὸ κόσμο. Οἱ μαστόροι εξακολουθοῦν ἀκόμη τὸ συγύρισμά της, μὰ καὶ τὸ πλῆθος ὀλοένα τὸν ἐρχομὸ του.

Οἱ πιὸ πολλοὶ εἶναι ἄντρες κι' ἀγόρια μεγάλα καὶ μικρά. Μόλο ποῦ εἶναι καθημερινή, ὄλοι φοροῦν τὰ γιορτινά τους — ἄ ν τ ε ρ ι ἄ μακρὰ ἴσαμε τὰ πόδια μὲ ἕνα πολὺ κοντὸ τσόχινο σακκάκι οἱ νοικοκυραῖοι, χοντροῦφασμένη ἄσπρη πουκαμίσα ἢ φτωχολογιά' κι' ὄλοι σιδερωμένο κοντὸ κόκκινο φέσι στὸ κεφάλι καὶ πλατύ, χρωματιστὸ, μάλλινο ζουνάρι, γυρισμένο σὲ κόμπο χοντρό καταμεσῆς στὸ στήθος. — «Σ' τ ε ν ἄ», παντελόνια δηλαδή, πολὺ λίγοι φοροῦν' καὶ οἱ καπελλωμένοι μετριοῦνται στὰ δάχτυλα τοῦ ἑνὸς χεριοῦ.

Γυναῖκες πολὺ λίγες βγήκαν, γιὰ νὰ καλοδεχτοῦν «τὸ Ἑ λ λ η ν ι κ ὸ». Ὅλες μεσόκοπες, φοροῦν μακριές μάλλινες ἢ μεταξωτὲς φοῦστες καὶ μπολερὰ τσόχινα ἢ μεταξωτὰ — σ α λ τ α μ ἄ ρ κ ε ς —. Εἶναι ζωσμένες μὲ μεγάλα θηλυκωτὰ χρυσοκαπνισμένα ζουνάρια κι' ὄλες κεφαλοδεμένες' οἱ πιὸ ἡλικιωμένες μὲ ἀσημένιο «τ ε π ἔ» πάνω ἀπὸ τὸ φέσι' καὶ οἱ πιὸ νέες μὲ τυλιγμένα τὰ μαλλιά τους σὲ μεταξωτὴ «σ κ ἔ π η». Μονάχα οἱ δασκάλισσες τοῦ νηπιαγωγείου καὶ τοῦ παρθεναγωγείου φοροῦν καπέλλα καὶ εἶναι ντυμένες εὐρωπαϊκά.

Οἱ μαθήτριες ὄλες στὰ κάτασπρα ντυμένες, μὲ θαλασσιεὲς ζῶνες στὴ μέση καὶ κορδέλλες στὸ κεφάλι. Ἐνῶ οἱ μαθητὲς τῶν 2 « ἄ ρ ρ ε ν α γ ω γ ε ἰ ω ν », συνωδευμένοι ἀπὸ τοὺς δασκάλους των, εἶναι ὄλοι ντυμένοι μὲ ἄντερια καὶ ξεσκούφωτοι.

Νέα γυναῖκα καὶ ἀνύπαντρη κοπέλλα δὲ φαίνεται καμμιά. Στὴν ὑποδοχὴ δὲν παραβρέθηκαν ἐπίσης καὶ οἱ μαθητὲς τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου, γιὰτὶ ἔτυχε νὰ μὴν ἔχουν τότε δάσκαλο. Ὁ Ἄ θ α ν. Ζ α φ ε ι ρ ι ἄ δ η ς, ποῦ ἴσαμε τότε διεύθυνε τὸ σχολεῖο μας αὐτὸ ἀπὸ χρόνια, ἀποφασισμένος νὰ πολιτευθῆ, εἶχε παραιτηθῆ ἀπ' τὴ θέση του.

Μαζὶ μὲ τοὺς Χριστιανοὺς, ποῦ εἶχαν μαζευθῆ στὸ μέρος ἐκεῖνο, γιὰ νὰ καλοδεχτοῦν «τὸ Ἑ λ λ η ν ι κ ὸ», θυμάμαι, εἶχαν ἔρθει καὶ 5—6 Ὀθωμανοὶ συμπολίτες μας ὄχι βέβαια ἀπὸ λεπτότητα φερσίματος, ὄσο ἀπὸ σκοπιμότητα. Μ' ὅποιοδήποτε ὄμως σκοπὸ κι ἂν ἦρθαν τότε

Τύρναθος: Εὐχαριστημένος κηπουρὸς ἀπὸ τὴν συγκομιδὴ

ΑΣΧΟΛΙΑΙ ΧΩΡΙΚΩΝ - ΙΣΤΟΡ. ΜΝΗΜΕΙΑ

Ἄμπελων: Τὸ ἐν τῷ χωρίῳ ἥρωον τῶν πολέμων 1912—1913

Ἄμπελών: Συγκομιδὴ τῆς πλουσίας ἐσοδείας τοῦ σίτου

ΑΓΡΟΤΙΚΑΙ ΑΣΧΟΛΙΑΙ - ΙΕΡΟΙ ΝΑΟΙ

Βρυότοπος: Καλλιτεχνικὸν τέμπλον τοῦ Ἱ. Ναοῦ τοῦ χωριοῦ

στην ὑποδοχή, ὁ ἐρχομὸς τους δὲν τοὺς ἐξήμωσε. Γιατὶ τὸ ἐπεισόδιο αὐτὸ καθὼς καὶ τὸ κατοπινὸ πολὺ-πολὺ εὐγενικὸ φέρισμό τους στοὺς ἀξιωματικούς καὶ τοὺς ὑπαξιωματικούς τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ποὺ ἔμεινε μόνιμα στὸν Τύρναβο, στάθηκαν αἰτίαι νὰ γίνουν τὰ χαϊδεμένα παιδιὰ ἐκείνων. Καὶ τόσο πολὺ, ὥστε νὰ σχολιάζεται πικρόχολα ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς ἢ διακριτικῆ αὐτῆ διαγωγῆ τῶν ἐλευθερωτῶν τους στρατιωτικῶν πρὸς τοὺς Τούρκους.

Θὰ εἶχαν περάσει πιὸ πολὺ ἀπὸ δυὸ ὄρες, ὅταν ἀκοῦστηκαν ἀπὸ μακρὰ τὰ πρῶτα σαλπίσματα καὶ τὰ χαρούμενα ξεφωνητά: «Ἐρχονται! ἔρχονται!» Καὶ νά! σὲ λίγο βλέπουμε ὄλοι, οἱ μαζεμένοι ἐκεῖ, μιὰ τετράδα καβαλλάρηδων σαλπικτῶν νὰ προβάλλη ἀπὸ τὴν καμπὴ τοῦ δημόσιου δρόμου καὶ πίσω ἀπ' αὐτοὺς ἀκοῦμε νὰ καλπάζη ὀλόκληρη ἴλη ἵππικὸ μ' ἐπικεφαλῆς μουσικὴ μπάντα, ποὺ ἄρχισε νὰ παίξη στρατιωτικὸ ἔμβατήριο.

Ἄφωσιωμένοι ὡς τότε στὸ νὰ κοιτάζω καὶ νὰ θαμάζω τὸ πλατὺ γέισο τοῦ πρωτοφόρετου καπέλλου μου, ξαφνιάστηκα καὶ τᾶχασα κυριολεκτικὰ μὲ ὅ,τι ἔβλεπα καὶ ἄκουγα ἐκείνη τὴ στιγμῆ. Καὶ τόσο πολὺ, ὥστε νὰ μοῦ φαίνεται, πὼς νειρευόμουν.

Μὰ καὶ πὼς νὰ μὴν τὰ χάσῃ ἓνα δωδεκαχρονίτικο μικρόπαιδο, σάν κ' ἐμένα, ποὺ ἴσαμε τότε δὲν εἶχε βγῆ ἔξω ἀπ' τὸν Τύρναβο, κι ὡς ἐκείνη τὴν ἡμέρα δὲν εἶχεν ἀκούσει ἄλλα μουσικὰ ὄργανα ἐξὸν ἀπὸ πίπιζες, νταούλια, κλαρίνα καὶ βιολιά; Μὰ καὶ σάμπως εἶχα ξαναἰδεῖ κι ἄλλοτε χρυσὰ γαλόνια καὶ σπαθιά ξεγυμνωμένα καὶ τόσο ὀμορφα ντυμένους ἀξιωματικούς καὶ στρατιῶτες, ποὺ ἔβλεπα ἐκείνη τὴ στιγμῆ; Γι' αὐτὸ καὶ δὲν μπόρεσα νὰ κρατήσω τίποτε στὴ θύμησή μου ἀπὸ δῶ καὶ πέρα ἴσα με ποὺ πέρασεν ὄλος ὁ στρατὸς κάτω ἀπ' τὴν ἀψίδα, ἐξὸν ἀπ' τὴ σεβάσμια μορφή τοῦ ξανθόμαλλου γεροντάκου ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ ἐκείνου καὶ τὰ ἀραιὰ καὶ ξεψυχισμένα «Ζή τ ο υ ο υ ο υ !» τοῦ πλήθους.

Οὔτε πὼς ἔγινεν ἀπὸ μέρος τοῦ μακαρίτη Μανώλη Μουζᾶ, προσωρινοῦ τότε δημάρχου, ἢ προσφώνηση γιὰ τὴν παράδοση τῆς πόλης μας καὶ ἡ ἀντιφώνηση γιὰ τὴν παραλαβὴ τῆς ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸ τοῦ στρατοῦ * οὔτε πότε συστήθηκαν οἱ δημογέροντες καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ συμπολίτες μου στὸν ἴδιο, οὔτε πότε τραγουδήθηκεν ἀπ' τίς μαθήτριες τοῦ ἀνώτερου παρθεναγωγείου μας τὸ θούριο τοῦ Ρήγα: «Δεῦτε, παῖδες τῶν Ἑλλήνων!» Τίποτε ἀπ' ὅλα αὐτὰ δὲν κράτησεν ἡ θύμησή μου τότε.

Καὶ τὸ κακὸ γιὰ μένα εἶναι, ποὺ κι ἀργότερα, ὅταν δηλαδὴ μπῆκε στὴν πόλη ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς κ' ἔγινε στὴ μεγάλη κεντρικὴ ἐκκλησίᾳ τῆς «Ἀγίας Φανερῶ με ν η ς» ἡ δοξολογία* κι ὅταν μετὰ ἀπ' αὐτὴ δεξιώθηκεν ἡ Δημογεροντία τοὺς ἀξιωματικούς τῆς «καταλήψεως» στὸ μητροπολιτικὸ μέγαρο — σχετικὰ μὲ τᾶλλα τὰ τυρναβίτικα σπιτία — ἐγὼ δὲν παραβρέθηκα σ' ὅλα αὐτὰ τὰ ἐξαιρετικὰ ἐπεισόδια τῆς ἡμέρας ἐκείνης. Τὰ πληροφορήθηκα μαζί μὲ τοὺς ἄλλους σπιτικούς μου ἀπὸ τὸν πατέρα μου.

Ἐκεῖνο μονάχα, ποὺ ὕστερ' ἀπὸ τόσα χρόνια μοῦ μένει ἀξέχαστο, εἶναι ὁ πρωτόφαντος γιὰ ὄλους τοὺς σπιτικούς μου ἐνθουσιασμὸς τοῦ ἀπὸ μητέρα παπποῦ μου.

Δὲ φτάνει, ποὺ ὅλη τὴν ἡμέρα δὲν μποροῦσε νὰ κρύψῃ τὴ χαρὰ του, οὔτε νὰ κλείσῃ τὸ στόμα του αὐτός, ὁ πάντα σοβαρὸς καὶ λιγόλογος γέρος. Μόλις εἶδε κάποιον τμημα

* Τοῦ Σκαρλ. Σούτσου.

ΘΕΣΣΑΛΙΚΑΙ ΕΝΔΥΜΑΣΙΑΙ
ΕΠΑΡΧΙΑ ΤΥΡΝΑΒΟΥ

καβαλλάρηδων νά σταματάη στό μπροστά στό σπίτι μας κοινοτικό πηγάδι, γιά νά ποτίση τάλογά του, δέ βαστάχτηκε. "Άρπαξε τὸ σκοινὶ τῶν κουθάδων ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ στρατιώτη κι ἄρχισε νά βγάξη αὐτὸς νερὸ ἐξακολουθητικά, ὥσπου πότισεν ὄλα ἐκεῖνα τὰ ζῶα. Στὰ τελευταία πότισε — μονάχος του πάλι — καὶ τοὺς ὀδηγοὺς τῶν ἀλόγων ἐκείνων μὲ ἀπανωτὰ ποτήρια κρασιοῦ καὶ τσίπουρου ἀπ' τὸ σπίτι μας!

"Ἐτσι τὴν 1η Σεπτεμβρίου 1881 ἔγινε ἡ « π ρ ο σ ἄ ρ τ η σ ι ς » τῆς πατρίδας μου στὴ μητέρα της, τὴν Ἑλλάδα. "Ἄς δοῦμε τώρα, ποιὰ ἦταν καὶ πῶς ἐξελίχτηκε μαζί της ἡ Θεσσαλικὴ αὐτὴ μικροπολιτεία.

II.

"Ὅταν προσαρτήθηκεν ὁ Τύρναβος στὴν Ἑλλάδα, ἦταν, ὅπως ὄλες οἱ τοτινὲς Θεσσαλικὲς πόλεις, ἓνα δηλ. « περρασμένο μεγαλεῖο » κι' ἓνα « παρόν », πὸ « διηγώνοντας τὸ νὰ κλαῖς », ἢ τοῦλάχιστο νὰ τὸ συλλογιέσαι ἀποκαρδιωμένος.

Χτισμένη λίγο παρακάτω ἀπ' τὰ πόδια τοῦ Λουσοφακιοῦ, παρακλαδιοῦ τοῦ Κάτω "Ὀλυμποῦ, καὶ σὲ ὕψόμετρο 80 — 85 μέτρα ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας ἡ μικροπολιτεία αὐτὴ, ξαπλώνεται ὀλόκληρη στὴ δυτικὴ ἄκρη τοῦ κάμπου τῆς Λάρισας — τοῦ ἀρχαίου Πελασγικοῦ "Ἀργους — καὶ φτάνει ἀπὸ τὸ νότιο μέρος της σχεδὸν ἴσαμε τὴν ἀριστερὴ μεριά τοῦ Ξεριᾶ, τοῦ Τιταρήσιου δηλαδή.

Πρὶν ἀπὸ τὸ 1813, ὅπου ἔπαθεν ἀπὸ πανοῦκλα, ἡ βορεινὴ ἄκρη της ἔφτανεν ἴσαμε τὸ Κριτήρι — ἓναν χαμηλὸ μῦτικα τοῦ Λουσοφακιοῦ. Ἀπὸ κεῖ σήμερα τὰ τελευταία σπίτια τῆς πλευρᾶς της αὐτῆς ξεμακραίνουν 20' τῆς ὥρας περίπου!

Τότε οἱ κάτοικοὶ της ξεπερνοῦσαν τὶς 35 χιλιάδες. Ἐκεῖνη τὴν ἐποχὴ ὁ Τύρναβος εἶχε μεγάλα ἐργοστάσια βαφικῆς κόκκινων καὶ λουλακιῶν ὑφασμάτων. Εἶχε καὶ ξακουστὰ μεταξοϋφαντουργεῖα, πὸ τὰ περιζήτητα προϊόντα τοὺς ἔφταναν ἴσαμε τὴ Βιέννα, τὸ Βουκουρέστι, τὸ Κίεβο καὶ τὴ Μόσχα * Σ' ἐκεῖνα τὰ χρόνια λειτουργοῦσε σ' αὐτὴ τὴν πόλη ἀπὸ τὸ 1702 μεγάλο σχολεῖο ἑλληνικὸ, πὸ ἔβγαζε καὶ δασκάλους, κι ὅπου δίδαξαν ξακουστοὶ τοῦ Γένους δασκάλοι κι ὀπιὸ ἀπὸ ὄλους ξακουστὸς Ἰωάννης Δημητριάδης Πέζαρρος, δάσκαλος τοῦ μεγάλου Θεσσαλοῦ ἱστορικοῦ καὶ λόγιου Κούμα τοῦ Λαρισαίου. Καὶ λίγο πρωτύτερα ἢ σημερινὴ αὐτὴ, γνωστὴ μονάχα ἀπ' τὸ ἐξαιρετικὸ ὄζο της, Θεσσαλικὴ μικροπολιτεία εἶχε τὴν τιμὴ νὰ φιλοξενησῆ κάμποσες φορὲς τὸ σουλτάνο Μωάμεθ τὸν Δ' (1648 — 1687) μὲ ὄλους τοὺς αὐλικούς — φυσικά καὶ μὲ τὸ χαρέμι καὶ τοὺς γερακοτρόφους του. Καὶ πιὸ ἀργότερα — κατὰ τὸν ξεπεσμό της — σοφοὺς Εὐρωπαίους, καθὼς τὸν ξακουστὸ Γερμανὸ ἱστορικὸ Φαλμερᾶϊερ, πὸ ἔμεινε στὸν Τύρναβο δυὸ ὀλόκληρους μῆνες (στὰ 1842), τὸ Γάλλο βυζαντινολόγο Leon Heuzey, πὸ στὸ βιβλίον του « Excursion dans la Thessalie Turque en 1858 » ἀφιερώνει 14 σελίδες γιά τὸν Τύρναβο καὶ 2 μο-

* Ἐπεσε στὰ χέρια μου ἐδῶ καὶ σαράντα χρόνια φύλλο ἀπὸ κατάστιχο τοῦ τυρναβίτικου ἐμποροβιοτεχνικοῦ οἴκου Χατζημάνθου γλου μὲ χρονολογία 1717, ὅπου διάβασα μερὶδες μεταξωτῶν ὑφασμάτων, πὸ στέλλονταν ἀπ' τὸν Τύρναβο σὶς παραπάνω πόλεις, νὰ φτάνουν τὶς 10, 15 καὶ 20 χιλ. ρούμπλια!

Βρυότοπος : Ἐντατικὴ ἐργασία διὰ τὴν συγκομιδὴν σιτηρῶν

ΑΓΡΟΤΙΚΑΙ ΑΣΧΟΛΙΑΙ-ΙΕΡΟΙ ΝΑΟΙ

Καρατζόλι : Τὸ ὄραϊον τέμπλο τοῦ ἱ. Ναοῦ Ζωοδόχου Πηγῆς

Καρατζόλι: Είς τὸν δρόμο τοῦ χωριοῦ μετὰ τὴν βοϊδάμαξα

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΩΝ ΧΩΡΙΚΩΝ

Ροδιά: Ξεκίνημα τῶν χωρικῶν γυναικῶν γιὰ τὴν ἐργασία

νάχα γιὰ τὴ Λάρισα, τὸ Γερμανὸ ἀρχαιολόγο Eduard Braum (1866) κ. ἄ.

Τὸ παράξενο αὐτὸ μεγάλωμα ἑνὸς μικροῦ πρὶν χριστιανικοῦ συνοικισμοῦ, ποὺ ἀπ' τὸν καιρὸ τῶν βουλγαρικῶν ἐπιδρομῶν στὴ Θεσσαλία πῆρε τὸ σλαβικὸ ὄνομα Τύρναβος, δηλαδή τόπος ἀγκαθιῶν — καθὼς παραδέχεται ὁ σλαβομαθὴς καὶ σοφὸς Τσαριτσανιώτης Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων — ὅπως κι ἀργότερα ὁ ξεπεσμός του δὲν εἶναι ἀνεξήγητα, καθὼς φαίνονται μὲ τὸ πρῶτο ἄκουσμά τους.

“Ὅποιος πέρασε καὶ μιὰ φορά μόνο ἀπ' τὸν Τύρναβο, βέβαια εἶναι φυσικὸ νὰ παραξευτεῖ, ἀκούοντας, πῶς ἀπὸ ἓνα μικροχώρι, ὅπου ἦταν κατὰ τὴν κατάκτηση τῆς Θεσσαλίας ἀπὸ τοὺς Τούρκους (1420), ἔφτασε νάχη 35 χιλ. ψυχῆς, ἐνῶ μῆτε κοντὰ στὴ θάλασσα, μῆτε δίπλα ἀπὸ μεγάλο πλωτὸ ποτάμι βρίσκεται, μῆτε ἀπὸ ἔκταχτες φυσικὲς ὁμορφιὲς εἶναι στολισμένος. Ὁ ἴδιος εἶναι φυσικὸ νὰ παραξευτεῖ, μαθαίνοντας καὶ πῶς στὸν καιρὸ τῆς φοβερῆς τούρκικης σκλαβιάς, ὅπου τὸ κάθε τι μαραινόταν, ὁ Τύρναβος ἀνθισε τόσο, ὥστε καὶ σχολεῖο ξακουστὸ ν' ἀποχτήση καὶ βιοτεχνίες μεγάλες νὰ ἰδρῦση καὶ τὰ προϊόντα τους νὰ στέλνη σ' εὐρωπαϊκὲς μεγαλοπολιτεῖες ἀκόμα καὶ πῶς στὰ ἴδια χρόνια τῆς σκλαβιάς ἔξεπεσε τόσο, ὥστε τὴν ἡμέρα, ποὺ παραδινόταν στὴν Ἑλλάδα, νάχη 4-5 χιλιάδες κατοίκους μονάχα καὶ νᾶναι στὸ κάθε τι, σὰν τίς ἄλλες τότε νεκροφανικὲς πόλεις τῆς Θεσσαλίας.

“Ὅπως ὅμως εἶπα καὶ παραπάνω, ὄλ' αὐτὰ, τὰ πραγματικῶς παράξενα πράγματα, μπορεῖ νὰ ἐξηγηθοῦν καὶ νὰ πῶς, θαρρῶ !

Πρῶτα-πρῶτα τὸ πύκνωμα τοῦ πληθυσμοῦ του τὸ χρωστάει ὁ Τύρναβος στὰ σουλτανικὰ προνόμια, ποὺ ἀπόχτησεν ἐξαιτίας ἀπὸ τὴν ἐξαιρετικὴ σ' αὐτὸν συμπάθεια τοῦ κατακτητῆ τῆς Θεσσαλίας Τουρρχάν ἢ Τουρχάν-μπεη.

Γιατί νὰ συμπαθήση τὸν Τύρναβο ὁ ξακουσμένος αὐτὸς Τούρκος στρατηγός, δὲν τὸ ξέρομε. Ἀπὸ τὴν ἱστορία γνωστὸ μονάχα εἶναι ἐτοῦτο, πῶς δηλαδή τὸν καιρὸ, ποὺ, ἔχοντας ὁ Τουρχάν ζωσμένη τὴ Λάρισα, προσπαθοῦσε νὰ τὴν κυριέψη (1419—1420), στρατοπέδευε πάντα στὸ Τύρναβο, ἐρημωμένο τότε χριστιανικὸ συνοικισμό. Ἴσως νὰ εὐχαριστήθηκε ἀπ' τὴ διαμονή του σ' αὐτὸ τὸ μέρος, ἢ νὰ τὸ νόμισε γιὰ γουρλίδικο. Γι' αὐτό, μόλις κυριέψε τὴ Λάρισα, περιμάζεψε τοὺς σκορπισμένους ἐδῶ κ' ἐκεῖ κατοίκους τοῦ μικροσυνοικισμοῦ αὐτοῦ κ' ἔχτισε πρὸς χάρη τους ἓνα τζαμί καὶ μιὰ ἐκκλησία κοντὰ-κοντὰ, ποὺ, γιὰ νὰ τιμήση τὸν ἀγαπημένο του γουναρά Νικόλα, πρόσταξε νὰ ὀνομαστῇ «Ἁγίου Νικόλαος». Ἡ ἐκκλησία αὐτὴ βρίσκεται καὶ λειτουργεῖται ὡς τὰ σήμερα καὶ ὀνομάζεται ἀκόμα «Ἀϊ-Νικόλας τοῦ Ριχάν». Ἐτσι ὀνομαζόταν καὶ τὸ γειτονικὸ μὲ αὐτὴ τζαμί, ὅπου γκρεμίστηκε λίγα χρόνια ὕστερ' ἀπ' τὴν Προσάρτηση. Ἀργότερα καὶ μετὰ ἀπ' αὐτὸν τὸ συνοικισμό τῶν κατοίκων του μὲ τὴ μεσιτεία τοῦ ἴδιου στρατηγοῦ θὰ πῆρην ὁ Τύρναβος τὰ σουλτανικὰ προνόμια, ποὺ οἱ κατοπινοὶ σουλτᾶνοι τὰ σεβάστηκαν τὰ 3 πρῶτα ἐκατόχρονα ἀπὸ τὴν κατάκτηση τῆς Θεσσαλίας. Αὐτὸ φαίνεται πρῶτα, ποὺ μῆτε ἡ ἱστορία μῆτε ἡ ντόπια παράδοση ἀναφέρει καμμιά σφαγή (ἢ ἄλλη βαρβαρότητα τῶν Τούρκων) νάχη γίνῃ σ' αὐτὴ τὴν πόλη. Κ' ἔπειτα, ποὺ πολλὲς φορές στὰ χρόνια τῆς τουρκικῆς σκλαβιάς ἀναγκαζόταν ὁ μητροπολίτης Λαρίσης νὰ μεταθέτῃ τὴν ἔδρα του στὸν Τύρναβο

και να μένη εκεί γι' ασφάλειά του χρόνια πολλά στη σειρά.

Ἡ ασφάλεια αὐτὴ μαζί με τὴν ἀσυδοσία ἀπ' τοὺς φόρους θάγιναν δίχως ἄλλο ἢ αἰτία τοῦ γρήγορου μεγαλώματος τοῦ Τυρνάβου. Ἡ πύκνωση ἔπειτα τοῦ πληθυσμοῦ θ' ἀνάγκασε τοὺς τοτινοὺς κατοίκους του νὰ ριχτοῦν με τὰ οὐλά τους στὴν καλλιέργεια τῆς γύρω τοπικῆς περιοχῆς, πού και μεγάλη εἶναι κι ἀπὸ τὶς πιὸ εὐφορες περιοχὲς ὄχι μόνο τῆς Θεσσαλίας, παρὰ και ὀλόκληρης τῆς Ἑλλάδας, ἂν πιστέψουμε τὸ δελφικὸ χρῆσμο, πού λέγει γιὰ τὸν κάμπο Τυρνάβου — Λαρίσης, δηλαδή γιὰ τὸ ἀρχαῖο Πελασγικὸ Ἄργος :

« Γαίης μὲν πάσης τὸ Πελασγικὸν Ἄργος ἄμεινον ».

Ἡ καλὴ πάλι και ταχτικὴ καλλιέργεια τῆς εὐφορῆς αὐτῆς περιοχῆς θὰ πλήρωνε πάντα τοὺς καλλιεργητὲς τῆς με πλούσιες και λογιῆς - λογιῆς σοδειές.

Ἐν' ἀπὸ τὰ προϊόντα τῶν σοδειῶν αὐτῶν θὰ ἦταν βέβαια και τὸ μετάξι. Γιατί ἡ μεταξοσκωληκοτροφία, ἀρχίζοντας ἀπ' τὸν καιρὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, εἶχε ἀπλωθῆ σιγά - σιγά σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Κι' ἐνῶ τὸ πρῶτο σκεῦμα τῶν ἄλλων γεωργικῶν και κτηνοτροφικῶν προϊόντων τους ἦταν εὐκόλο στοὺς Τυρναβίτες τῶν χρόνων ἐκείνων νὰ τὸ διαθέτουν κάθε φορά στις ἄλλες θεσσαλικὲς και ἑλλαδικὲς πολιτείες, πού εἶχαν ἔλλειψη ἀπ' αὐτὰ τὰ προϊόντα, τὸ πανάκριβο μετάξι, τὸ ὁποῖο ἀπὸ τότες ἀφθονο θάβγαζεν ἡ πόλη τους, δὲν μπορούσε ν' ἀπορροφηθῆ ἀπ' τὴ φτώχῃ και κακομοιριασμένη τότε Θεσσαλία καθὼς και ἀπὸ τὴν ἄλλη Ἑλλάδα.

Θὰ ζήτησαν λοιπὸν και, ρωτώντας, θ' ἀνακάλυψαν ἄλλες πλούσιες ἀγορὲς γιὰ τὸ ἐξαιρετικὸ αὐτὸ προϊόν τοῦ τόπου τους οἱ Τυρναβίτες. Οἱ ἀγορὲς ὅμως αὐτὲς ἦταν πολὺ μακρινὲς και, γιὰ νὰ τὶς φτάσουν, ἔπρεπε νὰ ταξιδεύουν μῆνες ὀλόκληρους και νὰ συνοδεύουν κιόλας τὸ πολύτιμο ἐμπόρευμά τους οἱ μεταξοπαραγωγοὶ ἢ οἱ ἔμποροι τοῦ μεταξιοῦ Τυρναβίτες.

Ἔτσι τότε, ταξιδεύοντας με τὰ βλάχικα καραβάνια, πού ἐκεῖνα τὰ χρόνια ἦταν τὸ μοναδικὸ μεταφορικὸ μέσο, πρὸς τὸ Μοναστήρι και τὸν Περλεπέ, τὴ Σαλονίκη και τὶς Σέρρες στὴν ἀρχή, και ξεμακραίνοντας ὀλοένα, θάφταναν λίγο - λίγο ἔπειτα και πιὸ παραπέρα στὴν Πόλη δηλαδή, στὸ Βελιγράδι και στὸ Βουκουρέστι, στὴ Βουδαπέστη και στὴ Βιέννη, στὸ Κίεβο και στὴ Μόσχα, ὅπου εἶχε πέραση τὸ μετάξι.

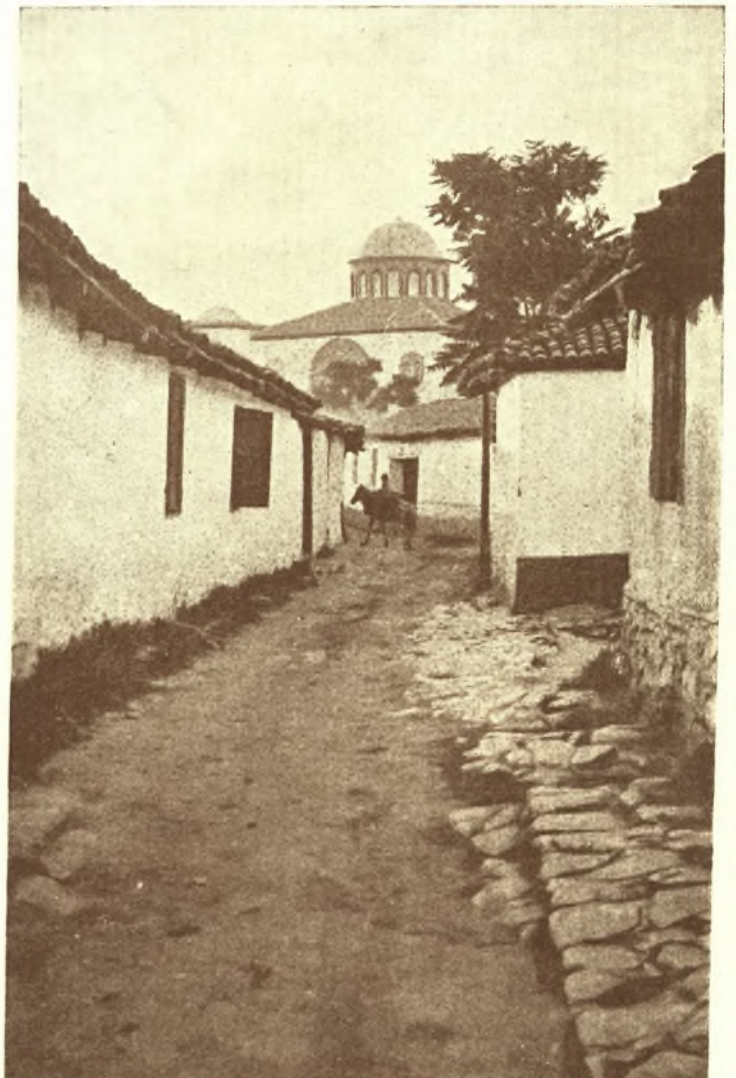
Βλέποντας κατόπι σ' ἐκείνες τὶς μεγαλοπολιτείες οἱ ταξιδιώτες αὐτοὶ Τυρναβίτες ἔμποροι, πὼς ἐξὸν ἀπ' τὸ ἀτόφιο μετάξι τους μπορούσαν νὰ ξεοδεθοῦν ἐκεῖ και ὑφάσματα, καμωμέν' ἀπ' αὐτὸ τὸ ὑλικό, καθὼς κι ἀπὸ βαμπάκι, και παίρνοντας δείγματα τῶν ὑφασμάτων, πού συνηθίζονταν σ' αὐτὲς, θὰ προσπαθοῦσαν, πιστεύω, ὅταν γύριζαν στὴν πατρίδα τους, νὰ τὰ μιμηθοῦν ἢ και νὰ τὰ καλύτερέσουν. Κ' ἐπειδὴς μήτε ἡ Μηχανικὴ μήτε ἡ Χημεία ἦταν προωδευμένες ἐκεῖνα τὰ χρόνια στὴν Εὐρώπη κι ἀπὸ τᾶλλο μέρος οἱ καθημερινοὶ πόλεμοι ἐμπόδιζαν τότε τοὺς Εὐρωπαίους νὰ καταγίνονται, ὅπως ἔπρεπε, σὲ βιομηχανικὲς ἐπιχειρήσεις, ἦταν εὐκόλο στοὺς Τυρναβίτες τοῦ καιροῦ ἐκείνου νὰ ὑφαίνουν βαμβακερὰ και μεταξωτὰ ὑφάσματα, πού νὰ μποροῦν νὰ ἱκανοποιοῦν τὶς ἀνάγκες τῶν κατοίκων τῆς καθεμιᾶς ἀπὸ τὶς παραπάνω εὐρωπαϊκὲς μεγαλοπολιτείες και γι' αὐτὸ νὰ ξεοδεύονται εὐκόλα.

Δελέρια: Μετὰ τὸ θέρος θημώνιασμα τοῦ χρυσοῦ σταχυοῦ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΙ ΑΣΧΟΛΙΑΙ - ΑΠΟΨΕΙΣ

Τύρναβος: Ἐνα γραφικὸ δρομάκι με φόντο τὸν Ὀλυμπο

Τύρναβος : Τουρκ. στρατός παρά την Μυλούναν κατά τὸ 1897

ΕΙΚΟΝΕΣ ΠΟΛΕΜΟΥ - ΓΡΑΦΙΚΑ ΤΟΠΙΑ

Ἄμπελών : Χιονᾶτες χήνες σὲς λιμνοῦλες τοῦ χωριοῦ

Ἔτσι λίγο-λίγο θάρχισαν νὰ καταγίνωνται οἱ τοτινοὶ πατριῶτες μου στὴν ὕφαντικὴ λογιῆς-λογιῆς βαμβακερῶν καὶ μεταξωτῶν ὕφασμάτων, στὴ βαφικὴ κόκκινων βαμβακερῶν μὲ τὸ ριζάρι — τῶν « μ π ο υ χ α σ ι ῶ ν » — καὶ γαλάζιων — μὲ τὸ λουλάκι, καθὼς καὶ στὸ σταμπάρισμα βαμβακερῶν πανικῶν καὶ μαζί μὲ τὸ ἀτόφιο μετὰξι τους νὰ στέλνουν κι' αὐτὰ γιὰ πούλημα σὲς μακρινὲς ἐκεῖνες εὐρωπαϊκὲς ἀγορῆς.

Ἐπειτα, βλέποντας, πὼς εἶχαν μεγάλη πέραση, θάρχισαν σιγά-σιγά νὰ μεγαλώνουν τὴν ἴσαμε τότε σπιτικὴ βιοτεχνία τους, νὰ γίνωνται δηλαδὴ ἐργοστασιάρχες καὶ νὰ... πλουταίνουν.

Κοντὰ ὅμως σ' ἐτούτους τοὺς λίγους πλούσιους Τυρναβίτες θάρχισε καθημερινὰ δουλειὰ καὶ καλὸ μεροκάματο καὶ ἡ κατώτερη, ἡ ἀκτὴμονη δηλαδὴ τάξη, θάρχισε τότε νὰ καλοζῆ κι αὐτὴ κι ἔτσι νὰ κινιῶνται οἱ τέχνες καὶ τὸ ἐμπόριο στὸν Τύρναβο.

Ἐπειτα ὅμως ἀπ' αὐτὴ τὴ γενικὴ κίνηση φυσικὸ ἦταν νὰ ξαπλωθῆ κ' ἡ καλοπέραση σ' ὅλες τὶς τάξεις τῶν Τυρναβιτῶν καὶ σιγά-σιγά ν' ἀνεβῆ ἡ στάθμη τοῦ πολιτισμοῦ τους καὶ ν' ἀπλωθῆ σὲ ἄλλα, πιὸ πνευματικὰ ἀπὸ τὸ φαγί, ἀπ' τὸ ντύσιμο κι ἀπ' τὴν κατοικία φανερώματά του.

Ἐν' ἀπ' αὐτὰ τὰ φανερώματα τοῦ πολιτισμοῦ εἶναι — καθὼς ξέρουμε — καὶ ἡ παιδεία. Γιὰ τοῦτο ἦταν πολὺ φυσικὸ γιὰ τοὺς τοτινοὺς Τυρναβίτες, μόλις πλούτηναν, νὰ ἰδρῦσουν σχολεῖα στὴν πόλη τους, κατώτερα στὴν ἀρχὴ κι ἀνώτερο κατόπι — ἀφοῦ μάλιστα ἦταν κρατικὰ προνομιούχοι — καὶ οἱ πιὸ πλούσιοι ἀπ' αὐτοὺς νὰ μορφῶνουν τ' ἀγόρια τους καὶ σ' εὐρωπαϊκὰ πανεπιστήμια.

Μὲ τὴν ἀνώτερη ὅμως αὐτὴ σπουδὴ ἔστω καὶ λίγων νέων Τυρναβιτῶν, φυσικὸ πάλι ἦταν νὰ δημιουργηθοῦν ἀνάμεσά τους σιγά-σιγά καὶ ὁδηγοὶ μορφωμένοι, ποὺ νὰ μπορῆ ἡ γνώμη τους ν' ἀκούεται σὲ κάθε σπουδαῖο ζήτημα τῆς πατρίδας τους. Κι ἔτσι νὰ προσδεύουν ὅλο-ένα οἱ βιοτεχνίες, τὸ ἐμπόριο καὶ οἱ τέχνες τῆς καὶ μέσσα στὸ πυκνὸ καὶ γενικὸ σκοτάδι, ποὺ ξαπλωνόταν ἐκεῖνα τὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς σ' ὅλη τὴ Θεσσαλία, νὰ φεγγολοῦν δυὸ μικροί, ἀλλὰ δυνατοὶ φάροι πολιτισμοῦ, ὁ Τύρναβος κάτω στὸν κάμπο τῆς Λάρισας καὶ τ' Ἄμπελάκια πάνω στὴν πλαγιά τοῦ Κίσσαβου.

Ἔτσι θαρρῶ, πὼς μπορεῖ νὰ ξηγηθῆ τὸ μέγαλωμα τοῦ Τυρναβοῦ ἀπὸ μικροσυνουικισμό σὲ μεγαλοπολιτεία, καθὼς καὶ τὸ ἐξαιρετικὸ ἀνθισμα τοῦ πολιτισμοῦ τῶν κατοίκων του στὰ χρόνια τῆς γενικῆς βαρβαρότητας ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα μας.

Μὰ κι ὁ ξεπεσμός του σὲ μιὰ ἀσήμαντη καὶ φτωχιά μικροπολιτεία μὲ 4—5 χιλιάδες ψυχὲς κατὰ τὸν καιρὸ, ποὺ προσαρτήθηκε στὴν Ἑλλάδα, δὲν εἶναι ἀνεξήγητος.

Ὅταν θυμηθοῦμε τὴ φοβερὴ πανούκλα, ποὺ ἔπεσε στὸν Τύρναβο στὰ 1813, τὴν ὕστερ' ἀπὸ λίγα χρόνια τυραννία του ἀπ' τὸ Βελή-πασα καὶ τέλος τὴν ἑλλαδικὴ καὶ θεσσαλικὴ ἐπανάσταση τοῦ 1921 κι ὅλ' αὐτὰ τὰ φοβερὰ περιστατικὰ τὰ συνταιριάσουμε μὲ τὸ γενικὸ τῆς Εὐρώπης ἡσύχασμα ἀπὸ τὸ 1815 κ' ἐδῶθε, τὴ γρηγορὴ τῆς πρόοδο ἀμέσως μετὰ ἀπ' αὐτὸ τὸ ἡσύχασμα στὴν Τεχνικὴ, τὴ Μηχανικὴ καὶ τὴ Χημεία καὶ τὴν ἀντικατάσταση τοῦ ριζαριοῦ καὶ τοῦ λουλακιοῦ μὲ τὰ χρώματα τῆς ἀνιλίνης γιὰ τὴ βαφικὴ ὅταν, ξαναλέω, θυμηθοῦμε ὅλ' αὐτὰ μαζί, εὐκόλα μποροῦμε νὰ ξηγήσουμε καὶ τὸ μίκραιο καὶ τὴ φτώχεια καὶ τὸν ξεπεσμό τῆς στάθμης τοῦ

πολιτισμοῦ τοῦ Τυρνάβου ἀπὸ τὶς ἀρχές τοῦ 19ου αἰῶνα ἴσαμε τὰ 1881.

Ἡ πανούκλα πρῶτα - πρῶτα θέρισε τὰ 4)5 τῶν κατοίκων του κι ἔτσι, καθὼς λείει ἡ ντόπια παράδοση, ξμειναν τὰ πιὸ πολλὰ σπίτια του χωρὶς νοικοκυραίους. Ἀπὸ τὸ θανατικὸ αὐτὸ δὲ θὰ ξέφυγαν καὶ οἱ ὀδηγοὶ καὶ οἱ ἐργοστασιάρχες καὶ οἱ μεγαλέμποροὶ του. Μὰ κι ὅσοι ἀπὸ αὐτοὺς εἶχαν γλυτώσει, ἀποτελειώθηκαν ὕστερ' ἀπὸ 3 - 4 χρόνια ἀπ' τὸ σπαθὶ τοῦ Βελῆ - πασα, τοῦ γενικοῦ τότε διοικητῆ τῆς Θεσσαλίας, πού, σταίνοντας τὸ μεγαλόπρεπο σαράϊ του στὸν Τύρναβο ἀντὶ στὴ Λάρισα, ζήτησε ν' ἀντιγράψῃ σὲ ὅλα τὸν πατέρα του, τὸ φοβερὸ Ἄ λ ἡ - πασα, στὰ λίγα χρόνια τῆς τυραννίας του σ' αὐτὴ τὴν πόλη.

Δὲν πρόφτασε νὰ γλυτώσῃ ἀπ' τὸ δεῦτερο αὐτὸ θανατικὸ καὶ νὰ ξανασάνῃ κομμάτι ἢ ἄμοιρη πατρίδα μου καὶ νά! ἔρχονται πίσω της ἡ ἀνταρσία τῆς Ἑλλάδας καὶ τὸ ξεσήκωμα τῶν Ἀ γ ρ ά φ ω ν καὶ τοῦ Π η λ ί ο υ στὰ 1821. Κι ἂν τὸ δεῦτερο σθῆναι γρήγορα, ἢ πρώτη βασιτάει 7 ὀλόκληρα χρόνια.

Σ' αὐτὸν τὸ φοβερὸ γιὰ ὅλο τὸν ἑλληνισμὸ καιρὸ ὄχι μόνον τὰ πρὶν ἀπὸ 460 χρόνια δοσμένα προνόμια στὸν Τύρναβο θὰ ξεχάστηκαν δίχως ἄλλο, ἀλλὰ καὶ πῶς δὲν ξεπαστρεύτηκεν ὀλότελα ὁ χριστιανικὸς πληθυσμὸς του — ὅπως τῆς γειτονικῆς Λάρισας — εἶναι ν' ἀπορῆ κανεῖς. Γιατὶ ἡ πολιτεία αὐτὴ βρισκόταν στὸ διάβα τοῦ στρατοῦ, πού κάθε λίγο κατέβαιναν ἀπ' τὴ Μακεδονία, γιὰ νὰ σθήσῃ καὶ τὶς δυὸ αὐτὲς ἀνταρσίες.

Ἐκεῖνο ὅμως, πού πιὸ πολὺ ἀπ' ὅλες τὶς παραπάνω αἰτίες ἔκαμε τὸν Τύρναβο νὰ ξεπέσῃ ἀπὸ τὸ περασμένο μεγαλεῖο του, ἦταν ἡ πρόοδος τῆς Εὐρώπης στὴν Τεχνική, στὴ Μηχανική καὶ στὴ Χημεία. Μὲ τὰ μέσα, πού ἔδωσαν καὶ οἱ τρεῖς αὐτὲς ἐπιστῆμες στὴ βιομηχανία καὶ στὸ ἐμπόριό της, ἦταν τῶν ἀδυνάτων ἀδύνατο νὰ παραβῆ ἢ σπιτική βιοτεχνία τῆς πατρίδας μου καὶ τῶν Ἀμπελακίων καὶ κοντὰ σ' αὐτὴ καὶ τὸ ἐμπόριο τῶν δυὸ αὐτῶν θεσσαλικῶν μικροπολιτειῶν.

Κι ἀφοῦ ἔσθθησαν ἔτσι οἱ δυὸ πλουτοφόρες πηγές ἀπὸ τὸν Τύρναβο καὶ ξαφανίστηκαν οἱ μεγάλες περιουσίες ἀπὸ τὶς ἀρπαγές τοῦ Βελῆ - πασα' κι ἀφοῦ ἔλειψε κάθε φωτισμένος ὀδηγὸς καὶ λιγδοστεψεν ἀφάνταστα ὁ πληθυσμὸς του' κι' ἀφοῦ ὁ βιοπορισμὸς τῶν κατοίκων του περιωρίστηκε μονάχα στὴ γεωργία καὶ τὴ μικρὴ κτηνοτροφία, ἦταν ἐπόμενο νᾶρθῃ καὶ νὰ καλοκαθίσῃ στὴ θεσσαλικὴ αὐτὴ μικροπολιτεία καὶ ἡ φτώχεια. Καί, διώχνοντας τὴν περασμένη εὐτυχία καὶ ζωντανία της, νὰ τὴν καταντήσῃ κι' αὐτὴ, σὰν τὶς ἄλλες τότε πολιτείες τῆς Θεσσαλίας, δηλαδὴ ν ε κ ρ ο φ α ν ι κ ῆ.

III.

Καὶ στ' ἀλήθεια! Τὸ κάθετι, πού ἀποτελοῦσε τὴν ὄντοτητα τοῦ Τυρνάβου στὸν καιρὸ τῆς προσάρτησής του ἦταν τέλεια νεκροφανικό.

Ἐπληθυσμὸς του πρῶτα - πρῶτα ἐξαιτίας ἀπὸ τὴ μεγάλη τῶν κατοίκων του ἔλνονοσία καὶ τὶς ἐντερίτιδες τῆς μωροδιακῆς ἡλικίας καὶ πιὸ πολὺ ἀπὸ τὴν ἔλλειψη γιαιτρῶν τῆς προκοπῆς ἔμνισκε στάσιμος ἀπὸ χρόνια.

Ἡ παραγωγή ἔπειτα τῆς καλλιεργούμενης γῆς — μιᾶς καμπήσιας περιοχῆς ἀπὸ 40 — 50 χιλ. στρέμματα, πού κάμποσ' ἀπ' αὐτὰ εἶναι καὶ ποτιστικά — ἐνῶ ἦταν ἀνάλογη πρὸς τὴν καταβαλλόμενη γι' αὐτὴν ἐργασία καὶ στὴν

Τύρναβος : Πορεία τουρκικοῦ στρατοῦ παρὰ τὸ Ζάρκο 1897

ΕΙΚΟΝΕΣ ΠΟΛΕΜΟΥ - ΓΡΑΦ. ΑΠΟΨΕΙΣ

Ἄμπελών : Παιγνίδισμα χηνῶν στὶς ὀμορφες λιμνοῦλες

Λουσφάκι: Συγκέντρωσις έλλ. στρατοῦ κατά τόν πόλεμον 1897

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ - ΟΜΟΡΦ. ΤΟΠΙΑ

Άμπελών: Μία γραφικωτάτη δενδροφυτευμένη λεωφόρος

πρόσθητα καί στην ποιότητα, δέν ήταν ούτε τόση ούτε τέτοια, ώστε νά γίνεται κι έξαγωγή της. Για τούτο καί τά λογιής - λογιής γεωργικά καί κτηνοτροφικά προϊόντα του Τυρνάβου, τά σιτηρά, τά όσπρια, τó βαμβάκι, τά σταφύλια, τó κρασί, τά λαχανικά, τά γαλαχτερά, τó κρέας, τά μαλλιά, τά δέρματα κ.τ.τ., ένώ έφταναν καί ίκανοποιούσαν τις ανάγκες τών κατοίκων του, δέν περίσσευαν, ούτε ήταν έτσι έξαιρετικά, ώστε νά πουλιούνται καί παραπέρ' άπ' αυτόν, έξόν άπ' τά κουκούλια καί τά μπιστανικά του. Κι αυτά όμως όχι κάθε χρόνο. Γιατί πολλές χρονιές έξαιτίας, που εκείνα τά χρόνια ήταν άγνωστη ακόμη ή μικροσκοπήση του κουκουλόσπορου, ή έξαιτίας άπό καμμιά θεομηνία χαλαζιού καταστρεφόταν ή κουκουλοπαραγωγή. "Επειτα κι άπό μιá επιδημία ποντικιοῦ, άρουραίων δηλαδή, που έγινε κατά τά 1858, καταστράφηκεν όλότελα ή μοροφυτεία του Τυρνάβου.

Τό ίδιο γινόταν καί με τά μπιστανικά πολλές φορές άπό άνάθροχες ή άπό επιδημίες άκρίδας, που εκείνα τά χρόνια ήταν πολύ - πολύ συχνές.

Τά σιτηρά πάλι μ' όλη την άγροναυτική καλλιέργεια καί την άπλα τών χωραφιών, επειδή καί πολύ άργά ώρίμαζαν καί ριζωμένα βαθιά δέν ήταν (γιατί ακόμα δέν είχεν άντικατασταθί τó ήσιόδειο άλέτρι), γι' αυτό σπάνια νά μην πάθουν κάθε χρόνο άπ' τó λίβρα. Καί για τούτο πάντα ήταν λιγοστά. "Επειτα, επειδή καί στρατός άρκετός δέν άπόλειπε ποτές άπό τόν Τύρναβο — ή άπέραντη στρατώνα του είχε χτισθί άπ' τά 1842 — για τούτο τó περίσσεμα του σταριού του ξεοδεύταν για τις ανάγκες του στρατοῦ. Τό ίδιο καί τó περίσσεμα του κριθαριού' γιατί πάντα στρατωνιζόταν όλόκληρο σύνταγμα ίππικού στην πατρίδα μου.

Άπ' την άμπελουργία του έπειτα ό Τύρναβος, μόλο που έπαιρνε πολλά σταφύλια, επειδή λίγ' άπ' αυτά ήταν τά χρόνια εκείνα φαγουλάτα¹, δέν μπορούσε νά κάνη σπουδαία έξαγωγή. Γιατί τά άφθονα κρασιά του έξαιτίας άπ' την κακή διατήρησή τους μόλις βαστούσαν ίσαμε τó Μάρτη. "Αμα έμπαινει ή άνοιξη καί μεγάλωνεν ή ζέστη, « κ ό θ ο ν τ α ν » κι ήταν κατάλληλα μόνο για όινοπνευματοποίηση.

Τό βαμπάκι, οί όψιμές καί τά προϊόντα της κτηνοτροφίας του ήταν τόσο λίγα, καί πολλά άπ' αυτά τόσο κατώτερης ποιότητας, ώστε αναγκάζονταν οί κάτοικοί του νά κάνουν εισαγωγή καί φασουλιών καί ρεβιθιών καί φακής ακόμα καί νά τρώνε τράγεια κρέατα άπ' τόν Αύγουστο ίσαμε την άνοιξη², φερμένα άπό άλλες περιφέρειες.

Μονάχα κατά τó άπό τά 1860 — 1875 περίπου χρονικό διάστημα — τόν καιρό δηλαδή, που οί 'Ηνωμένες Πολιτείες της Άμερικης βρίσκονταν συναμεταξύ τους σέ πόλεμο, καί λίγο ύστερ' άπ' αυτόν — έξαιτίας του μεγάλου ύψωμοῦ τών βαμβακιών στην Εύρώπη, — οί τοτινοί Τυρνάβίτες, καλλιεργώντας σέ μεγάλη ποσότητα τó βαμβάκι καί ξεσπορίζοντας κιόλας αυτό με « μά κενες », με μηχανές δηλαδή, φερμένες άπό την Άγγλία, κατάρθωναν νά κάνουν μεγάλη έξαγωγή.

"Όσο τέλος για τó περίφημο « ο ὄ ζ ο Τ υ ρ ν ά β ο υ »,

¹ Τά σημερινά γλυκτατα καί νόστιμα « ντιμπαντίκια », — ένα είδος « ροζακιά » — ήταν τότε πολύ λίγα.

² Τά βωδινά κρέατα περιφρονιόνταν τότε άπ' τούς Τυρνάβίτες καί τά χοιρινά άπαγορεύονταν άπό τούς Τούρκους συμπολίτες μας.

πού σήμερα έχει γίνει πανελλήνιο, στον καιρό της Προσάρτησης ούτε η ονομασία του δεν είχε πολιτογραφηθεί ακόμη στον τόπο της παραγωγής του¹.

Ἐξὸν ὅμως ἀπὸ τὰ γεωργικὰ καὶ τὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα του ὁ Τύρναθος κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸ δὲν ἔκανε ἐξαγωγή ἀπὸ κανέν' ἀπὸ τὰ βιοτεχνικά του.

Τὸ ξεκλώσταιμα τῶν κουκουλιῶν καὶ ἡ ὕφανση τοῦ μεταξιοῦ τους εἶχε πάψει ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ Βελή-πασα. Καὶ σήμερ' ἀκόμα, πού τὰ ξερά κουκούλια τῆς μικροπολιτείας αὐτῆς ξεπερνοῦν κάθε χρόνο τις 20 χιλ. ὀκάδες, καμμιά γυναίκα της δὲν ξέρει νὰ ξετυλίξει οὔτε μιὰ κλωστή κουκουλιού! Κ' ἐνῶ χιλιάδες πήχεις βαμβακερῶν ὕφασμάτων ὑφαίνονται κάθε μέρα σ' αὐτή, μήτε ἓνα μεταξομάντηλο δὲ βγαίνει ὕφασμένο ἀπ' τὴ χιλιάδα τῶν ἀργαλειῶν της!

Ἡ χρησιμοποίηση ἔπειτα τῶν μπουχασιῶν καθὼς καὶ τῶν λουλακένιων ὕφασμάτων χρόνο μὲ τὸ χρόνο περιοριζόταν. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ «κίρχανάδες» — τὰ μεγάλα ἠηλαδὴ ἐργοστάσια τῆς βαφικῆς τῶν μπουχασιῶν — καθὼς καὶ τὰ «μπογιατζίδικα» — τὰ βαφεῖα τῶν λουλακένιων πανικῶν — κλείνοντας ὀλοένα, εἶχαν ἀπομείνει 1—2 ἀπ' τὸ καθένα τῆ χρονιά τῆς Προσάρτησης.

Μονάχα ἡ μικρὴ βιοτεχνία τῶν «σταμπάτων» βάσταξεν ὡς τὰ σήμερα, φυτοζώνοντας ὅμως κι αὐτὴ πάντα.

Ἔστερ' ἀπὸ τέτοια καὶ τόσο λειψὴ παραγωγή ὄλων τῶν εἰδῶν τῶν ντόπιων προϊόντων τῆς θεσσαλικῆς αὐτῆς μικροπολιτείας ἦταν φυσικὸ νᾶναι λειψὸ καὶ τὸ ἐμπόριό της ἐκεῖνα τὰ χρόνια, ὅπου μάλιστα καὶ ἡ ληστεία φούντωνε τότε σ' ὅλη τὴ Θεσσαλία καὶ πῶς πολὺ στὶς κοντὰ στὸν Ὀλυμπο ἐπαρχίες της Τυρνάθου κι Ἐλασσώνας.

Στὴν παραπάνω σοβαρὴ ἔλλειψη ἀπὸ κάθε κίνηση ἐμπορικῆ, πού βάραινε πολὺ στὴ γενικὴ τότε φτώχεια καὶ γι' αὐτὸ καὶ στὴ νεκροφάνεια τῆς πατρίδας μου, πρέπει νὰ προσθέσω ἀκόμα καὶ τὴν ἔλλειψη κάθε «ἄδηλοῦ πόροῦ» ἀπὸ ξενιτεμένους της. Γιατὶ ὁ Τύρναθος ἐκεῖνα τὰ χρόνια ἐξὸν ἀπὸ τὸ μεγάλο εὐεργέτη της, τὸ μακαρίτη συμπολίτη μας Δημήτρη Χατζηαντωνίου, πού, σὰν πλούτηνε στὴ Βλαχιά, σκόρπισε τὰ πλούτη του, γιὰ νὰ χάριση στὴν πατρίδα μας τὸ λαμπρὸ διδαχτήριο τοῦ κοινοτικοῦ παρθυναγωγείου μας καὶ γιὰ νὰ τὸ προικοδοτήσῃ μὲ τὴ συντήρησή του, δὲν εἶχεν κανέναν ἄλλο ξενιτιμένο ἐκεῖνα τὰ χρόνια.

Ὁ δεῦτερος Τυρνάθης, πού εἶχεν ἀποφασίσει τότε νὰ ξενιτευτῆ ἴσαμε τὴ Σμύρνη, ὁ μακαρίτης Ἰωάννης Μπόσκορς — ὁ γνωστὸς μὲ τὸ μικρὸ του ὄνομα «Τζοῦάνος» — ἀφοῦ μπόρεσε καὶ κάθισεν ἐκεῖ ὁ μόνος μῆνες, ἀναγκάστηκε τὸν ἔβδομο νὰ γυρίσῃ στὴν πατρίδα του ἀπὸ πρόφαση τάχα, πῶς δὲν μπορούσε νὰ τρώῃ «ἐλαϊόλαδον ἀπὸ βαμβακόσπορον» — ὅπως ἔγραφε στὴ μάνα του — πραγματικὰ ὅμως ἀπ' τὴ μεγάλη του νοσταλγία!

Ἐξὸν ἀπὸ τὴ φτώχεια κατὰ τὰ χρόνια, τὰ κοντινὰ πρὸς τὴν προσάρτησή της στὴν Ἑλλάδα, ἔβλεπε κανεὶς τότε στὴ θεσσαλικὴ αὐτὴ μικροπολιτεία κι' ὄχι λίγα φανερώματα ξεπεσμοῦ ἀπὸ τὸν παλιὸ της πολιτισμό.

Ἄν ἀκόμα ὡς τότε οἱ κάτοικοι τοῦ Τυρνάθου διατηροῦσαν πολλὰ ἀπὸ τὶς παλιές τους ἀρετές, καθὼς νὰ

Δαμάσι : Μάχη κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897 στὰ παλαιὰ σύνορα

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ - ΟΜΟΡΦ. ΤΟΠΙΑ

Δελέρια : Ἐνας ρομαντικὸς δρόμος πρὸς τὸ Καρατζόλι

¹ Κοῖτα Ἄχιλλ. Τζαρτζάνου, στὸ «Ἡμερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος» Γ. Δροσίνη (σελ. 145) «Τὸ οὔζο — ἱστορία μιᾶς λέξεως».

Μουσουλάρι: Ξεκίνημα διά την καθημερινήν άγροτ. έργασίαν

ΑΠΟ ΤΑΣ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑΣ ΑΣΧΟΛΙΑΣ

Δελέρια: Μετά τόν θέρο αρχίζει τò θημώνιασμα τών σιτηρών

ποῦμε τή θρησκευτικότητα, τήν ἠθικότητα, τήν ἐργατικότητα, τή φιλοξενία, τή φιλοκαλία καί τήν πάστρα, ὡστόσο ἡ παλιά τους ὄρεξη στά γράμματα καθῶς καί ἡ προοδευτικότητα εἶχαν πολύ λιγιστέψει ἐκεῖνα τὰ χρόνια. Ἔπειτα καί οἱ μεταξύ τους μικροκομματισμοί δέν ἔλειπαν, ἐνῶ ὁ ἀλτρουϊσμός τοὺς ἦταν ἀγνωστος.

Ἄν οἱ τοτινοὶ Τυρναβίτες διατηροῦσαν ἀνοιχτές 12 ἐκκλησιές, ἐνῶ εἶχαν μείνει τόσο λίγοι ἂν τὰ κρούσματα τῆς προσβολῆς τῆς οἰκογενειακῆς τιμῆς καθῶς καί τῆς κλεψιάς ἦταν ἀγνωστα ἢ πολύ σπάνια σ' αὐτούς τότε ἂν βαστοῦσαν κατακάθαρα τὰ σπίτια τους κι ἀπὸ τὸ πιὸ φτωχὸ δέν ἔλειπε τὸ ἀνθοπερίβολο — ὁ μπαχτσές — ἂν ἡ φιλοξενία ἐξακολουθοῦσε νᾶναι τόσο μεγάλη, ὡστε νὰ κάνη ἐντύπωση σ' ὅλους τοὺς ξένους, ποὺ ἔτυχε νὰ περάσουν ἐκεῖνα τὰ χρόνια ἀπ' τὸν Τύρναβο ὡστόσο ἡ ἀδιαφορία τους γιὰ τὴν καλὴ συντήρηση τῶν διδασκῆριων τῆς πόλης των, γιὰ τὸ διορισμὸ πολλῶν καί καλῶν δασκάλων καί πιὸ πολύ γιὰ τὴν ταχτικὴ φοίτηση τῶν παιδιῶν τους στὰ σχολεῖα ἦταν τότε ὀλοφάνερη.

Δυὸ χρόνια πρὶν ἀκόμη ἀπὸ τὴν πανούκλα ὁ γυιὸς τοῦ ἑξακουστοῦ Τυρναβίτη δασκάλου καί ἱεροκήρυκα Πέζαρου, ὁ Δημήτριος Οἰκονόμος Τυρναβίτης, μὲ πολυσέλιδο γράμμα του, σταλμένο ἀπ' τὴ Σμύρνη στίς 16 Ἀπριλίου τοῦ 1881 « πρὸς τοὺς φιλτάτους του συμπατριῶτες Τυρναβίτες »¹, γράφει :

.....
 « Μὲ μεγάλην μου λύπην, φίλοι μου συμπατριῶται, »
 « ἤκουσα ἀπὸ ἐδῶ ἐλθόντας φίλους, ὅτι ἀμελήσατε παν- »
 « τάπασι τὰ γράμματα καί ὅτι εἰς τὸ σχολεῖόν σας με- »
 « γάλην ἀδιαφορίαν δείχνετε καί τὰ παιδιά σας δέν σᾶς »
 « μέλει, ἂν δέν μάθωσι τίποτε, οὔτε φροντίζετε νὰ τὰ »
 « στείλετε νὰ μάθωσι... Ἀπέδωκα τὸ κακὸν εἰς τὴν δυσ- »
 « τυχίαν τοῦ Τυρνάβου ἄλλά, ἐνῶ ὁ Τύρναβος πληρόνει »
 « τόσα καί τόσα καθ' ἕκαστον χρόνον, τίς ζημία τοῦ ἦταν, »
 « ἂν ἐπλήρῃ καί χίλια ἢ καί δύο χιλιάδες γρόσια, διὰ »
 « νὰ κάμῃ τὰ παιδιά του ἀξίους πολίτας καί ἀληθινούς »
 « ἀνθρώπους ;... Εἶναι μεγάλη τοῦ Τυρνάβου καται- »
 « σχύνη εἰς τοὺς παρόντας καιροὺς αὐτὸς μόνον νὰ μένη »
 « ἀμαθῆς καί οἱ ἄλλοι τόποι νὰ σπουδάζωσι νὰ συσταί- »
 « νωσι σχολεῖα, διὰ νὰ προκόψωσι, ἐνῶ τὸ παρὰ- »
 « δεῖγμα εἰς τοὺς ἄλλους καί τόσους »
 « ἀνθρώπους ἐπρόκοψεν ἐκ τοῦ μα- »
 « καρίτου πατρός μου τὸν καιρόν... »
 « Ἐξεύρω ὦν ἀκόμη αὐτοῦ τὴν ἀδιαφορίαν σας, ὅτι δέν »
 « σᾶς ἔμελεν οὔτε περὶ διδασκάλου, οὔτε περὶ σχολείου, »
 « οὔτε περὶ τῶν ἰδίων σας παιδῶν ἄνθρωπων, ὅτι καί »
 « τὰ παιδιά σας ἐσηκώσατε. Λοιπὸν εἶναι ἀνάγκη νὰ δι- »
 « ορθώσετε ταῦτα, δηλαδὴ καί τὰ παιδιά σας νὰ στέλ- »
 « λετε καί περὶ τῆς καλῆς καταστάσεως τοῦ σχολείου νὰ »
 « φροντίζετε κτλ.».

Ἡ ἀδιαφορία αὐτὴ τῶν τοτινῶν συμπατριῶτῶν μου γιὰ τὴ μὀρφωση ἐξακολούθησε καί πολλὰ χρόνια ὕστερα ἀπ' αὐτὸ τὸ γράμμα. Ἀκόμα καί τὴ χρονιά τῆς Προσάρτησης καί τὰ 5 σχολεῖα τῆς πατρίδας μου εἶχαν ἀπὸ 1 δάσκαλο ἢ ἀπὸ 1 δασκάλισσα μόνον καί μαθητὲς κάτω ἀπ' τοὺς μισοὺς, ποὺ ἔπρεπε νάχουν.

¹ Τὸ γράμμα αὐτὸ δημοσιεύθηκε ὀλόκληρο ἀπ' τὸν Ἄχιλλ. Τζάρτζανο στὸν 3ο τόμο τῶν Θεσσαλικῶν Χρονικῶν (1933) μὲ τὸν τίτλο « Ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τῆς οἰκογενείας Δημητριάδου τοῦ Τυρνάβου » (σελ. 148 — 152).

“Όσο για τη μόρφωση, πού ξπαιρναν σ’ αὐτὰ οἱ μαθητές τους, μὴν τὰ ρωτᾶς. Κι αὐτὴ ἡ ξακουστὴ ἄλλοτε ἀνώτερη « σ χ ο λ ῆ τ ο ὕ Γ έ ν ο υ ς » εἶχε ξεπέσει τότε σ’ ἓνα συνηθισμένο « ἔ λ λ η ν ι κ ὸ σ χ ο λ ε ι ὸ », ὅπου διδάσκονταν λίγ’ ἀρχαῖα Ἑλληνικά, τὸ τυπικὸ τῆς γραμματικῆς τῆς ἀττικῆς διαλέκτου, ἡ πραχτικὴ ἀριθμητικὴ μαζί καὶ κάποιο ὄνοματολόγιο γεωγραφικὸ. Τίποτε ἄλλο!

Ἐπειδὴ σ’ ἐκεῖνα τὰ χρόνια δὲ λειτουργοῦσε σὲ καμμιὰ θεσσαλικὴ πόλη τέλειο γυμνάσιο, σπάνια σπούδαζε κανένας Τυρναβίτης τότε στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Ἀθήνας. Ἐπίσης γραμματισμένοι Τυρναβίτες μὲ περισσότερα ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ σχολεῖου γράμματα ἐξὸν ἀπὸ τοὺς 1—2 ἐπιστήμονες γιατροὺς πολὺ λίγοι ἦταν ἄλλοι. Ἡ μεγάλη κοινοτικὴ βιβλιοθήκη βρισκόταν πάντα κλειδωμένη καὶ χρῆσιμευε, γιὰ νὰ ξεσκονίζεται μιὰ φορὰ τὸ χρόνο ἀπὸ τοὺς μαθητὲς τοῦ ἑλληνικοῦ σχολεῖου! Οἱ παπᾶδες καὶ τῶν 12 ἑνοριακῶν ἐκκλησιῶν μόνο νὰ διαβάζουν ἤξεραν. Ὅχι καὶ νὰ γράφουν. Τὸ ἴδιο καὶ οἱ τελειόφοιτοι τῶν δημοτικῶν σχολείων! ..

“Όσο για τᾶλλα φανερῶματα τοῦ πολιτισμοῦ τῶν τοινῶν πατριωτῶν μου, δὲν μπορῶ νὰ περηφανεύωμαι. Ἐξὸν ἀπὸ 3—4 βρώμικα χάνια κι’ ἄλλα τόσα μικρομαγέρικα τῆς ἴδιας ποιότητος, οὔτε ξενοδοχεῖο οὔτε ἐστιατόριο βρισκόταν τότε στὸν Τύρναθο. Ἐπίσης τὰ κουρεῖα καὶ τὰ καφενεῖα του δὲν ἦταν νὰ τὰ λιμπίζεται κανεὶς. Τὰ τουρκικὰ ὅμως ἦταν χειρότερα. Σ’ αὐτὰ τὸ κουρεῖο εἶχε γιὰ παράρτημα τὸ καφενεῖο· καὶ τὰ δυὸ ἓνα μονάχα κάθισμα—τὴν πολυθρόνα, πού καθόταν ὅποιος ξυριζόταν!—Οἱ πελάτες τοῦ καφενεῖου κάθονταν ὅλοι σταυροπόδι σὲ κάτι ψηλὰ ξύλινα πατάρια, πού ἦταν δεξιά κι’ ἀριστερὰ ἀπ’ τὴν εἴσοδο, σκεπασμένα μὲ ψάθες βούρλινες. Στὰ καφενοκουρεῖ’ αὐτὰ οἱ πελάτες πλέρωναν κάθε μῆνα καὶ ὁ καφετζῆς σημείωνε τὰ βερεσέδια του μὲ γραμμὲς κιωλίας πίσω ἀπ’ τὴν πόρτα ἢ στὰ ράφια τοῦ μαγαζιοῦ του!

Τὰ καφενεῖα καὶ τὰ κουρεῖα τῶν Χριστιανῶν συμπατριωτῶν μου τοῦ καιροῦ ἐκεῖνου ἦταν ἀνθρωπινώτερ’ ἀπὸ τὰ τουρκικὰ. Ὡστόσο θυμᾶμαι, πὼς τὸ πάτωμα τοῦ πιὸ ἀριστοκρατικοῦ ἀπ’ τὰ δυὸ καφενεῖα ἦταν σκεπασμένο μὲ μαυρόπλακες καὶ τὸ μπιλιάρδο τοῦ ἄλλου ἀπ’ τὰ πιὸ πρωτόγονα. Πλαγιαστό καὶ γεμᾶτο ἀπὸ μεγάλα ὄρθια καρφιά!

Κέντρα γιὰ τίς κοσμικὲς διασκεδάσεις χρῆσιμευαν τότε οἱ αὐλὲς τῶν ἐκκλησιῶν, οἱ ἡσκιωμένες ὄχθες τοῦ Μ α τ ι ο ὕ ¹ καὶ τῆς Β ρ ὺ σ η ς ² καὶ ἡ πίσω ἀπ’ τὸν Π ρ ο φ ῆ τ’ Ἡ λ ῖ α ἰσοπεδωμένη καὶ κατάγυμη τότε πλαγιά τοῦ Λουσακιοῦ. Καὶ οἱ διασκεδάσεις, πού γίνονταν στὰ μέρη αὐτὰ, ἦταν πραγματικῶς πολιτισμένων ἀνθρώπων. Γιατί κι’ ἀνάμιχτ’ ἀπὸ ἄντρες καὶ γυναῖκες γίνονταν καὶ σὲ τραγούδια καὶ χοροὺς περιωρίζονταν.

Ἐξὸν ἀπ’ αὐτὲς στὸν Τύρναθο οἱ ἄντρες διασκεδάζαν—εὐτυχῶς ξέχωρ’ ἀπ’ τίς γυναῖκες—καὶ μὲ τὸ « μ π ο υ ρ α ν ῖ », μὲ τὰ « φ σ έ κ ι α » καὶ μὲ τὸ « τ ὸ μ π λ ο ». Καὶ οἱ τρεῖς ὅμως διασκεδάσεις τους αὐτὲς δὲν τιμοῦσαν πολὺ τὸν πολιτισμὸ τους ³.

¹ Τὸ « Μ ά τ ι » ἢ ἀλλιῶς ἡ « Γ ρ ῖ μ ι α » εἶναι ὁ ἀρχαῖος « Ε ὕ ρ ω π ο ς », παραπόταμος τοῦ Πηνειοῦ πού ἀναφέρεται κι ἀπ’ τὸν Ὀμηρο στὸ Β τῆς Ἰ λ ῖ α ῖ δ ο ς του, 1 ½ ὥρα μακρὰ ἀπ’ τὸν Τύρναθο.

² Ἡ « Β ρ ὺ σ η » εἶναι ἓνα μεγάλο κεφαλάρι ½ ὥρα μακρὰ, στὰ Β. τοῦ Τυρναθου.

³ Δές καὶ τοῦ Ἀχιλλ. Τζαρτζάνου στὰ Θεσσαλικά Χρονικά, τόμ. 2ο, τὰ «Θεσσαλικά τοῦ Τυρναθου», ἰδίως στή σελ. 63—66.

Τύρναθος : Ἐπιστροφή ἀπὸ τὴν κουραστικὴ ἐργασία συγκομιδῆς

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΥΘΥΜΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΖΩΗ

Τσαϊρλί : Μὲ μεγάλη ἀγωνία θημωνιάζουν τὰ πολύτιμα σιτηρὰ

Τύρναβος : Ἡ μαγευτικὴ πηγὴ «Μάτι» μακρὰν τῆς πόλεως

ΜΑΓΕΥΤΙΚΑ ΤΟΠΙΑ - ΤΥΠΟΙ ΧΩΡΙΚΩΝ

Καρατζόλι : Ποζάρισμα Καρατζολιώτη πρὸ τοῦ φωτογρ. φακοῦ

Τὸ «μπουρανὶ» ἦταν ἓνα γλέντι ἀντρίκιο, ποῦ γινόταν μονάχα τὴν Καθαρὴ Δευτέρα καὶ σὲ μέρη πάντ' ἀπόμερα. Ἐκεῖ, βράζοντας σὲ μιὰ τσουκάλια λογιῆς - λογιῆς ὄσπρια καὶ χόρτα μαζί καὶ τραγουδώντας καὶ χορεύοντας γύρω ἀπ' αὐτὴ, ξεστόμιζαν συναμεταξύ τους καὶ στοὺς περαστικούς διαθάτες αὐτοί, ποῦ διασκέδαζαν, τὰ πιὸ αἰσχρὰ ἀστεῖα, συνοδεύοντάς τα καὶ μὲ τὶς πιὸ αἰσχρὲς χειρονομίες! Ἐνα γλέντι κοντολογιῆς, ποῦ θύμιζε τὰ παλιά «Κρόνια».

Τὰ «φσέκια» — ἓνα εἶδος χαλκούνια — πετιόνταν (γιὰ διασκέδαση!) ἀπὸ ἄντρες κι' ἀπὸ μεγάλ' ἀγόρια σ' ἄλλους συμπολίτες τους μὲ τὸ σκοπό, γιὰ νὰ τοὺς τρομάξουν' πραγματικῶς ὅμως ἀπὸ σαδισμό, γιὰ νὰ κάψουν τὰ ροῦχα τους ἢ καὶ τοὺς ἴδιους! Ἡ διασκέδαση αὐτὴ γινόταν τ' ἀπογέματα τῶν δυὸ Κυριακῶν τῆς Ἀποκριᾶς.

Τέτοια ἦταν καὶ ἡ διασκέδαση μὲ τὸ «τόμπλο» — ἓνα εἶδος ἀμπάριζας, ὅπου ὅμως λάβαιναν μέρος ἄντρες ἢ μεγάλ' ἀγόρια, ποῦ μπορούσε νὰ θαστά' ἢ πλάτη τους βουρδουλιὲς δυνατὲς κι' ἀπανωτές.— Γιατὶ ὁ καθένας ἀπ' τὶς δυὸ ἀνταγωνιζόμενες μερίδες, καθὼς κρατοῦσε στὸ δεξιὸ τοῦ χέρι τὸ «τόμπλο» — ἓνα μακρὸ καὶ πολὺ σφιχτὰ στριμμένο ζουνάρι, σὰ βούρδουλα — καὶ σειώντας το φοβεριστικὰ προχωροῦσεν ἔτσι πρὸς τὸν ἀντίπαλό του, ποῦ ἔτρεχε ἀπὸ τὸ ἀντίθετο μέρος, γιὰ νὰ τὸν διώξη, πιανόταν στὰ χέρια μ' αὐτὸν κι' ἄρχιζαν τότε ν' ἀλληλοβουρδουλιάζωνται στὰ γερά. Κι' ἀπ' τὸν νόνο κι' ἀπ' τὰ παρακινητικὰ ξεφωνητὰ τῶν θεατῶν: «Βάρα! βάρρα πιρσότερου! (=Χτύπα! χτύπα πιὸ πολὺ!) Δυνατώτιρα! Στὸ κίφάλα(ι)! κτλ.» ἄναβαν τόσο πολὺ οἱ ἀλληλοδερνόμενοι ἔτσι μὲ τὸ «τόμπλο», ὥστε πολλὲς φορὲς λιποθυμοῦσαν ἀπ' τὰ πολλὰ καὶ δυνατὰ χτυπήματα ἢ τραυματίζονταν ἐπικίνδυνα. Καὶ αὐτὸ ἔκανε τοὺς θεατὲς νὰ κατευχαριστοῦνται καὶ νὰ παινεύουν τοὺς παίχτες, ποῦ ἔδιναν, ἢ καὶ ποῦ βαστούσαν τὶς πιὸ πολλὲς καὶ τὶς πιὸ δυνατὲς βουρδουλιὲς!

Αὐτὰ ἦταν τὰ φανερώματα τῆς νεκροφάνειας καὶ τοῦ ξεπεσμοῦ τοῦ Τυρνάβου κατὰ τὰ χρόνια, ποῦ προσαρτήθηκε στὴν Ἑλλάδα.

IV.

Εὐθὺς μὲ τὸ λευθέρωμά του ἀπ' τὴ σκλαβιά ὁ Τύρναβος δὲν μπορούσε μήτε τὴν ὄψη, μήτε καὶ κανέν' ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς ὄντοτητάς του ν' ἀλλάξη.

Ἡ μάνα του, ποῦ τὸν λευθέρωσε, οὔτε τόσο πλοῦσια, οὔτε τόσο θαματοουργὴ ἦταν, ὥστε νὰ μπορῇ ἀπ' τὴ μιὰ ὡς τὴν ἄλλη μέρα ν' ἀλλάξη τὴν ὄψη καμμιάς τουρκοσκλαβωμένης πολιτείας.

Μὰ καὶ οἱ ἀντιπρόσωποί της, ποῦ ἔστειλε στὸν Τύρναβο τὰ πρῶτα χρόνια, γιὰ νὰ τὸν διοικήσουν, νὰ φροντίσουν γιὰ τὴν ἀσφάλεια τῶν κατοίκων του καὶ τῆς περιουσίας τους, καθὼς καὶ γιὰ νὰ προφυλάξουν ἀπὸ τὶς συναμεταξύ τῶν ἀνθρώπων του ἀδικίες, δὲν ἦταν ψηλότερ' ἀπ' αὐτούς, ὥστε νὰ ἐπιδροῦν μὲ τὴν ἐξαιρετικὴ προσωπικότητα, τὴν ἀνθρωπιά καὶ τὸν ἀνώτερο πολιτισμὸ τους στοὺς τοτινοὺς συμπατριῶτες μου' καί, ξερριζώνοντας παλιὲς καὶ βαθιὰ ριζωμένες ἄσχημες συνήθειές τους, νὰ τὶς διορθώνουν καὶ νὰ τὶς ἀντικατασταίνουν μὲ τὶς δικές των, τὶς καλύτερες.

Καὶ στ' ἀλήθεια! Ἄν ἐξαιρέσουμε τὸν ἀέρα τῆς λευθερίας, ποῦ εἶχαν παρμένο, γιὰτὶ γεννήθηκαν καὶ μεγάλωσαν πάντα λεῦθεροι, καὶ τὴ μικρότερη χρησιμοποίησι ἰδιωματισμῶν στὴν ὁμιλία τους, οἱ λογιῆς - λογιῆς δημό-

σιοι υπάλληλοι, πού ἔστελνε τότε τὸ Ἑλληνικὸ Κράτος στὴν πατρίδα μου, δὲν ἦταν σὲ τίποτε καλύτερο ἀπὸ μᾶς, τοὺς Τυρναβίτες, οἱ περισσότεροι. Γιὰ τοῦτο, μὴ πού ἐκεῖνοι θεωροῦσαν ἐμᾶς κατώτεροὺς τῶν καὶ μᾶς ὠνόμαζαν κοροϊδευτικά « χ α λ κ ο σ κ ο ὄ φ η δ ε ς », ὕστερ' ἀπὸ λίγο καιρὸ συναναστροφή ἀφωμοιώνονταν πέρα ὡς πέρα μ' ἐμᾶς. Στὴν οὐζοποσία μάλιστα καὶ μᾶς ξεπερνοῦσαν! Παραλείπω τὸ « μ π ο υ ρ α ν ῖ », πού τὸ θεωροῦσαν, σὰν τὸ πιὸ ἐξευγενισμένο καθαροδευτεριάτικο ἔδ ε σ μ α !....

Αὐτὸς ἦταν ὁ λόγος, πού στὰ πρῶτα 10—12 χρόνια ἔστερ' ἀπὸ τὴν προσάρτησή του ὁ Τύρναβος ἐξακολούθησε νὰ μένη ἴδιος κι' ἀπαράλλαχτος, σὰν καὶ πρῶτα. Τὸ « τ σ α ρ σ ῖ » του — τὸ ἐμπορικὸ δηλαδὴ τμήμα τῆς ἀγορᾶς του — νὰ εἶναι ἀκόμη σκεπασμένο, καὶ οἱ ὑφασματοῦμποροὶ του νὰ κάθονται σταυροπόδι σὲ μεντεράκια κι' ἀπ' τὴ θέση αὐτὴ νὰ δέχωνται τοὺς πελάτες τους! Τὰ ἀντεριά καὶ τὰ φέσια τῶν κατοίκων του νὰ διατηροῦνται, σὰν ἱερά κειμήλια! Τὰ θρησκευτικὰ πανηγύρια του καὶ μάλιστα τὸ πανηγύρι τοῦ Ἀἰλιᾶ τὴν Τρίτη τῆς Λαμπρῆς νὰ χρησιμοποιοῦνται γιὰ τὸ νυφοδιάλεγμα τῶν ὑποψήφιων γαμπρῶν! Οἱ 12 ἐνοριακὲς ἐκκλησίες του νὰ λειτουργιοῦνται κάθε Κυριακὴ καὶ γιορτῆ, ἔστω καὶ μὲ 5—6 μόνον ἀνθρώπους ἢ καθεμιᾶ! Τὸ « Κ ο υ μ - π α ζ ἄ ρ », ἡ χρονιάτικη δηλαδὴ ἐμποροπανήγυρη, νὰ γίνεται, ὅπου καὶ στὰ χρόνια τῆς τούρκικης σκλαβιάς, στὴν κοίτη τοῦ Ξεριᾶ! Στὸ ἴδιο μέρος καὶ στὸ ἴδιο πανηγύρι κάτω ἀπὸ πρόχειρες σκηνὲς καὶ χόρτινα σκεπαστὰ νὰ ἐξακολουθοῦν νὰ γλυκαίνουν οἱ ἀρραβωνιασμένοι τὶς ἀρραβωνιαστικές τους μὲ τὸν κουμπαζαριώτικο « σ α π ο ὄ ν » ἢ « ἄ σ ο υ ν τ ι ἔ » — χαλθᾶ! Καὶ τέλος τὸ « μ π ο υ ρ α ν ῖ », τὰ « φ σ ἔ κ ι α » καὶ τὸ « τ ὄ μ π λ ο » ν' ἀποτελοῦν ἀκόμα τὰ πιὸ φῖνα ἐνδειχτικά τοῦ γνήσιου τυρναβίτικου ξεφαντώματος!....

Ἐκεῖνο, πού ἀπ' τὰ πρῶτα χρόνια τῆς λευθερίας τῆς ἄρχισε ν' ἀλλάζῃ τὴ φυσιογνωμία τῆς πατρίδας μου, ἦταν τὸ λιγότεμα τῶν Ὀθωμανῶν κατοίκων τῆς.

Οἱ συμπολίτες μας αὐτοὶ μ' ὅλη τὴ μεγάλη περιποίηση τῶν ἑλληνικῶν Ἀρχῶν καὶ τὸ ἐξαιρετικὸ προνόμιο νὰ γλυτώνουν τὰ παιδιά τους τὴ στράτευση, ἄρχισαν ἀπὸ τὸν πρῶτο κιόλας μῆνα νὰ ξεπουλοῦν τὴν ἀκίνητη περιουσία τους καὶ νὰ μεταναστεύουν στὴ γειτονικὴ Ἑλλάσσόνα καὶ στὴ Μαγνησία τῆς Μικρασίας. Στὸν ξεπαστρισμό τους αὐτὸ τοὺς ἔσπρωχνεν ἀπὸ τὸνα μέρος ὁ φανατισμὸς κι' ἀπὸ τᾶλλο ἢ προπαγάνδα.

Κ' ἐπειδὴ οἱ πιὸ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶχαν τὰ καλύτερα ἀστικά κι' ἀγροτικά χτήματα, τὸ ξεπούλημά τους γινόταν πολὺ γρήγορα καὶ σὲ μεγάλη τιμῆ. Γι' αὐτὸ πάνω σὲ 1—2 χρόνια ἔφυγαν οἱ περισσότεροι καί, φεύγοντας, πῆραν μαζί τους ὅλο τὸ ρευστὸ χρήμα τῆς πόλης μας.

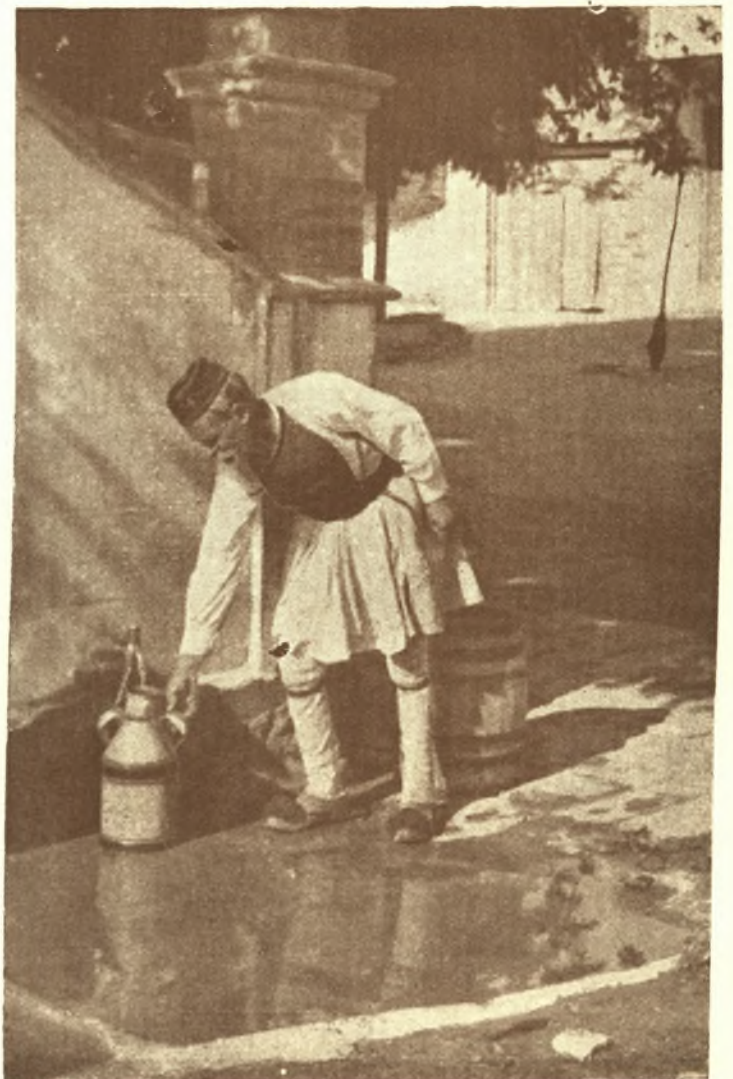
Ἀπ' αὐτὸ τὸ ὁμαδικὸ φευγιὸ τοῦ χρήματος κι' ὁ τόκος, πού πρωτύτερα δὲν ἦταν χαμηλός, ὑψώθηκε τώρα στὸν Τύρναβο πάρα πολὺ. Ἐφτασε στὰ 25 καὶ στὰ 30 % καὶ ὁ χρηματοδανεισμὸς ἔγινε δυσκολώτατος. Ἀπὸ τότε κ' ἐξαιτίας, πού τὴ βοήθησε καὶ ἡ προσωπικὴ κράτηση, ἄρχισεν ἡ τοκογλυφία νὰ ριζώνῃ στὸν Τύρναβο καὶ νὰ ξεπετιέται καὶ νὰ μεγαλώνῃ σ' ὄλο τὸ « Π ε λ α σ γ ι κ ὸ Ἄ ρ γ ο ς » ἢ φήμη τοῦ ξακουστοῦ τοκογλύφου Τυρναβίτη Μπαλντήρη, πού δάνειζε « χ ἄ ρ η φ ι λ ῖ α ς » 1 λρα τουρκικὴ, δηλαδὴ 25 δραχμὲς, μὲ τόκο 1 δεκάρα τὴν ἡμέρα!

Τύρναβος: Τὸ πάρκο τῆς κωμοπόλεως, κέντρον ἀναψυχῆς

ΤΟΠΟΘΕΣΙΑΙ - ΑΣΧΟΛΙΑΙ ΧΩΡΙΚΩΝ

Καρατζόλι: Ἄσχολια χωρικοῦ εἰς οἰκιακὰ καθήκοντα

Καζακλάρι: Μία γραφικωτάτη λιμνούλα κοντά στο χωριό

ΕΞΩΤΙΚΕΣ ΛΙΜΝΟΥΛΕΣ - ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ

Μουσαλάρι: Άγέλη βουβάλων στον τόπο της βοσκής

Με τη μετανάστευση αυτή τῶν Ὀθωμανῶν κατοίκων τοῦ Τυρνάβου ἄρχισαν νὰ κλείνουν, νὰ πουλιοῦνται καὶ νὰ γκρεμίζονται τὰ τζαμιά τους· καὶ πρῶτο - πρῶτο δυστυχῶς τὸ ἱστορικὸ τζαμί τοῦ συνοικιστῆ τοῦ Τυρνάβου Τ ο υ ρ χ ἄ ν - μ π ε η, πού βρισκόταν ἀντίκρου ἀπ' τὴν ἱστορικὴ ἐπίσης ἐκκλησία τοῦ Ἁ γ ί ο υ Ν ι κ ο λ ἄ ο υ, καθὼς εἶδαμε παραπάνω.

Χρόνο μὲ τὸ χρόνο ἄρχισε νὰ καλυτερεύουν δυὸ μόνον πράγματα, ἡ δημόσια ἀσφάλεια καὶ τὰ σχολεῖα τῆς.

Καὶ πρῶτα - πρῶτα μὲ τὸ διορισμὸ τοῦ Δ η μ. Γ ρ ἱ θ α, ὡς ἀρχηγοῦ καὶ τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς δημόσιας ἀσφάλειας σ' ὅλη τὴ Θεσσαλία λίγους μῆνες μετὰ ἀπὸ τὴν Προσάρτηση, κόπηκε δλότελα τότε ἡ ληστεία ἀπ' τὴν περιφέρεια Τυρνάβου.

Οἱ τοτινοὶ ξακουστοὶ ληστῆς Ν τ α θ ἔ λ η ς, Ζ έ ρ - μ α ς καὶ ἡ Σία τους, ἀφοῦ προσκύνησαν πρῶτα στὴ Λάρισα, ἐγκαταστάθηκαν ὕστερα ὁ πρῶτος στὸ Μ α κ ρ υ χ ῶ ρ ι τοῦ δήμου Συκουρίου, καὶ ὁ δεύτερος στὸ Τ α τ ἄ ρ τοῦ δήμου Τυρνάβου κ' ἔγιναν οἱ πιὸ φιλήσυχοι κάτοικοι τῶν χωριῶν αὐτῶν ἴσαμε τὸ θάνατό τους. Τὸ ἴδιο καὶ οἱ σύντροφοί τους.

Ἄλλὰ καὶ ἡ παιδεία τῆς πατρίδας μου ἀμέσως ἀπ' τὸ πρῶτο ἔτος τῆς λευθεριᾶς τῆς ἄρχισε νὰ καλυτερεύη. Οἱ πρῶτοι ἑλληνοδιδάσκαλοι, πού διώρισεν ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνηση στὸν Τύρναθο, οἱ μακαρίτες Ἰ ω ἄ ν. Β ο υ ρ θ ἔ ρ η ς καὶ Ν ι κ. Π α ν α γ ι ῶ τ ο υ, ξενομερίτες καὶ οἱ δυὸ, ἔβαλαν σὲ τάξη τὸ ἑλληνικὸ σχολεῖο μας, ἀφοῦ ὕστερ' ἀπὸ κατακτητήριες ἐξετάσεις σύμπτυξαν τοὺς μαθητάς του σὲ 2 τάξεις.

Ἀπὸ τὴν κατοπινὴ ἄνω χρονιά, ὅπου διωρίσθηκε στὴν ἀρχὴ « β ο η θ ὸ ς δ ι ε υ θ ὺ ν ω ν » κ' ὕστερ' ἀπὸ λίγα χρόνια καὶ σχολάρχης ὁ συμπολίτης μας μακαρίτης Ἄ ν τ. Σ α κ ε λ λ ἄ ρ ι ο ς καὶ τοῦ δόθηκαν κατόπιν βοηθοὶ του δυὸ ἐπίσης Θεσσαλοὶ ἑλληνοδιδάσκαλοι, ὁ μακαρίτης Κ. Τ σ α γ κ α μ ἄ γ κ α ς καὶ ὁ Ἄ ν τ. Ν ἄ ὸ ς ¹, ἄρχισε τὸ σχολεῖο μας αὐτὸ νὰ ξαναπαίρῃ τὴν παλιά του φήμη. Καὶ σὲ τέτοια περιωπὴ ὑψώθηκε στὸ διάστημα τῶν 20—25 κατοπινῶν χρόνων, ὅπου δίδασκαν σ' αὐτὸ οἱ παραπάνω δάσκαλοί του, ὥστε οἱ τελειόφοιτοὶ του νὰ ξεχωρίζουν ἀπ' ὄλους τοὺς μαθητῆς τῶν ἑλληνικῶν σχολείων τῆς περιφέρειας τοῦ τότε μοναδικοῦ γυμνασίου Λαρίσης, κατὰ τὴν ὁμόφωνη ὁμολογία ὄλων τῶν τοτινῶν καθηγητῶν του.

Ἡ ἐξαιρετικὴ μάλιστα μὀρφωση καθὼς καὶ ἡ προσωπικότητα τοῦ σχολάρχῃ Ἄ ν τ. Σ α κ ε λ λ ἄ ρ ι ο υ, πού ἀπ' τὰ χέρια του περάσαμε ὄλοι σχεδὸν οἱ σημερινοὶ γραμματισμένοι Τυρναβίτες, στάθηκαν τόσο ψηλά, ὥστε κανένας ἀπ' τοὺς διαδόχους του νὰ μὴν μπορέση νὰ τῆς ξεπεράση.

Κοντὰ στὸ ἑλληνικὸ ἄρχισαν νὰ καλυτερεύουν 1—2 χρόνια μετὰ ἀπὸ τὴν προσάρτηση καὶ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα τῶν ἀγοριῶν καὶ τῶν κοριτσιῶν τῆς πόλης μας πρῶτα μὲ τὴ μετεκπαίδευση τῶν τοτινῶν δημοδιδασκάλων τῆς κ' ὕστερα μὲ τὴν προαγωγή τῶν σχολείων αὐτῶν ἀπὸ μονοτάξια, πού ἦταν ὡς τότε, σὲ διτάξια καὶ ἀργότερα σὲ τριτάξια καὶ πολυτάξια.

Μαζὶ μὲ τὴ μετεκπαίδευση καὶ τὴν αὔξηση τοῦ προσωπικοῦ τῶν δημοτικῶν σχολείων τῆς πατρίδας μου ἄρχισε καὶ ἡ ποιοτικὴ καλυτέρευσὴ τους, ὅταν ὕστερ' ἀπὸ λίγα χρόνια ἄρχισαν νὰ διορίζονται σ' αὐτὰ ντόπιοι καὶ ἀπ' τὰ νέα διδασκαλεῖα βγαλμένοι δάσκαλοι καὶ δασκά-

¹ Πού ἀργότερα ἔφτασε στὸ βαθμὸ τοῦ γυμνασιάρχῃ.

λισσες. Κ' ήταν αυτοί στα πρώτα 25 χρόνια της λευθερίας της κατά τη σειρά του διορισμού τους οι έξης: Άθ. Εὐθυμίου, Άναστ. Μισούρας, Δημοσθ. Άνδρεάδης, Ηλίας Παπαργυρόπουλος, Φωτεινή Καραγιαννίδου, Βασιλ. Καπελλαρίδου, Άστέρ. Δασκαλόπουλος, Άστέρ. Γουνιτσιώτης, Δημήτρ. Άξενίδης, Δημήτρ. Κουρδελούλης, Εύριπ. Κάπρας, Χαρίκ. Καζασοπούλου.

Οί δημοδιδάσκαλοι αυτοί μαζί με τούς παραπάνω του ελληνικού σχολείου, ὄλοι νέοι, ξυπνοί καί φιλότιμοι, ἀγαπημένοι συναμεταξύ τους καί δουλεύοντας πάντα εὐσυνείδητα καί με ὄρεξη, κατώρθωσαν σιγά - σιγά καί ἀθρόουθα νά ξυπνήσουν ὄχι μόνο τὸ μυαλό, ἀλλὰ καί τὸ κληροδοτημένο ἀπὸ χρόνια φιλοπρόοδο ἔνστικτο τῆς τυρναβίτικης νεολαίας τοῦ καιροῦ ἐκείνου.

Κι ἂν ὁ Τύρναθος εἶχε τότες ἕναν - δυὸ ντόπιους « τ αγούς », ὄδηγους δηλαδή ἀξιους τοῦ ὀνόματός των, ποὺ νά πονοῦν τὴν πατρίδα τους καί με κύρος, ἀλλὰ καί με μυαλό νά κατευθύνουν, ὅπου κι ὅπως θᾶπρεπε τὰ φιλοπρόοδα αὐτὰ ἔνστικτα τῶν συμπατριωτῶν τους, θά μπορούσε — κι αὐτὸ τὸ πιστεύω ἀδίσταχτα — νά παρουσιάσῃ ὁ ἄτυχος Τύρναθος στὴν κατοπινὴ ἀπ' τὴν Προσάρτηση γενιὰ του μιὰ καινούργια ἀνθιση τοῦ πολιτισμοῦ, ἀνώτερη ἀπ' τὴν παλιά, καί νᾶναι μιὰ ἀπ' τίς μεγαλοπολιτείες τῆς Θεσσαλίας κι ὄχι ἕνα μεγαλοχώρι, ὅπως κατάντησε, δυστυχῶς, σήμερα....

V.

α. Καί σ' ἀλήθεια! "Ἄν κατὰ τὴν προσάρτηση ζούσαν στὸν Τύρναθο ἕνας - δυὸ μορφωμένοι, μυαλωμένοι καί με κύρος ντόπιοι ὄδηγοί ψυχῶν καί μυαλῶν, θᾶταν πολὺ εὐκόλο γι' αὐτοὺς νά νοιώσουν, πῶς ἢ πατρίδα τους ὕστερ' ἀπ' τὸ ξέκομμά της ἀπὸ τὴν ἐπαρχία τῆς Ἑλασσόνας, ὕστερα δηλαδή ἀπὸ τὸ χάσιμο τόσο μεγάλης γεωργικῆς καί κτηνοτροφικῆς περιοχῆς, ποὺ εἶχεν ὡς τότε, καί πῶς ἀπ' τὴ γειτονιά της με τὴ Λάρισα, πολὺ γρήγορα θά πάθαινε διαρροὴ ἀπὸ τὸ κάθε προοδευτικὸ στοιχεῖο της καί ὄλοένα, ξεπέφτοντας, θά καταντοῦσε σὲ μεγαλοχώρι.

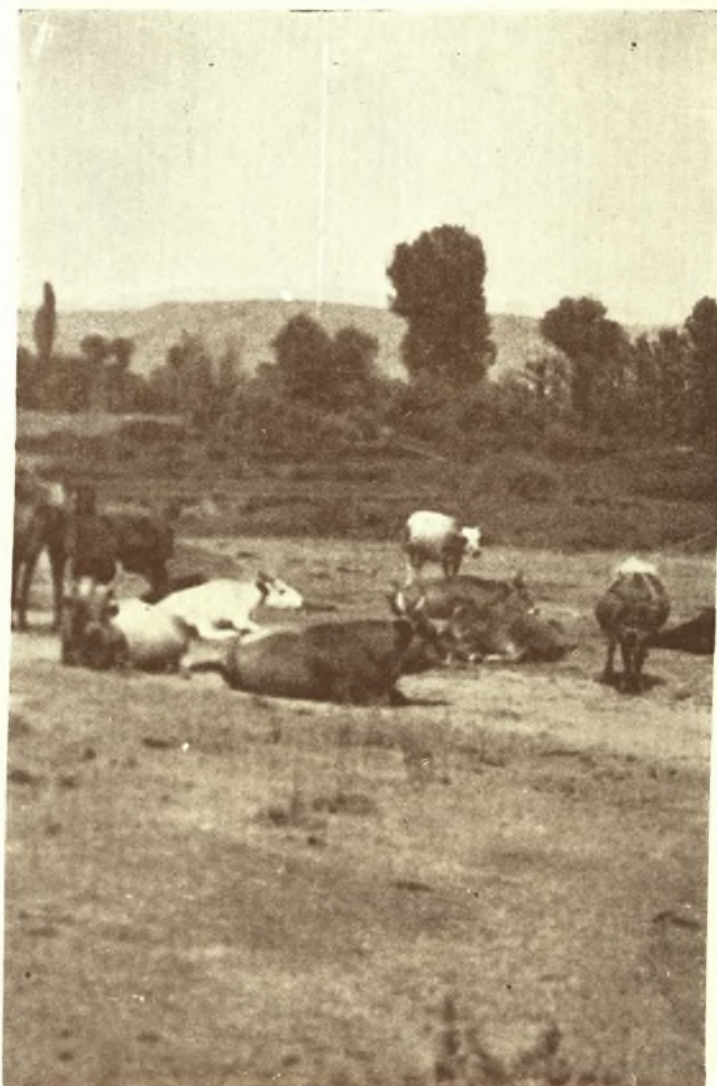
Οἱ ἴδιοι θά μπορούσαν νά νοιώσουν καί πῶς, γιὰ νά προληφθῇ ἢ ἀναπόφευκτη διαρροὴ καί μαζί μ' αὐτὴ καί ὄλες οἱ θλιβερὲς συνέπειές της, θᾶπρεπε: α') με κάθε θυσία νά γίνουν στὴν πόλη μας ὄσα δημοτικὰ ἔργα ἦταν ἀπαραίτητα, γιὰ νά ἱκανοποιοῦν τίς πιὸ στοιχειώδεις ἀνάγκες τοῦ πολιτισμοῦ τῶν κατοίκων της, καθὼς νά ποῦμε, ἢ ρυμοτόμηση, τὸ δεντροφύτεμα κι ὁ φωτισμός τῶν δρόμων της, ὁ ἐξωραϊσμός τῆς ἀγορᾶς καί μιανῆς πλατείας, ἢ δημιουργία 1—2 κέντρων γιὰ διασκεδάσεις τῆς προκοπῆς, τὸ χτίσιμο νέων διδακτηρίων κτλ. κτλ. β') νά δημιουργηθοῦν νέοι οἰκονομικοὶ πόροι γιὰ τοὺς κατοίκους της ὄχι μόνο με τὸ μεγάλωμα καί τὴν καλύτερη τῆς βιοτεχνίας τῶν « σ τ α μ π ά τ ω ν » καί τῶν ἔξοχων ὕφαντῶν μπερντέδων της, ἀλλὰ καί με τὴ βιομηχανοποίησι τῶν ἀφθονων κουκουλιῶν καί σταφυλιῶν της καθὼς καί με τὴ δημιουργία μικροῦ, ἀλλὰ παντοτινοῦ διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου, ἂν ὄχι με ἄλλή τὴν ἐπαρχία Τυρνάθου, τοῦλάχιστο με τὰ 15 χωριά τοῦ ὁμόνυμου δήμου, ὥστε οἱ κάτοικοί τους νά βρίσκουν στὴν πόλη μας, ὄτι τοὺς χρειάζονταν γιὰ τίς βιοτικὲς ἀνάγκες τους, κι ἔτσι νά κόψουν τὸ κάθε δῶσε - πάρε με τὴ Λάρισα.

Καζακλάρι: Χῆναι στὸ πρῶνὸ μπάνιο τῶν στίς λιμνοῦλες

ΜΑΓΕΥΤΙΚΑ ΤΟΠΙΑ-ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ

Μουσουλάρι: Μετὰ τὴν βοσκὴν τὸ στάλισμα τῶν γελαδιῶν

Τύρναθος : Μεταξοκλωστήριον τῶν βιομηχ. Ἀδελφῶν Κόντου

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ - ΖΩΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗ

Καζακλάρι : Περιποίησης νεογεν. ὄνου ἀπὸ ἓνα μικρὸ παιδάκι

Καὶ γ') νὰ μποῦν ἀμέσως μὲ τὴν Προσάρτηση οἱ βάρσεις μιᾶς μελλούμενης δημιουργίας φυτώριου ἀπὸ τοὺς ἀπαραίτητους γιὰ τὶς ἀνάγκες καὶ τῆς πόλης μας καὶ τῶν γύρω χωριῶν τῆς νέου ἐπιστήμονες, γιατροὺς καὶ δικηγόρους, γεωπόνους καὶ βιομήχανους, ἐμπόρους καὶ τεχνίτες, δασκάλους καὶ δασκάλισσες.

Ἔτσι αὐτὰ δὲ θᾶταν γιὰ τοὺς τότε συμπατριῶτές μου ἀκατόρθωτα πράγματα, ἂν βρισκόνταν ἐκεῖνα τὰ χρόνια ἕνας - δυὸ μορφωμένοι καὶ μυαλωμένοι καὶ πονετικοὶ ντόπιοι ὁδηγοὶ στὸν Τύρναθο. Φτάνει νὰ θυμηθοῦμε, πὼς παρόμοια μὲ τὰ παραπάνω ἐκπολιτιστικὰ ἔργα ἔχουν γίνῃ στὴ Λάρισα ἀπὸ ἓναν μονάχα θεληματικὸ καὶ πονετικὸ δήμαρχο, τὸν Μ. Σιάπκα, καθὼς καὶ τί εἶχε κατορθωθῆ — καθὼς εἶδαμε — ἀπὸ Τυρναβίτες στὰ χρόνια τῆς τούρκικης σκλαβιάς τους.

β. Τέτοιοι ταγοί, ἂν βρισκόνταν τότε στὴν πατρίδα μου, θὰ μπορούσαν νὰ προλάβουν καὶ τὸ φούντωμα τοῦ κομματισμοῦ μὲ ὅλα τὰ θλιβερὰ ἐπακόλουθά του καθὼς καὶ τὴν ἐπιδρομὴ πολιτευομένων προσώπων ἐντελῶς ξένων πρὸς τὸν τόπο μας.

Εἶναι ἀλήθεια, πὼς καὶ στὸν καιρὸ τῆς τούρκικης σκλαβιάς δὲν ἔλειπεν, ὅπως εἶδαμε καὶ παραπάνω, ἡ ἀρρώσει' αὐτὴ ἀπ' τὸν Τύρναθο¹. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἔβρισκε τότε εὐνοϊκοὺς ὄλους τοὺς ὅρους γιὰ ν' ἀναπτυχθῆ, δὲν ἦταν ἀξιοπρόσεχτη. Μόλις ὅμως ἀπόχτησε τὴ λευθεριά της ἡ μικροπολιτεία αὐτὴ κι ὅσο ἔρχονταν καταποδιστὰ οἱ δημοτικὲς καὶ οἱ βουλευτικὲς ἐκλογές, τόσο πῶς πολὺ μεγάλωνε ἡ παλιὰ ἀρρώστεια της. Ὡσπου μὲ τὴν ἀνάμιξη ἰδίως τοῦ στρατιωτικοῦ Θ. Λιμπρίτη στὰ πολιτικὰ πράγματα τοῦ τόπου μας ἔφτασε στὴ μεγαλύτερη ὀρμὴ της.

Καὶ πραγματικῶς. Κι ἀπὸ τὶς τέσσερις πρῶτες ἐκλογές — κι' ἀπ' τὴν πρώτη - πρώτη, τὴ βουλευτικὴ, ὅπου πέτυχεν ὁ πρωτοτερινὸς διευθυντὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου τῆς πόλεώς μας, ὁ μακαρίτης Ἀθαν. Ζαφειριάδης, μαζί μὲ τὸ σύντροφό του, τὸ μακαρίτη Γιάννη Παπαδόπουλο ἀπ' τὴ Ραψάνη· κι ἀπὸ τὴ δεύτερη, ὅπου πέτυχε δήμαρχος Τυρναθῶν ὁ μακαρίτης Σταμούλακης Μουλοῦλης ὑφασματέμπορος καὶ μεγαλοκτηματίας· κι ἀπ' τὴν τρίτη, ὅπου πέτυχε βουλευτὴς τῆς ἐπαρχίας ὁ συμπολίτης μας μακαρίτης Μανώλης Μουζᾶς μὲ τὸ σύντροφό του ἀπὸ τὴ Ραψάνη, τὸ μακαρίτη Παπαδόπουλο· κι ἀπ' τὴν τέταρτη, ὅπου πέτυχε δήμαρχος ὁ πρωτοτερινὸς βουλευτὴς Ἀθαν. Ζαφειριάδης· κι ἀπὸ τὶς τέσσαρις, ξαναλέω, αὐτὲς ἀπανωτὲς ἐκλογές δὲν ἔλειψαν τὰ φανερώματα τοῦ κομματισμοῦ στὸν Τύρναθο. Κι ἂν φαίνονταν μικρὰ καὶ τιποτένια, αἰτία ἦταν πρῶτα, πὺ ζοῦσεν ἀκόμη ὁ μακαρίτης Σταμ. Μουλοῦλης, πὺ μὲ τὴν εὐγένεια τῶν τρόπων του καὶ μὲ τὴν ἐπιβλητικὴ ἀνωτερότητα τῆς προσωπικότητάς του συγκρατοῦσε τὸ μεγάλο φανατισμὸ τῶν συμπολιτῶν του. Κι ἔπειτα ὁ κομματικὸς αὐτὸς φανατισμὸς μοιραζόταν ἕως τότε σὲ 4—5 πολιτικὲς μερίδες².

Ἀπὸ τὸ θάνατο ὅμως τοῦ Στ. Μουλοῦλη καὶ πέρα καὶ ἀφότου τὰ 5 ἕως τότε πολιτικὰ κόμματα συμπτύχτηκαν σὲ 2 μὲ ἀρχηγούς, τὸν Ἀθ. Ζαφειριάδη καὶ Μανώλη.

¹ Πῶς ἀλλιῶς μπορεῖ νὰ ὀνομάσῃ κανεὶς τὸ ἀντικοινωνικὸ αὐτὸ συναίσθημα, πὺ ἀπὸ μακραίωνη κληρονομικότητα κατάντησε ν' ἀποτελῆ ἓν' ἀπὸ τὰ συστατικὰ τῆς ἐθνικῆς ψυχροσύνης μας;

² Τὴ ζαφειριαδική, τὴ δημοτριαδική, τὴ μουλοῦλική καὶ τὶς δυὸ μικρὲς μερίδες τοῦ Μ. Μουζᾶ καὶ τοῦ Θ. Μπαφάλη.

ν ω λ ά κ η Δ η μ η τ ρ ι ά δ η, ό κομματισμός άρχισε νά κορώνη. Καί νά γιατί! Καί ό ένας και ό άλλος από αυτούς τούς δυό άρχηγούς, μολονότι και σωματικά και διανοητικά όλως διόλου διαφορετικοί άναμεταξύ τους, είχαν τό ίδιο συμφέρο: νά διατηρούν δηλαδή άσβεστη τή φλόγα του κομματικού φανατισμού τών φίλων και ύποστηρικτών τους, άφου δυστυχώς δέν είχαν σπουδαία πολιτικά προσόντα και ό ένας και ό άλλος.

Φτωχός ό 'Α θ α ν. Ζ α φ ε ι ρ ι ά δ η ς και χωρίς επάγγελμα — άφου παράτησε τό δασκαλίκι κι άποφάσισε νά ζήση με τήν πολιτική — είχε για μοναδικά προσόντα του άρχηγού πολιτικής μερίδας τή μόρφωση του τελειόφοιτου γυμνασίου, τήν επιβλητική όμορφιά, τό γλυκέρμηλο και τήν προσποιητή καταδεχτικότητα του. Τίποτε άλλο.

Γιατρός ό Μ. Δ η μ η τ ρ ι ά δ η ς από τούς καλύτερους τής πόλης μας κι από τήν πιό άριστοκρατική τυρναβίτικη οικογένεια¹, με παρουσιαστικό όχι πολύ έλκυστικό, (ήταν και σπανός), είχε για μόνα προσόντα τή μεγάλη άφιλοκέρδεια και τήν άδιαφιλονίκητη έντιμότητά του.

Και τά δυό όμως αυτά πραγματικώς μεγάλα προσόντα για έναν απλό πολίτη σκεπάζονταν από έλαττώματα παράταιρα γι' άρχηγό πολιτικού κόμματος: άπ' τή φυσική δηλαδή δειλία του, άπ' τή δυσκολία νά μιλή δημόσια και νά ένθουσιάζη τά πλήθη, από τήν έλλειψη κάθε διαχυτικότητα στους φίλους του, άπ' τό μεγάλο πείσμα και, τό χειρότερο, από τή φοβερή στενότητα στην πολιτική αντίληψή του.

"Υστερ' από τά τόσα λίγα πολιτικά προτερήματα και από τά τόσο πολλά μειονεκτήματα, πού είχαν οί άρχηγοί και τών δυό τότε πολιτικών μερίδων του Τυρνάβου, φυσικό ήταν νά χρησιμοποιούν παντού και πάντοτε για μοναδικό πολιτικό κεφάλαιο τόν κομματικό φανατισμό τών φίλων τους. Κι' έτσι, συδουλιζοντας κι' ό ένας κι' ό άλλος τό ταπεινό αυτό άντικοινωνικό συναίσθημα τών όπαδών τους, νά γίνωνται κ' οί δυό μαζί αίτία, ώστε, φουντώνοντας λίγο - λίγο έτοϋτο, νά σκοτίζη τό νοϋ τών πατριωτών μου νά τούς κáνη όχι μόνο ν' άνέχωνται κι από τούς δυό αυτούς άρχηγούς των τήν έλλειψη και του παραμικρού γενικού καλού στην πατρίδα τους, αλλά και νά τή δικαιολογοϋν!

Γιά τοϋτο κι οί δυό αυτοί πατριώτες μου, πλειοδοτώντας συναμεταξύ τους, κατώρθωσαν σ' όλο τό διάστημα, πού στάθηκαν ταγοί του Τυρνάβου, νά μñν αφήσουν κανένα έκπολιτιστικό σημάδι του περάσματος τους' ούτε τό παραμικρό οί μακαρίτες!

"Ο,τι γενικό καλό είναι καμωμένο από τήν Προάρτηση και δώθε, ή θεσσαλική αυτή μικροπολιτεία τό χρωστάει α') στον πρώτο δήμαρχό της, τό Σ τ α μ. Μ ο υ λ ο υ λ η (τό διδακτήριο του Α' δημοτικού σχολείου), β') στους κατά καιρούς προέδρους τής κοινοτικής άρχής² (τό ξαναχτίσιμο τής εκκλησίας του Προδρόμου, τό

¹ Για τήν οικογένεια αυτή τών Δημητριάδων, στην όποιαν άνήκει και ό 'Αθανάσιος Δημητριάδης, άριστοϋχος φιλόλογος, ένας από τούς πρώτους "Έλληνες άρχαιολόγους, δές στον 3ο τόμο τών Θεσσαλικών Χρονικών, πού αναφέραμε και παραπάνω.

² Η άρχή αυτή, είναι όλως διόλου ξεχωριστή άπ' τή σημερινή «Κοινότητα Τυρνάβου», πού διαδέχτηκε τή δημοτική άπ' τά 1912 και πέρα. Η πρώτη διαχειρίζεται άπ' τόν καιρό τής τουρκικής σκλαβιάς άκόμα τήν κοινοτική περιουσία τής πόλης, δηλαδή α') τά εισοδήματα τής διαλυμένης μονής του 'Αγίου 'Αθανασίου (όπου τό σημε-

Τύρναβος: Έργοστάσιον έγχωρίων σταμπάτων του Ι. Σαΐνη

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ-ΟΙΚΙΑΚΑΙ ΑΣΧΟΛΙΑΙ

Τσαϊρλί: Τό άρμεγμα τών προβάτων ύπό τής οικοδεσποίνης

Τύρναβος : Τρυγητός του πλουτοφόρου είσοδ. του κουκουλιού

ΠΛΟΥΤΟΠΑΡΑΓΩΓΙΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ - ΝΑΟΙ

Άμπελών : Ὁ καλλιτεχν. ἱερός ναός τῆς Κοιμ. τῆς Θεοτόκου

χτίσιμο τοῦ καμπαναριοῦ τῆς Ἁγίας Φανερωμένης καὶ τοῦ ρολοιοῦ τῆς πόλης, τὸ μεγάλωμα τοῦ διδασκῆριου τοῦ κοινοτικοῦ παρθεναγωγείου Χατζηαντωνίου καὶ τὸ μεγάλωμα τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς καθὼς καὶ τὸ καμπαναριό τῆς). Καὶ τέλος τῆ μοναδικῆ πλατεῖα τῆς πόλης μας καθὼς καὶ τῆ γέφυρα τοῦ Ξεριά τὰ χρωστάει στὸ μακαρίτη τὸ Λιμπρίτη.

Μολονότι ὅμως κ' οἱ δυὸ παραπάνω πολιτικοὶ τῆς πατρίδας μου εἶχαν συμφέρο νὰ διατηροῦν ἀναμμένο πάντα ἀπὸ ἔλλειψη προσωπικῶν προσόντων τὸν κομματικὸ φανατισμὸ τῶν συμπολιτῶν τους, ὡστόσο, ἐπειδὴ καὶ Τυρναθίτες ἦταν κ' οἱ δυὸ καὶ ντρέπονταν τὸν ἑαυτό τους νὰ σπρώξουν πολὺ τὰ πράματα, πάντα τὸν περιώριζαν σὲ μιὰ - δυὸ διαδηλώσεις, σὲ λίγα στοιχίματα, σ' ἕνα - δυὸ ἐπινίκεια γλέντια, σὲ κανένα κοροϊδευτικὸ ἐκλογικὸ τραγούδι γιὰ τὴν ἀποτυχία καὶ σὲ κάτι ἄλλα τέτοια μικροπράματα.

Ὅταν ὅμως ἡ διεύθυνση τοῦ ζαφειριαδικοῦ κόμματος παραδόθηκε στὰ χέρια ξένου στρατιωτικοῦ, ποὺ δὲν εἶχε κανέναν δεσμὸ μὲ τὸν τόπο μας καὶ μοναδικὸ εἶχε συμφέρο νὰ χρησιμοποίησῃ τὸν κομματικὸ φανατισμὸ τῶν Τυρναθιτῶν γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῶν φιλόδοξων σκοπῶν του, ἀπὸ τότε πιά, κορώνοντας ἢ ξαπλωμένη βέβαια καὶ σὲ ἄλλες ἐπαρχίες τῆς Ἑλλάδας τότε πολιτικῆ αὐτῆ ἀρρώστεια, ἔφτασε στὸ ζενίθ τῆς ὀρμῆς της στὸν Τύρναβο καὶ ἔμεινε, σὰν ἐπιδημικὴ λοιμικὴ, στὴν ἄτυχη αὐτῆ θεσσαλικῆ μικροπολιτεία εἴκοσι χρόνια ὀλόκληρα!

Ἀπὸ τότε ἄρχισαν νὰ πολιτογραφοῦνται στὸν Τύρναβο ὅλα τὰ ἐκλογικὰ ἔκτροπα: τὸ ἀγόρασμα φτωχῶν ψηφοφόρων, τὰ ἐκλογικὰ δάνεια, ἡ διπλοψηφία, ἡ ψηφοφορία πεθαμένων καὶ ἀνύπαρχτων ἐκλογέων, τὸ ἀναποδογύρισμα τῶν καλῶν καὶ τέλος ὁ ἀποκλεισμὸς ὁμάδων ὀλόκληρων ψηφοφόρων. Καὶ μαζί μ' αὐτὰ ἀπὸ τότε καθιερώθηκαν καὶ οἱ λογιῆς - λογιῆς ἐκλογικὲς ἀσχημίες καὶ βερβαρότητες: Τὰ ὑβριστικὰ προσωπικὰ ἐναντίον τῶν ἀντιθέτων ἐκλογικὰ τραγούδια, οἱ ξυλοδαρμοὶ τῶν ἀποτυχεμένων ἀπ' τοὺς κερδισμένους, τὸ κρέμασμα παλιότενεκέδων καὶ φοφιμιῶν ἢ καὶ τὸ λέρωμα ἀκόμη τῆς ἐξώπορτας τῶν ἀποτυχεμένων μὲ ἀνθρώπινες ἀκαθαρσίες, ἡ διακοπὴ κάθε χαιρετισμοῦ, τὸ ξεχώρισμα τῶν καφενεῶν, τῶν κουρείων καὶ τῶν μπακάλικων σὲ «δικὰ μὰς» καὶ σὲ «μὰς ἄλλων», οἱ μεταθέσεις καὶ οἱ ἀπολύσεις τῶν ἀντίθετων δημόσιων ὑπαλλήλων καὶ γενικώτερα ἡ διαίρεση τῶν Τυρναθιωτῶν σὲ «νικητὲς - ἀφεντὰδες» καὶ σὲ «νικημένους - ὑποταχτικούς», ποὺ ἔπρεπε νὰ σκύβουν πάντα τὸ κεφάλι καὶ νὰ δέχονται

ρινὸ νεκροταφεῖο), β') τὸ κληροδοτήμα γιὰ τὸ παρθεναγωγεῖο τοῦ μακαρίτη εὐεργέτη τῆς πόλης μας Δημητρ. Χατζηαντωνίου κ' ἕνα πολὺ μικρὸ τοῦ μακαρίτη Ταρταρούλη, συμπολίτη μας κ' αὐτοῦ κ' ἄλλοτε καντηλανάφτη τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας τῆς Βιέννας, καὶ γ') τὰ εἰσοδήματα τῶν ἀστικῶν κτημάτων τῶν ἐκκλησιῶν τῆς πόλης μας. Κι' ἐπειδὴ ἡ κοινοτικὴ αὐτῆ ἀρχὴ δὲν εἶχε σπουδαία ἐξόδα, οὔτε πληρώνει πιά τοὺς μισθοὺς τοῦ προσωπικοῦ τοῦ παρθεναγωγείου, διαθέτει ὅλα τὰ εἰσοδήματά της σὲ διάφορες φιλανθρωπίες καὶ ἐκπολιτιστικὰ ἔργα μέσα στὴν πόλη. Μὲ τὰ εἰσοδήματα τῆς κοινοτικῆς αὐτῆς περιουσίας συντηροῦνταν στὸν καιρὸ τῆς τουρκοκρατίας ὅλα τὰ σχολεῖα τῆς πόλης μας, πληρώνονταν τὰ «δεσποτικὰ», τὸ μερίδιο δηλαδὴ τῆς πόλης γιὰ τὴ συντήρηση τοῦ Δεσπότη τῆς Λάρισας, καὶ προικίζονταν πολλὰ φτωχοκόριτσα. Σήμερα ἔξαιτίας τῆς δραχμοποιήσεως τῶν κληροδοτημάτων, ποὺ ἦταν σὲ χρυσό, λιγότεψε πάρα πολὺ τὸ εἰσόδημα αὐτό. Οἱ πρόεδροὶ τῆς Κοινοτικῆς αὐτῆς ἀρχῆς, ποὺ ἔχουν ἐκλεχτῆ ὡς τὰ σήμερα εἶναι οἱ ἐξῆς: Κωνστ. Μουλοῦλης, Ν. Λάμπρος, Μιχ. Τσιολάκης, Παντελῆς Χύμος καὶ Λάμπρος Λάμπρος.

ΘΕΣΣΑΛΙΚΑ ΤΟΠΙΑ
ΤΥΡΝΑΒΟΣ:
Η ΑΓΙΑ ΑΝΝΑ

ἀδιαμαρτύρητα ὅλες τις ὕλικές καὶ ἠθικές χαστουκιές τῶν «νικητῶν». Καὶ τέλος νὰ φτάσῃ ὁ ἄτυχος τόπος μας στὴν τρομοκράτηση τῶν μισῶν κατοίκων τοῦ ἀπὸ τοὺς ἄλλους μισοὺς!

Ὁ ἀστυνόμος, ὁ εἰρηνοδίκης, ὁ τηλεγραφητής, ὁ διευθυντῆς τοῦ ταχυδρομείου, ὁ δημόσιος εἰσπράχτορας, ὁ στρατιωτικὸς ἀποσπασματάρχης, ὁ γραμματικὸς τῆς δημορχίας καὶ οἱ ἀγροφύλακες, τυφλά ὄργανα τοῦ κόμματος, ἔπρεπε μὲ κάθε τρόπο κι ὅσο ἐξαρτιόταν ἀπὸ τὴ δικαιοδοσία τοῦ καθενός, νὰ τρομοκρατοῦν τοὺς δημοτριάδικους, ἢ τοῦλάχιστο νὰ τοὺς δυσκολεύουν στὶς δουλειές των, ὥσπου, βαριαστιζόντας, ν' ἀναγκαστοῦν « ν ἄ δ η λ ὡ σ ο υ ν φ ι λ ῖ ἄ » στὸν « κ α π ε τ ἄ ν ι ο » ἀρχηγὸ τοῦ λιμπριτικοῦ κόμματος!

Ὁ ἀστυνόμος ἔπρεπε « ν ἄ κ ὅ θ η π ρ ω τ ὸ κ ο λ λ α » γιὰ ψύλλου πῆδημα μονάχα στοὺς δημοτριάδικους μπακάληδες, χασάπηδες, μανάβηδες, κουρεῖς καὶ καφετζῆδες! Ὁ εἰρηνοδίκης νὰ δικάζῃ σύμφωνα μὲ τὸ ἀνεθοκατέβασμα τοῦ κεφαλιοῦ τοῦ λιμπριτικοῦ ἀντιπρόσωπου, πού παραθρискόταν σὲ κάθε ποινικὴ συνεδρίαση τοῦ εἰρηνοδικείου! Ὁ τηλεγραφητής νὰ κάνῃ γνωστὸ στὸν ἴδιο ἀντιπρόσωπο τὸ περιεχόμενον τῶν τηλεγραφημάτων καὶ ὁ διευθυντῆς τοῦ ταχυδρομείου τὸ περιεχόμενον τῶν ἐπιστολῶν, πού στέλλονταν σὲ δημοτριάδικους κομματάρχες καὶ ν' ἀργῆ νὰ στέλνῃ τὰ τηλεγραφήματα καὶ τὰ γράμματά τους! Ὁ δημόσιος εἰσπράχτορας ἔπρεπε νὰ κυνηγᾷ γιὰ τὴν εἰσπραξὴ τῶν φόρων μονάχα τοὺς ἀντίθετους τοῦ «καπετάνιου»· τὸ ἴδιο καὶ ὁ στρατιωτικὸς ἀποσπασματάρχης! Ὁ δημογραμματέας, ὅσο πρόθυμος γιὰ κάθε παράτυπη καὶ παράνομη εὐκολία τῶν φίλων τοῦ ξένου ἀρχηγοῦ τοῦ κόμματος, τόσο δύσκολος καὶ γιὰ τὴν πιὸ νόμιμη ἐκτέλεση τοῦ καθήκοντός του, ὅταν αὐτὸ θὰ εὐκόλυνε κανένα δημοτριάδικὸ κτλ. κτλ.

Καί, σὰ νὰ μὴν ἔφταναν ὅλα τὰ παραπάνω, μπῆκαν σ' ἐνέργεια καὶ οἱ καταγγελίες τῶν ἀντίθετων ζαφειριδικῶν ἀγροφυλάκων ἐναντίον τῶν ἀντίθετων δημοτριάδικῶν νοικοκυραίων γι' ἀνύπαρχτες ἢ καὶ φτιαστὲς ἀγορζήμιες καὶ οἱ ἄδικες καταδίκες ἀθῶων ἀνθρώπων, μόνον καὶ μόνον γιὰ νὰ τρομοκρατηθοῦν καὶ νὰ γυρίσουν μὲ τὸ κόμμα τοῦ «καπετάνιου»!

Παθαίνοντας ὅλ' αὐτὰ οἱ δημοτριάδικοι καὶ βλέποντας ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ν' ἀπολαβαίνουν πλουσιοπάροχα κάθε κυβερνητικὴ ὑποστήριξη καὶ παροχὴ οἱ ἀντίθετοί τους, ἦταν φυσικὸ νὰ σκυλλιάζον καὶ ν' ἀνάθουν ἀπὸ κομματικὸ φανατισμὸ.

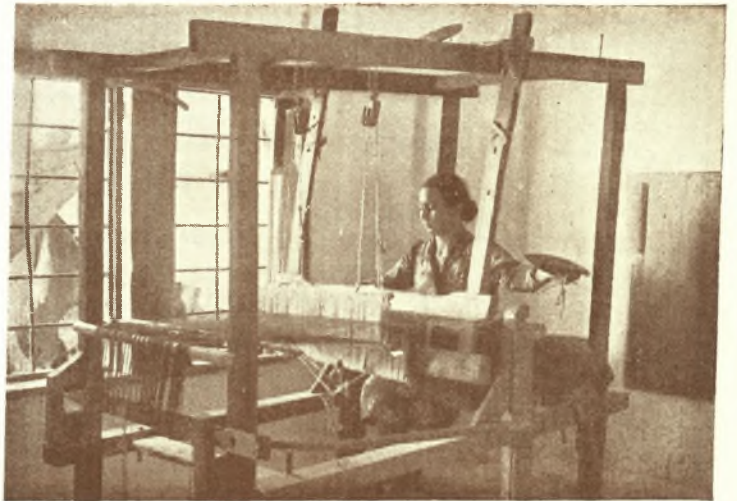
VI.

Ὁμως ὁ ἀγώνας αὐτὸς ἀνάμεσα στοὺς δυὸ πολιτικούς ἀρχηγούς ἦταν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἄνισος.

Πολὺ λίγο γνωστὸς παραπέρα ἀπ' τὸν Τύρναβο ὁ Δημοτριάδης. Γνωστότατος σὲ ὅλους τοὺς τοτινοὺς ἑλλαδικούς πολιτικούς, στρατιωτικούς, ἀνώτερους δικαστικούς, ὑπαλλήλικούς καὶ κοινωνικούς κύκλους ὁ Λιμπρίτης.

Στενὸς στὶς κομματικὲς καὶ πολιτικὲς ἀντιλήψεις τοῦ ὁ Δημοτριάδης ἐξαιτίας ἀπὸ τὴν ὀλοήμερη ἀπασχόλησή του μὲ τὴ μεγάλη γιατρικὴ πελατεία του. Ἐπειτα καὶ γιὰ τὴν ἀνακατευομένη στὴν πολιτικὴ ὄχι ἀπὸ φιλοδοξία, ἢ γιὰ νὰ τὴν ἐκμεταλλεῖ γιὰ βιοπορισμὸ, παρὰ μόνον γιὰ νὰ βρῆσκη κάποιον ἀντίδοτο στὴν ἐπαγγελματικὴ του μονομέρεια.

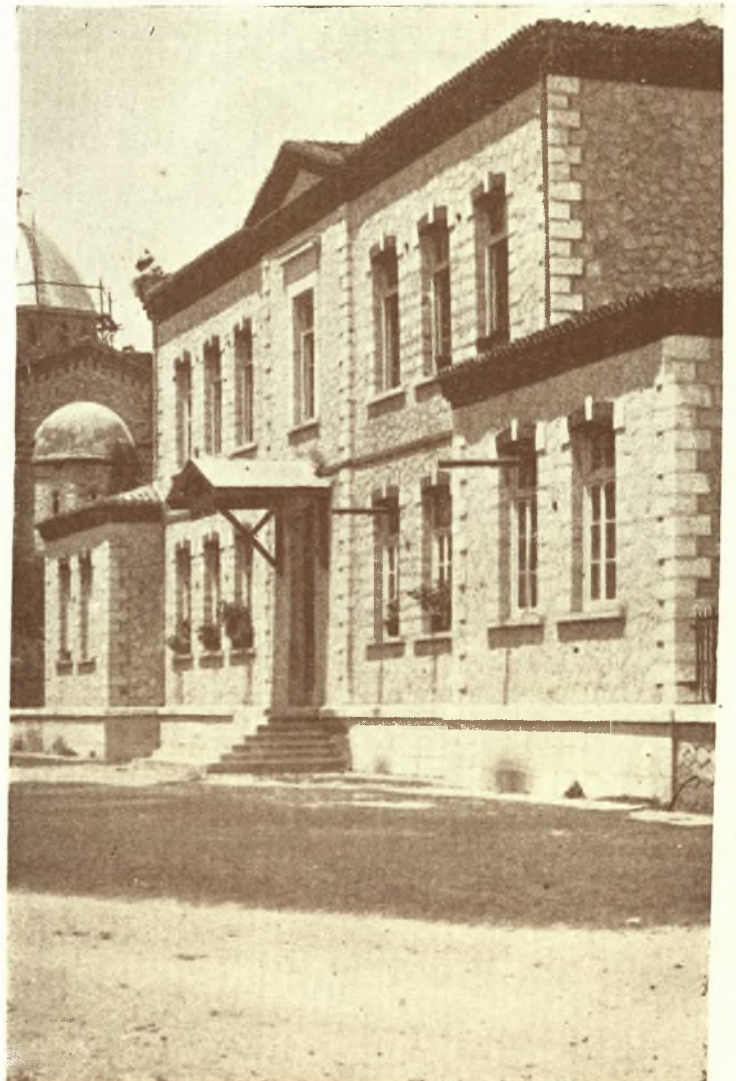
Γοργοκίνητο ἀπ τὴ φύση κι' ἀπ' τὴν ἐγκυκλοπαιδικὴ μελέτη μυαλὸ ὁ Λιμπρίτης καὶ μάλιστα τόσο, ὥστε νὰ

Βρυότοπος : Μὲ ὑπομονὴ καὶ ἐπιμονὴ ἔτοιμάζει τὰ προικιά της

ΣΠΙΤΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ - ΣΧΟΛΕΙΑ

Ἄμπελών : Τὸ ὠραῖο Δημοτικὸν σχολεῖον τῆς κωμοπόλεως

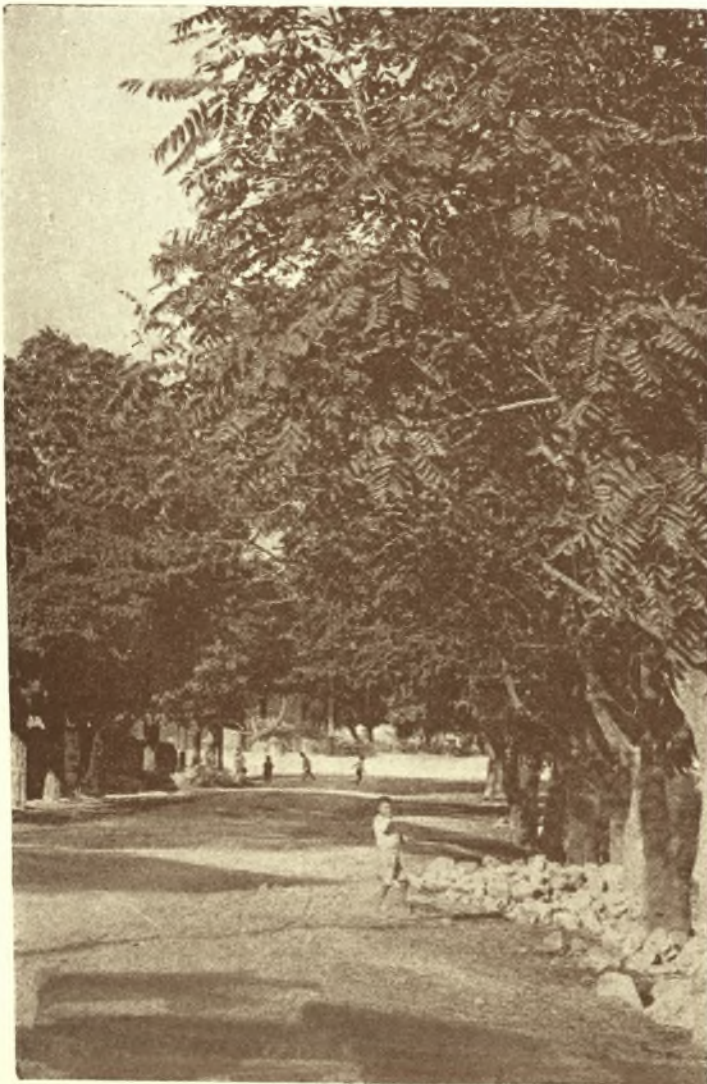

Τύρναβος: Μία από τις πιο επιθλητικές εκκλησοῦλες τῆς πόλεως

ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ - ΩΡΑΙΑΙ ΑΠΟΨΕΙΣ

Τύρναβος: Ἡ πυκνοφυτευμένη λεωφόρος τῆς Ἁγ. Παρασκευῆς

Ξεχωρίζη ἀνάμεσα καὶ στοὺς πιο ξεχωριστοὺς τότε ἀνώτερου του συναδέλφους ἀξιωματικοὺς. Ἀπὸ τῆλο μέρος φιλόδοξος, ὅσο παίρνει, κι ἔχοντας ἀγκαλιασμένη μὲ τὰ δυὸ χέρια τὴν πολιτικὴν, ἐπειδὴ ἔβλεπε, πὼς μ' αὐτὴ μονάχα θὰ μπορούσε ν' ἀνεβῆ πιο ψηλά, ἦταν σὲ θέση εὐκολώτατα νὰ κάμῃ σὲ μιὰ στιγμή τὸ σχέδιο γιὰ τὴν κομματικὴν του ἐπικράτησιν καὶ νὰ τὸ ἐκτελέσῃ κίολας στὸ φτερό. Κι ἐπειδὴ σ' αὐτὰ τὰ ζητήματα εἶχε γιὰ πρόγραμμα τὸ ἰσοῦτικὸ ἀξίωμα « ὁ σ κ ο π ὀ ρ ὲ ἄ γ ι ἄ ζ ε ι τ ἄ μ ἔ σ α » δὲν πισωδρομοῦσε σὲ τίποτα.

Ἔστερ' ἀπ' αὐτὰ δὲν εἶναι διόλου ἀνεξήγητο πρῶτα, πὼς, κι ἂν βρισκόταν κανένας ἀπ' τοὺς νέους Τυρναβίτες, ποὺ νὰ φιλοδοξῆ νὰ πολιτευτῆ, ἐξυπηρετώντας τὴν πατρίδα του, δὲν τολμοῦσε νὰ τὸ κάμῃ, βλέποντας, πὼς μὲ τέτοιους ὅρους ἦταν καταδικασμένη κάθε εὐγενικὰ προσπάθεια:

«Γιὰ νὰ προτιμήσουν ἐμένα ἀπ' τὸν «καπετάνιο» γιὰ βουλευτὴ οἱ πατριῶτες μου», μοῦ ἔλεγεν ἓνα ἀπ' τὰ ντόπια πολιτικὰ φιντάνια, ὅταν κάποτε τὸν κατηγοροῦσα γιὰ τὴν πολιτικὴν ἀτολμία του, «πρέπει νὰ σχηματίσουν τὴν πεποίθησιν, πὼς ἐγώ, βγαίνοντας βουλευτῆς, θὰ μπορῶ νὰ τοὺς κάνω, ἂν ὄχι πιο πολλά, τοῦλάχιστο ὅσα τοὺς κάνει αὐτὸς σήμερα: Νὰ βγάξω δηλαδὴ ἀπ' τὴ φυλακὴ τοὺς ἀνθρώπους των' νὰ τοὺς ξεγλυτώνω ἀπ' τὰ νύχια τῆς δικαιοσύνης, ὅσες φορές ἔχουν δοσοληψίες μὲ αὐτὴ' νὰ τοὺς ἀπαλλάσσω ἀπ' τὴν πληρωμὴ τῶν φόρων τους' νὰ μπάζω στὶς στρατιωτικὲς σχολὰς τοὺς γιούς των καὶ νὰ χαρίζω σ' ἄλλους πανεπιστημιακὰ διπλώματα ἢ θέσεις μεγάλες, σὰν τοῦ εἰρηνοδίκου, τοῦ συμβολαιογράφου, τοῦ δικαστῆ καὶ τοῦ δημόσιου ταμῆα, ποὺ μοιράζει δεξιὰ κι ἀριστερὰ στοὺς ὑποστηρικτὲς του ὁ « κ α π ε τ ἄ ν ι ο ς ». Πιστεύεις», ἐξακολούθησε νὰ μοῦ λέγῃ ὁ συνομιλητῆς μου, «πὼς θὰ μπορῶ ἐγώ νὰ κάνω στοὺς πατριῶτες μου τόσο μεγάλα ρουσφέτια; Κ' εἶναι αὐτοὶ τόσο κουτοί, ὥστε νὰ μὴ νοιώθουν, πὼς δὲ θὰ μπορέσω οὔτε τὰ μισὰ νὰ τοὺς κάμω, ἀπ' ὅσα τοὺς κάνει σήμερα ἐκεῖνος; Ἔπειτα δὲ λογαριάζεις, πὼς, γιὰ νὰ παραβγῶ μαζί του μ' ἐλπίδα ἐπιτυχίας σὲ κάθε μιὰ ἐκλογὴ, θὰ πρέπει νὰ ξεδεύω ἐγώ μονάχος μου καὶ 40 καὶ 50 χιλ. δραχμὲς¹, ὅσες δηλαδὴ ξεδεύουν ὅλοι μαζί οἱ ἐργολάθοι φίλοι του, καὶ τὰ βγάξουν διπλά καὶ τρίδιπλα, μόλις τὸν βγάλουν βουλευτῆ; Δὲ νοιώθεις, πὼς μὲ τὸν ἐρχομὸ τοῦ Λιμπρίτη στὸν Τύρναβο ὅλοι ἐμεῖς, οἱ πρωτοτερινοὶ « ε ὕ ἔ λ π ι δ ε ς » ὑποψήφιοι πολιτικοί, πάθαμε ὅτι παθαίνουν τὰ μικρὰ δεντράκια, ποὺ τυχαίνει νὰ φυτρῶσουν κάτω ἀπ' τὸν ἥσκιο πελώριου πλατάνου; Ποτέ τους δὲν μποροῦν νὰ προκόψουν, ὅσο ποὺ τὰ ἥσκιῶνει τέτοιος βάρυς ἥσκιος;»

Τί μπορούσα ν' ἀντιμιλήσω ἐγώ στὰ ἀντράνταχτ' αὐτὰ ἐπιχειρήματα τοῦ συνομιλητῆ μου; Ἐπίσης δὲν εἶναι ἀνεξήγητο καὶ γιατί ὁ μακαρίτης Δημητριάδης, σὰν εἶδε, πὼς ἔχανε μέσ' ἀπ' τὰ χέρια του ἐκλογές, ἐξασφαλισμένες 100%, καὶ μετὰ ἀπὸ ἐπανωτὲς ἀποτυχίες, φτάνοντας σὲ ἀπόγνωσιν, θέλησε νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ ἀρχαῖο ἐλληνικὸ ρητό: «πάσσαλος πασσάλω ἐκκρούεται». Πὼς δηλαδὴ ζήτησε νὰ πολεμήσῃ τὸν ἀντίπαλό του μὲ ὁμότεχνό του στρατιωτικὸ, μὲ τὸν ἀνώτερο στὸ βαθμὸ καὶ στὴ μορφωσιν κ. Λ ε ω ν ἰ δ α Λ α π α θ ἰ ὠ τ η, ἀπόστρατο σήμερα στρατηγός. Μὰ εἴτε γιατί ἡ ἐνέργειά του αὐτὴ ἔγινε πολὺ ἄργα, εἴτε γιατί λίγο ἕστερ' ἀπὸ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ

¹ Οἱ δραχμὲς αὐτὲς πρέπει νὰ λογαριάζονται σήμερα χρυσές.

Λ. Λαπαθιώτη ἀκολούθησαν σπουδαία ἔθνικὰ περιστατικά, πὺ ἀλλάξαν ὅλως διόλου τὶς πρωτοτερινὲς ἑλληνικὲς πολιτικὲς συνθήκες, ὁ σκοπὸς τοῦ Δημητριάδη δὲν πέτυχε τελειωτικά. Καὶ ὁ Λιμπρίτης ἐξακολούθησεν ἀρκετὰ χρόνι' ἀκόμη νὰ πολιτεύεται στὸν Τύρναβο καὶ νὰ καταδυναστεύῃ τοὺς πολιτικοὺς ἀντιπάλους του.

Ἄπ' αὐτοὺς μονάχα ὁ μακαρῖτης Γεώργιος Ροδόπουλος καὶ ὁ Πελοπίδας Ἀγγελίτης, δικηγόροι κι οἱ δύο, ὁ πρῶτος συνδεμένος πολὺ στενὰ μὲ τὸν Τύρναβο, γιατί ἦταν γαμπρὸς τοῦ Σταμ. Μουλοῦλη, κι ὁ δεύτερος γέννημα θρέμμα Τυρναβίτης, ἂν καὶ πολλὲς φορές βγήκαν βουλευτὲς καὶ βρέθηκαν ἀντίθετοι τοῦ Λιμπρίτη, δὲν ἐνωχλήθηκαν ἀπ' αὐτόν, εἴτε γιατί πολιτεύθηκαν στὰ χρόνια τῆς βενιζελικῆς παντοδυναμίας, εἴτε καὶ γιατί μὲ τὰ ἐξαιρετικὰ προσόντα, πὺ εἶχε ὁ καθένας τους, κατῶρθωναν καὶ ἀντενεργοῦσαν ἀποτελεσματικὰ στὰ ἐπιτελικὰ κομματικὰ σχέδιά του.

Ἐκεῖνος, πὺ ζημιώθηκε πιὸ πολὺ κι' ἀπὸ τὸ Δημητριάδη καὶ ἀπὸ τὸ κόμμα του ἀπὸ τὴν ἀνάμιξη τοῦ μακαρῖτη Λιμπρίτη στὰ πολιτικὰ πράγματα τῆς πατρίδας μου, ἦταν ὀλόκληρος ὁ Τύρναβος, ὁ ζωντανὸς δηλαδὴ ἀνθρώπινος κόσμος του.

Καὶ στ' ἀλήθεια! Ἄν κατωρθώθηκεν ἐξαιτίας τῆς δυνατῆς ἐπιβολῆς, πὺ ἐξασκούσεν ὁ στρατιωτικοπολιτευτῆς αὐτὸς στοὺς φίλους του πρωθυπουργοὺς ἐκείνων τῶν χρόνων, στὸ Θ. Δηλιγιάννη δηλαδὴ καὶ στὸ Γ. Θεοτόκη, νὰ γίνουιν μερικὰ πράγματα γενικῆς ὠφελιμότητος στὴν πόλη μας ἀπ' αὐτόν, καθὼς ἦταν νὰ ποῦμε τὸ ξαναχτίσιμο τῆς γέφυρας τοῦ Ξεριᾶ, πὺ εἶχε παρασυρθῆ ὀλόκληρη ἀπὸ τὴν πλημμύρα τοῦ 1885¹, τὸ γκρέμισμα τοῦ ἀπαίσιου πύργου τοῦ παλιοῦ ὠρολογιοῦ τῆς πόλης μας, τοῦ γειτονικοῦ μ' αὐτόν τζαμιοῦ καὶ τῶν γύρω παλιῶν μαγαζιῶν καθὼς καὶ τὸ ὕστερ' ἀπ' αὐτὸ ἀνοιγμα τῆς σημερινῆς κεντρικῆς πλατείας τῆς μικροπολιτείας αὐτῆς' ἂν ὑποστηρίχτηκαν ἀπ' τὸ Λιμπρίτη μερικοὶ φτωχοὶ σπουδαστὲς Τυρναβίτες καὶ διωρίστηκαν σὲ δημόσιες θέσεις, εἴτε μπηῖκαν στὶς στρατιωτικὲς σχολὲς κάμποσοι ἄλλοι νέοι — ὁμολογουμένως μεγάλα καλὰ γιὰ τὸν τόπο μας — ἔγιναν ὅμως ἀπ' τὸν ἴδιο καὶ κακὰ πολὺ μεγάλα, πὺ κανένας ντόπιος πολιτευόμενος δὲν ἔκαμε, οὔτε θὰ μπορούσε νὰ κάμη ποτὲ στὸν Τύρναβο.

Λίγο παραπάνω εἶδαμε τὸ πρῶτο ἀπ' αὐτὰ τὰ μεγάλα κακὰ, πὺ δώρισε στὴν πατρίδα μου ἡ ἀνάμιξη τοῦ Λιμπρίτη στὰ πολιτικὰ πράγματά της. Καὶ ἦταν αὐτὸ τὸ φούντωμα τοῦ κομματικοῦ φανατισμοῦ τῶν κατοίκων σὲ βαθμό, πὺ δὲν εἶχε φτάσει ποτὲ ὡς τότε καὶ βάσταξε ἴσαμε, πὺ πέθανεν ὁ πολιτευόμενος αὐτός².

Τὸ δεύτερο μεγάλο κακὸ, πὺ χρωστάει ὁ Τύρναβος στὸν ἴδιο πολιτικὸ, εἶναι ὁ ἐξαιτίας τῆς πολιτικῆς του φοβερὸς ἠθικὸς ξεπεσμός τῶν συνειδήσεων τῶν κατοίκων τῆς ἀδικημένης αὐτῆς θεσσαλικῆς μικροπολιτείας.

Ὅταν οἱ Τυρναβίτες βλέπανε τὰ χρόνια ἐκεῖνα σὲ κάθε συνεδρίαση τοῦ πταισματοδικείου τῆς πόλης μας νὰ καταδικάζεται ἄδικο κάθε ἀντίθετος τοῦ Λιμπρίτη καὶ ν' ἀθώωνεται, ἐπίσης ἄδικο κάθε λιμπριτικός' καὶ ὅταν μάθαιναν, πὺς δόθηκε χάρη σὲ βαρυποινίτες πατριῶτες μας, γιατί οἱ συγγενεῖς τους δήλωσαν φιλία

¹ Ἄπ' τὴν πλημμύρ' αὐτὴ καταστράφηκαν τότε καὶ τρεῖς συνοικίες τῆς πόλης μας.

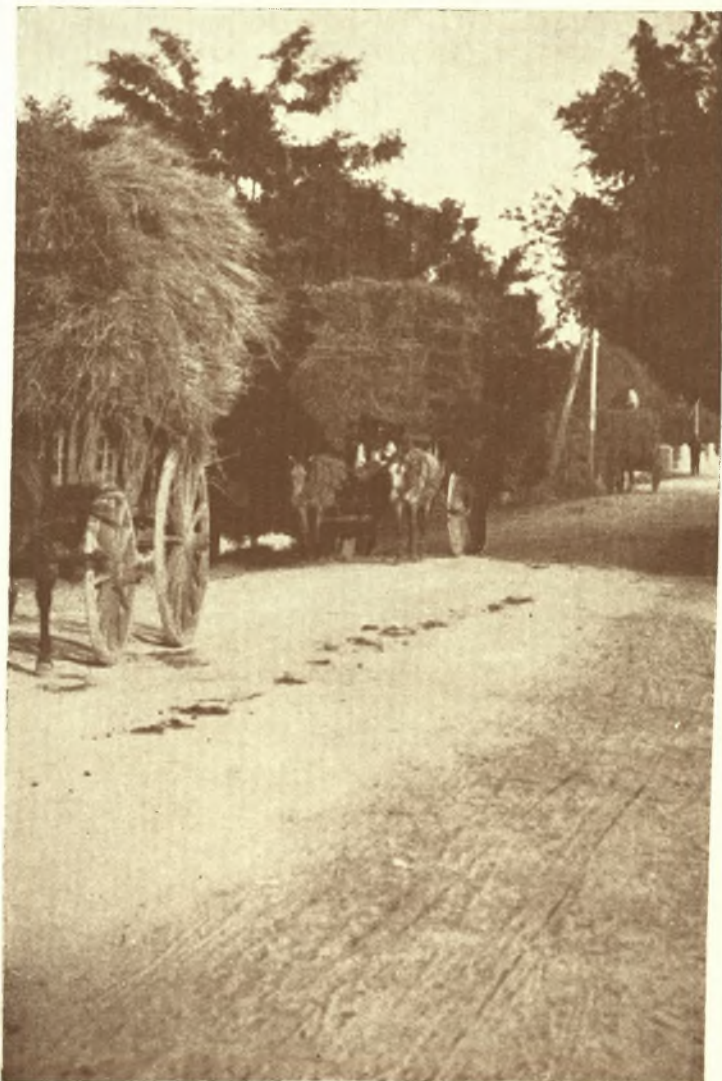
² Ἡ ἀγριότητα τοῦ φανατισμοῦ αὐτοῦ ἔφτασε σὸ σημείον, ὡστε νὰ πυροβοληθῆ μὲ γκρὰ ὁ μακαρῖτης Λιμπρίτης σὸ πιὸ κεντρικὸ μέρος τῆς πόλης μας ἀπὸ ντόπιο δικηγόρο, μακαρῖτη τῶρα κι αὐτόν.

Βρυότοπος: Ἡ Ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ "Ἅγιος Κωνσταντῖνος"

ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ - ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ

Τύρναβος: Ἐπιστροφή ἀπὸ τὴν κοπιώδη καθημερινὴ ἐργασία

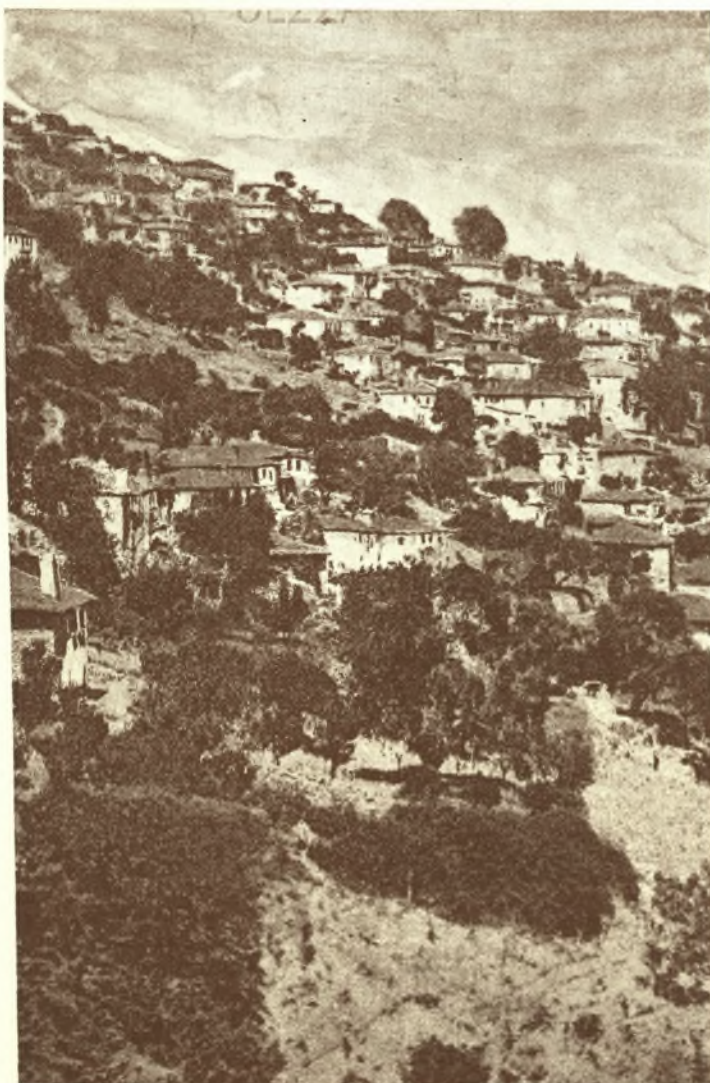

Δελέρια : Μία αυλόπορτα με φόντο τὰ σπιτάκια τοῦ χωριού

ΑΠΟ ΤΑ ΟΜΟΡΦΑ ΘΕΣΣΑΛΙΚΑ ΧΩΡΙΑ

Ραψάνη : Μία μεγαλοπρεπής κάτοψις τῆς ωραίας κωμοπόλεως

στον «καπετάνιο». “Όταν, ξαναλέω, ἔβλεπαν οἱ πατριῶτες μου τέτοιες καὶ μεγαλύτερες ἀπ’ αὐτὲς ἄλλες φαυλότητες νὰ γίνωνται στὴν πόλη μας ἐξαιτίας ἀπὸ τὴν ὑποστήριξη τοῦ δυνατοῦ ἐκείνου κομματάρχη, ἦταν φυσικὸ πολλοὶ ἀπ’ αὐτοὺς κατατρεγμένοι εἴτε ἀδύναμοι στὸν ἠθικὸ χαρακτήρα, ἀφήνοντας κάθε ντροπὴ, νὰ ἐκφραλισθοῦν τέλεια στὴν κοινωνικὴ ζωὴ τους.

Τὸ τρίτο καὶ μεγαλύτερο ἀπ’ τὰ δυὸ προηγούμενα κακὰ, ποὺ προξένησε στὸν Τύρναβο ἡ ἀνάμιξη τοῦ Λιμπρίτη στὰ πολιτικὰ τῆς πατρίδας μου, ἦταν τὸ δικαιολογημένο ἀποτράβηγμα ὄλων τῶν τοτινῶν πολιτικῶν φιντανιῶν ἀπὸ τὸν πολιτικὸ ἀγῶνα.

Μὲ τὸ ἀποτράβηγμα ὁμως αὐτὸ ἐπόμενο ἦταν ὄχι μόνο νὰ χρονίσῃ ἡ ἔλλειψη κάθε ντόπιου «ταγοῦ», ποὺ μὲ πόνο καὶ χωρὶς ὑστεροβουλία νὰ φροντίζῃ μερνυχτα γιὰ τὴν πρόοδο τῆς πατρίδας του, ἀλλὰ καὶ νὰ κοπῆ ἀπ’ αὐτὴ κάθε ἐλπίδα ν’ ἀποχτήσῃ τέτοιους ὁδηγούς.

Κι ἔτσι ὁ Τύρναβος, μένοντας στὴν πιὸ κρίσιμη καμπὴ τῆς μελλούμενης ἐξέλιξής του χωρὶς κανένα προστάτη καὶ τέλεια ἀκαθοδήγητος, φυσικὸ ἦταν νὰ μὴν μπορέσῃ ν’ ἀντιδράσῃ στὸν κοινωνικὸ νόμο, ποὺ λέει : «Ἡ γειτονιὰ μιανῆς μικροπολιτείας μὲ μεγάλῃ, ποὺ μαζὶ εἶναι καὶ διοικητικὴ πρωτεύουσα ἔχει γι’ ἀναπόφευχτο ἐπακολούθημα τὴ διαρροὴ τῶν ἐξελιγμένων πολιτῶν τῆς πρώτης πρὸς τὴ γειτονικὴ πρωτεύουσα». Μονάχα ποὺ ἡ διαρροὴ αὐτὴ τοῦ κάθε ἐξελιγμένου Τυρναβίτη δὲν ἔγινε μόνο πρὸς τὴ Λάρισα, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ Βόλο καὶ πρὸς τὴ Θεσσαλονίκη, τὸν Πειραιᾶ καὶ τὴν Ἀθήνα. Καί, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ πρώτου εικοσιπεντάχρονου ἀπὸ τὴν προσάρτηση τῆς Θεσσαλίας, ἀποτελειώθηκε κατὰ τὸ τέλος τοῦ δευτέρου αὐτοῦ χρονικοῦ διαστήματος, χωρὶς νὰ λιγοστῆσῃ καθόλου ὁ πληθυσμὸς τῆς θεσσαλικῆς αὐτῆς μικροπολιτείας. Γιατὶ τὴν κάθε ἐκπατριζόμενη ντόπια οἰκογένεια τὴν ἀντικατάστανεν ἀμέσως ἄλλη ἀπὸ τὰ γύρω χωριὰ καὶ μάλιστα ἀπὸ τὴ βλαχόφωνη Σαμαρίνα τῆς Μακεδονίας.

Νὰ λοιπὸν κι ἔν’ ἀκόμα μεγάλο κακὸ — τὸ τέταρτο αὐτὸ — ποὺ χρωστάει ὁ Τύρναβος στὸν ξένο πολιτικὸ ἐπιδρομέα του. Χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ ὁ Θ. Λιμπρίτης, ἔσπρωξε τὴν πατρίδα μου στὸ νὰ καταντήσῃ σήμερα ἓνα μεγαλοχώρι...

VII.

“Ἄν ὁ Τύρναβος ἦταν πιὸ τυχερὸς στὰ χρόνια τῆς προσάρτησής του στὴν Ἑλλάδα καὶ βρισκόταν τότε μὲ λίγους, ἄξιους ὁμως, ντόπιους ὁδηγούς, θὰ γλύτωνε δίχως ἄλλο κι ἀπὸ τὴν ἐπιδρομὴ αὐτὴ κι ἀπ’ τὴ διαρροὴ τῶν ἐξελιγμένων κατοίκων του, ποὺ τὸν ἔφερε στὸ σημερινὸ κατάντημά του. Κι ἂν ἀποφευγόταν αὐτὴ ἡ διαρροὴ στὰ πρῶτα 25—30 χρόνια τῆς λευθερίας του, θὰ μπορούσε ἀργότερα ὁ Τύρναβος, ὅταν στὰ 1912 ξεμάκρηναν ἀπ’ αὐτὸν τὰ σύνορα τῆς χώρας μας καὶ ξαναβρῆκε τὸ παλιὸ του «χί ντε ρ λ α ν τ», τὴν ἐπαρχία δηλαδὴ τῆς Ἐλασσόνας, νὰ ξεπεταχτῆ ὡς τὰ σήμερα σὲ μιά, ἂν ὄχι ἀπὸ τίς πιὸ μεγάλες, τοῦλάχιστο ἀπὸ τίς πιὸ συμμορφωμένες στεριανὲς θεσσαλικὲς πόλεις καὶ νὰ ξαναβρῆ τὴν παλαιὰ τῆς ἀνθισθὸν ἐμπόριο, στὴ βιομηχανία καὶ στὴν παιδεία ἀκόμη. Ἡ ἐπαρχία τῆς Ἐλασσόνας καὶ δίπλα του κι ἀρκετὰ μεγάλη καὶ ἀνεκμετάλ-

λευτη ὄλως διόλου ἦταν τότε. Θὰ μπορούσε δίχως ἄλλο νὰ τῆς γίνη ὁ Τύρναβος ἡ φυσικὴ πρωτεύουσά της, ἀπ' ὅπου νὰ προμηθεύεται κι ὅπου νὰ βρῖσκη τὸ κάθετι, πού τῆς ἔλειπε, καθὼς κι ὅπου νὰ συγκεντρώνη τὸ κάθε περίσσευμα τῶν προϊόντων της. Καὶ τότες ἀπὸ τὸ διαμετακομιστικὸ ἐμπόριο μονάχα μὲ τὴν ἐπαρχία αὐτὴ θὰ μπορούσαν νὰ κερδίζουν πολλὰ κάθε χρόνο οἱ Τυρναβίτες. "Ἄν πάλι, ὠδηγημένοι κατάλληλα, εἶχαν καὶ τὴν πρόνοια, μεγαλώνοντας ἀμέσως μὲ τὸ ξεμάκραιμα τῶν συνόρων τῆ βιοτεχνία τῶν βαμβακερῶν ὑφασμάτων τους καὶ συνταιριάζοντάς την μὲ τὴ ραφικὴ, θὰ μπορούσαν σήμερα νὰ ντύνουν ὅλη τὴν ἐπαρχί' αὐτὴ κι' ἔτσι νὰ ζοῦν πολλές ἀπὸ τίς τόσες ἄπορες τυρναβίτικες οἰκογένειες.

Τὸ ἴδιο θὰ γινόταν καὶ μὲ τὴν ἀνάπτυξη ὄλων τῶν ἄλλων βιοτεχνιῶν τοῦ Τυρνάβου, τῆς βυρσοδεψίας του δηλαδή, τῆς μεταξοπαραγωγῆς καὶ τοῦ σταμπαρίσματος τῶν βαμβακερῶν ὑφασμάτων του.

Καὶ σὰν πετύχαιεν ἡ βιοτεχνικὴ αὐτὴ προσπάθεια τῶν κατοίκων του — ὅπως σίγουρα θὰ πετύχαιε — δὲ θὰ ἀργοῦσεν ὁ Τύρναβος νὰ μεταβληθῆ σὲ μικρὸ στὴν ἀρχὴ καὶ κατόπι σὲ μεγαλύτερο βιομηχανικὸ κέντρο. Γιατί, ὅπως τρώγοντας ἔρχεται ἡ ὄρεξη στὸν ἄνθρωπο, ἔτσι καὶ ἡ ἐπιτυχία σ' ὄλες αὐτὲς τίς βιοτεχνίες θάσπρωχνε δίχως ἄλλο τοὺς πατριῶτες μου καὶ στὴ βιομηχανοποίηση τῶν ἄφθωνων κουκουλιῶν καὶ σταφυλιῶν τους. Καὶ τότε, βρίσκοντας δουλειὰ καὶ πιὸ πολὺ συμφέρον ὄλοι τους, κι ἀπ' τὸν Τύρναβο δὲ θὰ τὸ κουνούσαν καὶ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς θᾶχαν ξεπεταχτῆ σὲ πολυτάλαντους ἐργοστασιάρχες καὶ μεγαλέμπορους καὶ ζήτημα πάλης τῶν τάξεων δὲ θὰ παρουσιαζόταν, ὅπως παρουσιάστηκε στὰ τελευταῖα δέκα χρόνια, στὴ θεσσαλικὴ αὐτὴ μικροπολιτεία.....

Μὰ καὶ τὸ Ἑλληνικὸ σχολεῖο τῆς πατρίδας μου, ἂν βρισκόταν νοῦς ὀδηγητῆς ἀπὸ τὸ ξεσκλάθωμά της καὶ δῶθε, εὐκόλο ἦταν νὰ μεταβληθῆ ἀπὸ τὰ πρῶτα κιόλας χρόνια σὲ ἡμιγυμνάσιο κι' ἀργότερα νὰ προβιθαστῆ σὲ σωστὸ γυμνάσιο, πού νὰ συγκεντρώνη ὄλα τὰ παιδιὰ τῆς μεσιανῆς κοινωνικῆς τάξης ὄχι μόνον τοῦ δήμου Τυρνάβου, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐπαρχίας Ἑλασσόνας, ὅπως αὐτὸ γίνεται σήμερα ἀπὸ τὸ γυμνάσιο τῆς Τσαρίτσανης, ἀφοῦ τὸ σχολεῖο αὐτὸ πάντα συγκέντρωνε 150 καὶ περισσότερους μαθητὲς μονάχα ἀπὸ τὸν δήμο Τυρνάβου.

Τὸ πῶς ὄλα τὰ παραπάνω μπορούσαν νὰ γίνουν στὸν Τύρναβο, τὸ ἀποδείχνουν ὄλες σχεδὸν οἱ τυρναβίτικες παροικίες, πού σχηματίστηκαν στὴ Λάρισα, στὸ Βόλο, στὴ Θεσσαλονίκη, στὸν Πειραιᾶ καὶ στὴν Ἀθήνα, ὅπου ἀποτραβήχθηκαν μετὰ ἀπ' τὴ διαρροὴ ὄλοι οἱ ἐξελιγμένοι τότε πατριῶτες μου. "Ὅχι μόνον ἀφωμοιώθηκαν τέλεια μὲ τὸ ἀνώτερο γι' αὐτοὺς νέο κοινωνικὸ περιβάλλον, ἀλλὰ καὶ σὲ μερικές ἀπ' αὐτὲς ξεχωρίζουν στὸ κάθετι ἀνάμεσα ἀπ' ὄλους τοὺς σημερινοὺς συγκάτοικους των.

Μὰ καὶ στὸ στρατὸ καὶ στὴν ἐπιστῆμη καὶ στὴ δημοσιούπαλληλία δὲ μένει πίσω ὁ Τύρναβος ἀπὸ καμμιά θεσσαλικὴ ἄλλη πολιτεία. Φτάνει ν' ἀναφέρω, ἀπ' ὄσα θυμᾶμαι, μερικά μονάχα ὀνόματα διαλεχτῶν στρατιωτικῶν Τυρναβιτῶν καθὼς τοῦ μὲ τιμητικὴ διαθεσιμότητα τιμημένου ἀπόστρατου τώρα στρατηγοῦ Ξενοῦ. Ἄντωνιάδης, τῶν ὑποστρατῆγων Χρ. Καρασόου καὶ Κων. Τότσιου, τῶν ἀντισυνταγματάρχων Μαργ. Ζαφειριάδης καὶ Εὐαγ. Χατζηφόρου καὶ τοῦ λοχαγοῦ ἱατροῦ Ἰ. Γουνιώτση. "Ὅσο γιὰ τοὺς δημόσιους ὑπαλλήλους καθὼς καὶ ἐπιστήμονες ἀρκετὸ μὸ φαίνεται

Καρατζόλι: "Ἐνα χαρακτηριστικὸ σπιτί μὲ δικό του ρυθμὸ

ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΦΙΚΑ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Ραψάνη: Γενικὴ ἄποψις τοῦ δένδροφυτευμένου χωρίου

Καρατζόλι: Λίγα από τὰ χωρικά σπιτάκια τοῦ χωριοῦ

ΑΠΟ ΤΑ ΧΩΡΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ

Τύρναβος: "Ένα από τὰ πιὸ γραφικά δρομάκια τῆς κωμοπόλεως

θᾶναι νὰ σημειώσω ἐδῶ τὸν γνωστὸ καὶ στοὺς Εὐρωπαϊ-
οὺς φιλολόγους καὶ γλωσσολόγους, ἄλλοτε ἐκπαιδευτικὸ
σύμβουλο Ἄχιλ. Τζάρτζανο, τὸν Ν. Μιχαη-
λίδη, μικροβιολόγο καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθη-
νῶν, τὸν ἀδερφό του Ι. Μιχαηλίδη, ἄλλοτε πρό-
εδρο πρωτοδικῶν, τὸν Ἀθ. Μουλοῦλη, καθηγητὴ
στὸ Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, τὸν πολυσπουδασμένο
μακαρίτη Ἄνδρ. Ζάμπο, εἰσαγγελέα πρωτοδικῶν,
τὸν πρωτοδικὴ Ἄγαμ. Βασιλείου, τὸν τμημα-
τάρχη τοῦ ὑπουργείου τῆς Ἐθν. Οἰκονομίας καὶ μετεκ-
παιδευμένο στὸ Παρίσι, Ι. Ζάρα, τὸ γυμνασιάρχη
Χριστόφ. Φορόπουλο, τὸ νεαρῶτατο ὑφηγητὴ τῆς
Νομικῆς τοῦ ἀθηναϊκοῦ Πανεπιστημίου Κ. Ρόκκα, τὸν
ἐπιθεωρητὴ τῶν δημοτ. σχολείων Ν. Ἀρίδα, τοὺς κα-
θηγητὲς τῶν Μαθηματικῶν Π. Κιλίμη, Ι. Παπα-
μιχαήλ καὶ Κ. Τσιμπλοῦλη.

Κοντὰ στοὺς παραπάνω ὁ Τύρναβος ἔχει καὶ ἄλλους
ἐξαιρετικοὺς ἐπιστήμονες γιατρούς, δικηγόρους καὶ μη-
χανικούς, πού οἱ πιὸ πολλοὶ ἔχουν μετεκπαιδευθῆ στὴν
Εὐρώπη, καθὼς καὶ βιομήχανους καὶ ἐμπόρους, οἱ ὅποιοι
τιμοῦν τὴν πατρίδα τους.

Ὅριστε καὶ μερικά ὄνόματα: α') γιατρῶν. Λάμ-
προς Λάμπρου, Ἄνδρ. Καράσος, Μιχ.
Τσιολάκης, Νικ. Λάμπρου, Ἄγγ. Κοῦ-
κος, Μ. Δ. Τότσιος, β') δικηγόρων: Βασίλ.
Μουλοῦλης, Πελοπ. Ἀγγελίδης, Γεώρ.
Χύμος, Πανταζῆς Δ. Μουλοῦλης (συμ-
βολαιογράφος Λαρίσης), Στέφ. Δ. Καράσος (ἐπί-
σης), Ἀθ. Παπαγιάννης, Ἀστ. Δασκαλό-
πουλος. γ') μηχανικῶν: Θεόδ. Ἄντ. Σακελ-
λάριος, Κωνστ. Τούσιας, Κ. Ἐμμανου-
ήλ, Ν. Β. Τσιμπλοῦλης, δ') καπνεμπόρων: Κωστ.
Μουλοῦλης, Δανιήλ Ἐμμανουήλ, Κ.
Δομενικιώτης, Βασίλ. Τούσιας, Σοφ.
Κερμαμίδας καὶ ε') βιομηχάνων: Σταμ. Δο-
μενικιώτης, ἀδελφοὶ Ν. Κατσάρου καὶ Ζήση
Κατσάρου, Χρ. Ἄνδρεάδης, Π. Ἀλεξάν-
δρου, ἀδελφοὶ Δ. Κουτιάδης, Ἄνδρ. Ἄνδρε-
άδης κττ. κττ.

Ἄλλὰ καὶ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ κοινωνικοῦ συλλό-
γου «Ἀνάπλασις», πού ἰδρύθηκε στὸν Τύρναβο στὰ
1898 καὶ διατηρεῖται ἴσαμε σήμερα, κι αὐτὰ ἀποδείχνουν
πὼς ἡ θεσσαλικὴ αὐτὴ μικροπολιτεία, ἔχοντας τέτοια ἐξε-
λιγμένα στοιχεῖα, σὰν τὰ μέλη, πού διοίκησαν αὐτὸν τὸ
σύλλογο, θὰ μπορούσε νὰ ξεπεταχθῆ ἀπὸ τὰ 1913 ὡς τὰ
σήμερα σὲ μιὰ ἀπὸ τίς πιὸ πολιτισμένες θεσσαλικές πο-
λιτείες.

Γιὰ νὰ τὸ ἀποδείξω αὐτό, θὰ μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ ἐξιστο-
ρήσω τὴν ἰδρυση καὶ τὴ δράση τοῦ συλλόγου αὐτοῦ στὴν
πρώτη περίοδό του, πού κατὰ τὴ γνώμη μου, εἶναι τὸ πιὸ
φωτεινὸ σημεῖο τῆς ἱστορίας τοῦ Τυρνάβου κατὰ τὸ
πρῶτο μετὰ ἀπ' τὴν Προσάρτηση εἰκοσιπεντάχρονο.

VIII.

Ὅταν ὕστερ' ἀπ' τὸν ἄτυχο γιὰ τὴν Ἑλλάδα μας ἐλ-
ληνοτουρκικὸ πόλεμο τοῦ 1897 ξαναγυρίσαμε στὸν Τύρ-
ναβο τὴν κατοπινὴ χρονιά, ἔτυχε τὸ προσωπικὸ καὶ τοῦ
ἐλληνικοῦ καὶ τῶν δύο δημοτ. σχολείων τῶν ἀγοριῶν του
ν' ἀποτελεῖται κατὰ τὰ 9)10 ἀπὸ νέους, πού κανένας μας
δὲν ξεπερνοῦσε τὰ 25 χρόνια. Σχολάρχευε τότε ὁ μακα-
ρίτης Κ. Μόραλης, ἄριστος φιλόλογος, κι ἐλληνο-
διδάσκαλος ἦταν διωρισμένος ὁ Κ. Ἀναστασό-

π ο υ λ ο ς, ἄριστος κι αὐτὸς ἐπιστήμονας, ξενομερίτες καὶ οἱ δυό.

Ὁ πατριώτης μας σχολάρχης, μακαρίτης Ἄντ. Σακελλάριος καθὼς κι' ὁ ἑλληνοδιδάσκαλος Ἄντ. Ναός, ἀντίθετοι τοῦ τότε βουλευτῆ Δημητριάδη, ἦταν διωγμένοι ἀπὸ τὸν Τύρναβο.

Κι ἐνῶ ἐμεῖς οἱ ντόπιοι δασκάλοι δὲν εἶχαμε ποῦ νὰ βάλουμε τότε τὸ κεφάλι μας καὶ πῶς νὰ οἰκονομήσουμε τὶς ἀνάγκες τῶν σπιτιῶν καὶ τῶν σχολείων μας, ποῦ ἦταν κατὰ γυμνα ἀπὸ σκευὴ καὶ ὄργανα· κι ἐνῶ οἱ μητέρες καὶ οἱ γυναῖκες μας δὲν εἶχαν οὔτε π λ α σ τ ῆ ρ ι, γιὰ νὰ π λ ά σ ο υ ν μιὰ πῆτα, ἐμεῖς οἱ π α ι δ ο π λ ά σ τ ε ς ἀποφασίσαμε ν' ἀναπλάσομε κοινωνικὰ τὸν Τύρναβο! Καί, χωρὶς οὔτε μιὰ λέξη γραφτὴ νὰ σύρουμε εἴτε γιὰ τοὺς σκοποὺς μας, εἴτε γιὰ τὰ μέσα τῆς ἐπιτυχίας των, ἢ νὰ τυπώσουμε καταστατικὰ καὶ νὰ προβοῦμε σ' ἐκλογὲς διοικητικῶν συμβούλων, ἰδρύσαμε τὸ σύλλογο τῆς «Ἄναπλάσεως» προφορικὰ καὶ «βλέποντας καὶ κάνοντας!» Ὁρίσαμε μονάχα μηνιατικὴ συνδρομὴ τοῦ κάθε μέλους μία δραχμὴ κι ἐπιτάξαμε γιὰ πρόεδρο τὸ γιατρὸ Μ. Τσολιάκη, πρόεδρο τότε καὶ τῆς Κοινότητος, καὶ γενικὸ γραμματέα καὶ ταμῖα μαζί τὸν ὑποφαινόμενο.

Ἔτσι συγκροτημένος ὁ σύλλογος αὐτός, ἔκαμε τὴν «πρῶτὴ ἐμφάνισή του» ἕνα φθινοπωριάτικο πρωινὸ τοῦ 1898 μετὰ ἀπὸ τὴ Λειτουργίαν, δίνοντας διάλεξη τοῦ σχολάρχου Κ. Μόραλη «περὶ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου» στὸ διδαχτήριον τοῦ Ἀ' δημοτ. σχολείου τῶν ἀγοριῶν.

Ἡ ἐπιτυχία τῆς διαλέξεως αὐτῆς ἦταν μοναδική. Καὶ τὰ αἰτίαι τῆς δύο: Ἡ μεγάλη τῶν συμπολιτῶν μου περιέργεια πρῶτα καὶ ὕστερα ἡ Ὑπερκραθεύουσα τοῦ ὀμιλητῆ! Ἡ ἀρχαιοπρεπὴ αὐτὴ γλῶσσα καὶ τὰ δυσανάλογα πρὸς τὴν ἀντιληπτικότητα τοῦ ἀκροατηρίου ὕψηλὰ νοήματα τοῦ μακαρίτη φίλου μου βάσταξαν μιὰ δλόκληρην ὥρα τοὺς πατριῶτες μου ἀκροατὲς του στὴ θέσιν τῆς πιδ βαθειᾶς προσοχῆς. Τοὺς ἔκαμαν νὰ ξεσπάσουν μὲ τὸ τέλος τοῦ λόγου του σὲ ἀκράτητα χειροκροτήματα καὶ ν' ἀνάψουν τὸν ἐνθουσιασμό τους καὶ γιὰ τὸν ὀμιλητὴ καὶ γιὰ τοὺς ἰδρυτὲς τῆς «Ἄναπλάσεως».

Ἐνδειχτικὰ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ αὐτοῦ ἦταν καὶ τὰ συγχαρητήρια, ποῦ δέχτηκα κι ἐγὼ ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα γιὰ λογαριασμό τοῦ ὀμιλητῆ καὶ σὰν ἕνας ἀπὸ τοὺς ἰδρυτὲς τοῦ συλλόγου. Πηγαίνοντας ἀμέσως μετὰ ἀπὸ τὴ διάλεξη αὐτὴ σ' ἐν' ἀπ' τὰ δυὸ φαρμακεία τῆς πόλης μας, γιὰ νὰ ἐκτελέσω μιὰ γιατρικὴ συνταγή, ἀφοῦ δέχτηκα τὰ συγχαρητήρια τοῦ συμπολίτη μου φαρμακοποιοῦ— ὄχι ἐπιστήμονα, ἀλλ' ἀπὸ τοὺς πραχτικούς, ποῦ ἀφωμοιώθηκαν μετὰ ἀπὸ τὴν Προσάρτηση—τὸν ἄκουσα νὰ λέγῃ: «Ἐξοχος ὁ λόγος τοῦ σχολάρχου μας, κύρ Δημουστῆνη. Καὶ πάλι δὲν καταλάβαινα κιόλας τὰ λόγια του...!»

Ἄν ἡ διάλεξη αὐτὴ καθὼς καὶ οἱ ἄλλες 3—4, ποῦ ἀκολούθησαν τὴν πρώτη καὶ δόθηκαν ἀπὸ τὸν ἑλληνοδιδάσκαλο τότε Ἄναστασόπουλο, τὸν πρόεδρο καὶ τὸ γενικὸ γραμματέα τοῦ συλλόγου, ἦταν ὁ πρόλογος τῆς μελλούμενης ἐπιτυχίας του, ἡ ἀρχὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς χορωδίας καὶ τοῦ κηρύγματος χρησίμεψε γιὰ στέριωμά του.

Κι ἦταν ἐπόμενο μὲ τὸ δεύτερο μέσο νὰ στεριώσῃ ὁ σύλλογός μας, γιὰτὶ τόσο ἡ χορωδία ὅσο καὶ ἡ ἐξήγηση τοῦ Εὐαγγελίου ἀνταποκρίνονταν στὶς τοτινὲς ψυχικὲς ἀνάγκες τῶν συμπατριωτῶν μου. Καὶ νὰ γιατί!

Τσαίρλι: Ἄπασχόλησις μὲ τὴν τακτοποίηση τῶν προβάτων

ΑΣΧΟΛΙΑΙ ΧΩΡΙΚΩΝ - ΧΩΡΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ

Τσαίρλι: Κεντρικὴ πλατεῖα τοῦ χωριοῦ κέντρον συναντήσεως

Δελέρια: Μία κατάφυτη και γραφική συνοικία του χωριού

ΑΠΟ ΤΑ ΧΩΡΙΑ - ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΙ

Τύρναθος: Ο άρχαιολ. Δημητριάδης μετά των οικείων του

Μέ ὄλη τὴν τραγικὴ περιπέτεια, ποὺ εἶχαμε τὴν προηγούμενη χρονιά ἀπ' τὴν καταστροφὴ ὅλης τῆς κινητῆς περιουσίας μας καὶ πολλοὶ ἀπὸ τὰ βάρσανα τῆς προσφυγιάς στὰ σχολεῖα τῆς Ἀθήνας, τῆς Χαλκίδας καὶ τοῦ Βόλου, ὥστόσο γυρίσαμε στὸν Τύρναθό μας κάπως ἐξελιγμένοι κοινωνικά καὶ γι' αὐτὸ μὲ πιὸ πολλὰ ἀπαιτήσεις ἐκπολιτιστικῆς.

Δὲ θὰ ξεχάσω ποτέ, πὼς ἀμέσως μὲ τὸ γυρισμό μας αὐτὸν ἄρχισαν νὰ καθιερώνονται στὴν πόλη μας οἱ σουαρέδες, ὅπου ὁμῶς ὁ καθένας προσκαλεσμένος ἔπρεπε νὰ φέρνῃ μαζί καὶ τὴν καρέκλα του! Τότε γενικεύθηκαν καὶ ὅλ' οἱ τοτινοὶ εὐρωπαϊκοὶ χοροὶ καὶ οἱ πολὺφωνες καντάδες, συνωδευμένες ἀπὸ βιολιά, μαντολίνα καὶ κιθάρες κ. ἄ.τ.π.

Ἔγερ' ἀπὸ τέτοια ἐκπολιτιστικὴ ἐξέλιξη φυσικὸ ἦταν νὰ μὴ εὐχαριστοῦνται τότε οἱ πατριῶτες μου μὲ μόνη τὴ ρινόφωνη ψαλμωδία τῶν ντόπιων ψαλτάδων, οὔτε καὶ μὲ τὴν ὀλιγοκοσμία τῶν 12 ἐκκλησιῶν τους. Χωρὶς νὰ τὸ φανερώουν, ζητοῦσαν ἀπὸ μέσα τους κ ἄ τ ι, σὰν ἀπ' αὐτά, ποὺ εἶχαν δεῖ, κ' εἶχαν ἀκούσει ὅταν ἐκκλησιάζονταν στὴν Ἀθήνα. Καὶ φαίνεται, πὼς τὰ βρῆκεν ἡ ψυχὴ τους αὐτὰ τὰ παραπανιστὰ « κ ἄ τ ι » μιὰ Κυριακὴ ἀπ' τὸ σύλλογο τῆς « Ἀ ν α π λ ἄ σ ε ω ς », ποὺ τοὺς τὰ παρουσίασεν ὅλους διόλου ἀνεπάντεχα.

Γιατί, ὅταν ὕστερ' ἀπὸ πολὴμερὴ γύμναση τῶν μαθητῶν τῶν 2 ἀνώτερων τάξεων τῶν δημοτ. σχολείων τῶν ἀγοριῶν στὴ δίφωνη λειτουργία τοῦ Ι. Σακελλαρίδη ἀπὸ τοὺς συναδέλφους μου, Ἀ σ τ ἔ ρ ι ο Γ ο υ ν ι τ σ ι ῶ τ η καὶ Δ η μ. Ἀ ξ ε ν ἰ δ η καθὼς κι ἀπ' τὸν ὑποφαινόμενο· κι ὅταν μετὰ ἀπὸ τὴν προφορικὴ ἀπ' ὅλους τοὺς δασκάλους τῆς πόλης μας κι ἀπ' τοὺς μαθητῆς τους ὑποβλητικὴ πρόσκληση τῶν κατοίκων: «Νᾶρθετε αὐριο Ἁγία Φανερωμένη. Θὰ ἰδῆτε καὶ θ' ἀκούστε κάτι, ποὺ θὰ σᾶς ἀρέσῃ». Ὅταν, ξαναλέω, ὕστερ' ἀπ' ὅλ' αὐτὰ βρέθηκαν οἱ πατριῶτες μου μαζεμένοι ὅλοι σχεδόν, ἄντρες καὶ γυναῖκες, στὴν πιὸ κεντρικὴ, τὴν πιὸ εὐρύχωρη καὶ ἀρκετὰ μεγαλόπρεπη ἐκκλησία τῆς πόλης τους καὶ μετὰ ἀπ' τὸ « Δ ο ξ α σ τ ι κ ὸ α ἰ ν ο » ἦρθεν ἡ σειρὰ τῆς « Δ ο ξ ο λ ο γ ῖ α ς » κι αὐτοὶ ἀντὶ ἀπὸ τοὺς συνηθισμένους ψάλτες καὶ τὴ ρινόφωνη μονοφωνία τους ἄκουσαν νὰ ψέλνεται καλλιφωνα ἐτοῦτος ὁ ὕμνος σὲ διφωνία κι ἀπὸ μικροὺς μαθητῆς, ξαφνιάστηκαν ὅλοι τους κι ἄρχισαν νὰ δείχνουν τὴν εὐχαρίστησή τους.

Τὸ ξάφνισμα καὶ ἡ εὐχαρίστησή τους αὐτὴ μεγάλωσαν, ὅταν ἀντιλήφθηκαν, πὼς ἡ μαθητικὴ ἐκείνη χορωδία ἐξακολουθοῦσε νὰ ψέλνῃ κι ὅλους τοὺς κατοπινούς ἐκκλησιαστικούς ὕμνους καὶ τὸν βασιλικὸ πολυχρονισμὸ μαζί. Μεγάλωσαν ὁμῶς πιὸ πολὺ καὶ τὰ δυὸ αὐτὰ συναισθήματα τῶν ἐκκλησιαζομένων ἐκεῖ τότε συμπατριωτῶν μου, ὅταν μετὰ τὴν ἀνάγνωση τοῦ Εὐαγγελίου ἀπ' τὸν ἱερέα, ἀνεβαίνοντας ὁ ὑποφαινόμενος στὸ Δεσποτικὸ, ἄρχισα νὰ τοὺς ἐξηγῶ προφορικὰ σὲ γλῶσσ' ἀπλή καὶ μὲ νοήματ' ἀνάλογα πρὸς τὴν ἀντίληψη τῶν ἀκροατῶν μου τὴν εὐαγγελικὴ περικοπή, ποὺ εἶχε διαβαστῆ λίγο πρωτύτερ' ἀπ' τὸν ἱερέα.

Δὲν μπορῶ νὰ δισχυριστῶ, πὼς ὅλ' οἱ ἀκροατῆς μου ἐνθουσιάσθηκαν ἀπ' τὸ κήρυγμά μου ἐκεῖνο, γιατί οὔτε ρήτορας, οὔτε θεολόγος στάθηκα ποτές μου. Τὸ πῶς, ὁμῶς κατευχαρίστησεν ὅλους τοὺς ἀκροατῆς μου ὁ νεωτερισμὸς τῆς Κυριακῆς ἐκείνης, ἦταν ὀλοφάνερο στὰ πρόσωπά τους.

Τὸ ξάφνισμα καθὼς καὶ ἡ εὐχαρίστηση τοῦ ἐκκλησιάσματος δὲ σταμάτησεν ἴσαμε δῶ. Μεγαλώνοντας λίγο-λίγο, ἐξακολούθησαν ἔτσι, ὥσπου τέλειωσεν ἡ Λειτουργία κι ὄλος ὁ συναγμένος ἐκεῖ κόσμος ἀκουγε κι ἔβλεπε, πῶς καὶ τὸ Χερουβικὸ καὶ τὸ Κοινωνικὸ κι' ὄλ' οἱ ἄλλοι ἀνάμεσ' ἀπ' αὐτοὺς λειτουργικοὶ ὕμνοι φέλνονταν ἐξακολουθητικὰ καὶ πάντα γλυκόφωνα ἀπὸ τοὺς ἴδιους μαθητές.

Γιὰ τοῦτο κι ὅταν μετὰ τὸ τέλος τῆς Λειτουργίας δηλώθηκεν ἀπὸ τὸν ὑποφαινόμενο στοὺς ἐκκλησιαζομένους, πῶς αὐτό, πού εἶχε γίνει ἐκείνη τὴν ἡμέρα, ἦταν ἀποφασισμένο ἀπ' τὸ « Σ ύ λ λ ο γ ο », νὰ γίνεται κάθε Κυριακὴ στὴν ἴδια ἐκκλησίᾳ, λίγο ἔλειψε νὰ χειροκροτήσῃ καὶ νὰ ζητωκραυγάσῃ ὅλο ἐκεῖνο τὸ ἐκκλησίασμα.

Τὸ μπάσιμο τῆς μαθητικῆς χορωδίας στὴν κυριακάτικη Λειτουργία καθὼς καὶ ἡ ταχτικὴ τὴν ἴδια μέρα ἐξήγηση τοῦ Εὐαγγελίου ἄλλοτε ἀπὸ μένα κι ἄλλοτε ἀπὸ τὸ συνάδερφό μου, Ἀστέριο Γουνιτσιώτη — ἐν' ἀπ' τὰ πιὸ δραστήρια μέλη τοῦ «Συλλόγου», πού στίς βαθυστόχαστες ὑποδείξεις καὶ συμβουλές του πολλὰ χρωστάει καὶ ἡ «Ἀ ν ἄ π λ α σ ι ς» καὶ ὁ Τύρναθος — ὄχι μόνο στέριωσαν τὸ Σύλλογό μας, ἀλλὰ εἶχαν κι ἐτοῦτο τὸ καλὸ γι' αὐτὸν καὶ γιὰ τὴν πόλη μας. Τράθηξαν δηλαδὴ πολλοὺς πατριῶτες μου στὴν ἐκκλησίᾳ κι αὔξησαν καὶ τὰ μέλη — ἐπομένως καὶ τὰ ἔσοδα — τοῦ Συλλόγου μας.

Τὸ δυνάμωμ' ἀπὸ τὸνα μέρος τῶν οἰκονομικῶν τοῦ Συλλόγου μας κι' ἀπ' τ'ἄλλο ἢ ἐπιτυχία τῶν « ἐ π ι χ ε ι ρ ῆ σ ε ὠ ν » του ἐπίτρεψε σ' αὐτούς, πού τὸν διεύθυναν, ν' ἀνακατευτοῦν στὸ μεταξὺ καὶ σ' ἄλλες ἐκπολιτιστικὲς ἐνέργειες, μικρότερης σημασίας ἀπ' τὶς προηγούμενες, πάντα ὅμως ὠφέλιμες κι αὐτὲς γιὰ τοὺς σκοποὺς τῆς «Ἀ ν ἄ π λ ἄ σ ε ὠ ς».

Ἔτσι λίγους μῆνες ὕστερ' ἀπὸ τὴν κατάρτιση τῆς μαθητικῆς χορωδίας καὶ τὴν καθιέρωση τοῦ ταχτικοῦ κηρύγματος μ' ἐνέργειες κι' ἔξοδα τοῦ «Συλλόγου» ἰδρύθηκε στὸν Τύρναθο καὶ γυμναστήριον μέσα σ' εὐρύχωρο καὶ κεντρικὸ οἰκόπεδο. Σ' αὐτό, ἀφοῦ στήθηκαν ἀρκετὰ μονόζυγα καὶ δίζυγα καὶ ἰσοπεδώθηκε τὸ ἔδαφος, ἄρχισε νὰ μαζεύεται κάθε ἀπόγευμα τὶς καθημερινές καὶ ὁλοήμερα τὶς Κυριακὲς καὶ τὶς γιορτὲς ὄλ' ἡ ἔφηθη τυρναβίτικη νεολαία καὶ νὰ γυμνάζεται στὸ τρέξιμο, στὸ πῆδημα καὶ στὸ λιθάρι καὶ νὰ τοιμάζεται μὲ τὴν ὁδηγία γυμναστικῶν δημοδιδασκάλων τῆς πόλης μας γιὰ μελλούμενους γυμναστικούς ἀγῶνες.

Κατόπιν ἀπ' τὸ γυμναστήριον ἀνοίξε καὶ ἡ κοινοτικὴ βιβλιοθήκη μας, ἀφοῦ πρῶτα ταχτοποιήθηκε καὶ πλουτίστηκε μὲ νέα βιβλία καθὼς καὶ μὲ τὴ δωρεὰ ὁλόκληρης τῆς μαρσαλειακῆς βιβλιοθήκης ἀπὸ μέρος τοῦ ἴδιου ἱδρυτῆ, μακαρίτη Γ ρ η γ ο ρ ῖ ο υ Μ α ρ α σ λ ῆ ἠ, πού συνώδεψε τὴ δωρεὰ του μὲ ἰδιόχειρο γράμμα του, σταλμένο ἀπ' τὴν Ὁδησὸ πρὸς τὸν γενικὸ γραμματέα τῆς «Ἀ ν ἄ π λ ἄ σ ε ὠ ς» καὶ ὑπογραμμένο : « τ α π ε ι ν ὄ τ α τ ο ς δ ο ὕ λ ὅ ς σ α ς Γ ρ η γ . Μ α ρ α σ λ ῆ ς »!

Ἀπὸ τὴν κατοπινὴ ἀνοίξη μ' ἐνέργειες τοῦ Συλλόγου καθιερώθηκαν κάθε Κυριακὴ πότε μέσα στὸ γυμναστήριον, πότε κι ἔξω ἀπ' τὴν πόλη ἀθλητικοὶ ἀγῶνες, ὅπου ἐξὸν ἀπὸ τοὺς ταχτικούς ἐπισκέφτες τοῦ γυμναστηρίου μας λάθβαιναν μέρος κι' ἄλλοι νέοι ἐργατικοί. Μὲ τοὺς ἀγῶνες αὐτοὺς καταργήθηκε τὸ ἀπαίσιο « τ ὁ μ π λ ο ».

Στὸ μεταξὺ οἱ διαλέξεις τοῦ Συλλόγου ὄχι μόνο ἐξακολουθοῦσαν κάθε κυριακάτικο πρωινὸ μετὰ τὴ λειτουργία, ἀλλὰ σιγά-σιγά βρῆκαν καὶ τὴν πρεπούμενη κατεύ-

Τύρναθος : "Ἐνα ὄμορφο σπιτάκι εἰς τὴν συνοικία «Καραβάκι»"

ΓΡΑΦΙΚΑΙ ΑΠΟΨΕΙΣ - ΤΥΠΟΙ ΧΩΡΙΚΩΝ

Τύρναθος : Τύποι μικροαστῶν μὲ τὴν παλαιὰν ἐνδυμασίαν

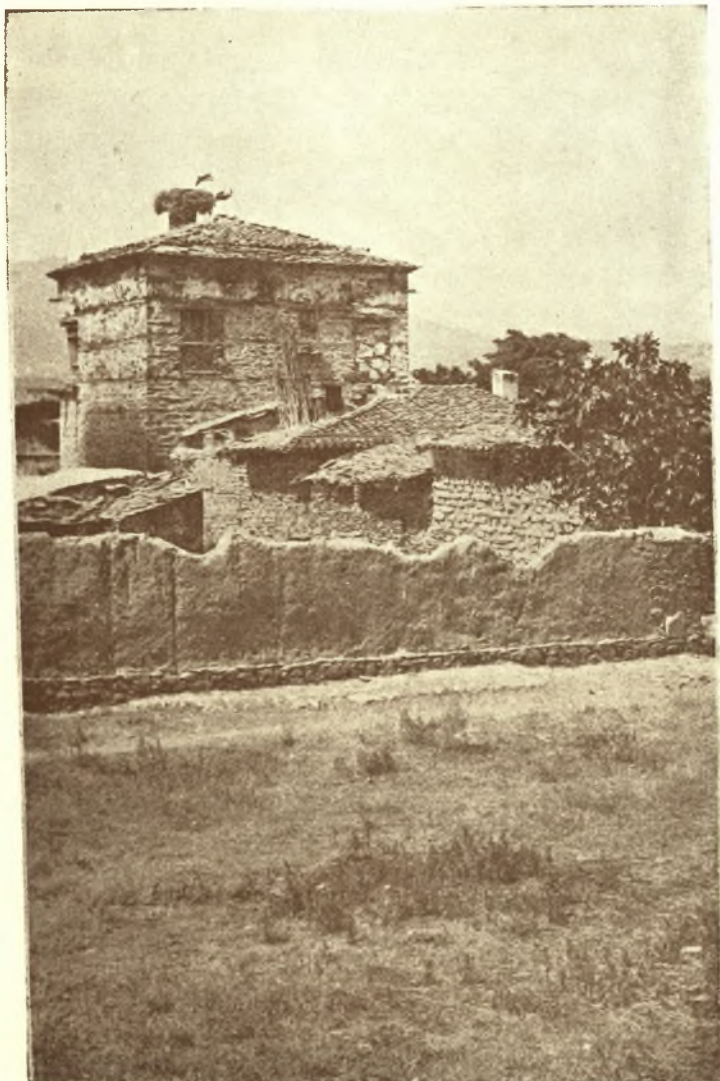

Τύρναβος : Τὸ στάλιασμα τῶν προβάτων κοντὰ στὴ γέφυρα

ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ - ΙΔΙΟΡΡΥΘΜΑ ΣΠΙΤΙΑ

Μουσαλάρι : Χαρακτηριστικὸ σπίτι, στὴ στέγη φωλεὰ λελεκιῶν

θυνοσή τους. Γιατί με τὸν καιρὸ ἔγιναν πιὸ πραχτικὲς καὶ περιστρέφονταν σὲ ζητήματα ἀμεσης τοπικῆς ὠφελιμότητος. Ὅριστε καὶ μερικὰ ἀπὸ τὰ θέματα τῶν διαλέξεων αὐτῶν, ποὺ θυμᾶμαι: «Πῶς μπορούμε νὰ προλάβουμε τὸ ξύνισμα τῶν κρασιῶν μας;» «Μπορούμε νὰ τοιμάζουμε μικροσκοπημένο κουκουλόσπορο στὸν Τύρναβο;» «Πῶς πολεμιέται ὁ δαυλίτης τοῦ σταριοῦ;» «Ὁ περονόσπορος καὶ τὸ ράντισμα τῶν ἀμπελιῶν μας». «Ἡ ἀλληλασφάλεια γιὰ τίς ζημίες ἀπ' τὸ χαλάζι». «Πῶς πολεμοῦνται οἱ θέρμες;» κτλ. κτλ.».

Γιὰ τέτοιου εἴδους διαλέξεις, ὅταν δὲν ἔφταναν τὰ φῶτα τῶν ντόπιων «διστατών», προσκαλιόνταν ἀπὸ τὴ Λάρισα εἰδικοί καθηγητὲς τοῦ Διδασκαλείου καὶ τῆς Γεωργικῆς σχολῆς.

Τὸ ἴδιο ἔγινε καὶ μετὰ τὸ ἱερὸ κήρυγμα. Μ' ἐνέργεια καὶ δαπάνη τοῦ Συλλόγου ἤρθαν προσκαλεσμένοι στὸν Τύρναβο δυὸ ἀπὸ τοὺς καλύτερους τότε κήρυκες τοῦ Θείου λόγου, ὁ αἰδ. ἀρχιμανδρὶτης Π. Δουληγέρης καὶ ὁ πανελλήνιος ξακουσμένος Μιχ. Γαλανός. Ὁ πρῶτος ἔκαμε δύο κηρύγματα, ἓνα ὑπαίθριο στὴν κεντρικὴ πλατεία τῆς πόλης μας κι ἓνα μέσα στὴν ἐκκλησιά τοῦ Ἁγίου Δημητρίου τὴν ὥρα τῆς Λειτουργίας.

Ὁ δεύτερος, φιλοξενούμενος στὸ σπίτι μέλους τοῦ Συλλόγου 8 ἡμέρες στὴ σειρά, μᾶς μιλοῦσε κάθε ἀπόγευμα μετὰ ἀπ' τὸ σχόλασμα τῆς ἐργασιᾶς μέσα στὴν κεντρικὴ ἐκκλησιά τῆς Ἁγίας Φανερωμένης. Εἶναι περιττὸ νὰ πῶ, πῶς οἱ ὀμιλίες καὶ τῶν δύο αὐτῶν θεολόγων ἦταν ἀπ' τίς πιὸ πετυχημένες, ποὺ ἄκουσαν οἱ πατριῶτες μου.

Ὅλες οἱ παραπάνω ἐνέργειες τῶν «Ἀναπλαστικῶν» δυνάμωσαν τὴ θέση τους στὴ συνείδηση τῶν Τυρναβιτῶν. Ὅμως ἐκεῖνο, ποὺ κορύφωσε τὴν ἐκτίμηση ὅλης τῆς πόλης μας στὸ διοικητικὸ συμβούλιο τῆς «Ἀναπλασεως», ἦταν ἡ ἴδρυση ἀπ' αὐτὸ καὶ μουσικῆς μπάντας, μικρῆς στὴν ἀρχὴ καὶ μετὰ διευθυντὴ τὸ μακαρὶτὴ Ἰω. Σαρέα, συνταξιούχο τότε στρατιωτικὸ μουσικό, μεγάλης κατόπιν — μετὰ 20 πνευστὰ ὄργανα — καὶ μετὰ διευθυντὴ τὸ μακαρὶτὴ Μιχάλη Λεβέντη.

Γιὰ ν' ἀποτελειωθῆ αὐτὸ τὸ θαῦμα — γιὰ τὸ Τύρναβο βέβαια — ὁ καθένας φαντάζεται τί κόπος καὶ πόση ὑπομονὴ κι ἐπιμονὴ χρειάστηκε ἀπὸ μέρος τῶν δημιουργῶν αὐτοῦ. Εἶναι ὅμως ἀλήθεια, πῶς καὶ πολὺ ἀκριβὰ ἐπεληρώθηκε ἡ μεγάλη αὐτὴ ἐκπολιτιστικὴ προσπάθεια τοὺς ἀπὸ τοὺς συμπολίτες τους.

Ὅταν μιὰ πρωτοχρονιάτικη αὐγὴ χωρὶς καμμιὰ προειδοποίησι ἀρχισε πρώτη φορά, γυρίζοντας τοὺς δρόμους τῆς μικροπολιτείας μας ἢ μὲν ἀπὸ αὐτὴ, νὰ παιανίζῃ τὸ «ἔθινο», οἱ ἀναγνώστες μου πρέπει νὰ πιστέψουν, πῶς οἱ Τυρναβίτες κόντεψαν νὰ τρελλαθοῦν ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμό τους.

Ὅλοι, μεγάλοι καὶ μικροί, ἄντρες καὶ γυναῖκες, πετάχτηκαν ξαφνιασμένοι μετὰ τὰ νυχτικὰ τους στὰ παράθυρα καὶ στὶς ἐξώπορτες τῶν σπιτιῶν τους κι ἀπὸ κεῖ, χειροκροτώντας καὶ ζητωκραυγάζοντας, συνώδεψαν μετὰ εὐχὲς κι εὐλογίες γιὰ τὸ «Σύλλογο» καὶ τοὺς ἀνθρώπους του τὸ ἀνεπάντεχο πρωινὸ ἐκεῖνο πέρασμα τῆς μπάντας. Ὁ ἴδιος ἐνθουσιασμός καὶ οἱ ἴδιες εὐχὲς ἐπαναλήφθηκαν κι ὅταν λίγο ἀργότερα ἢ ἴδια μὲν πάντα, καλύτερα τώρα καταρτισμένη, ἔπαιξε πρώτη φορά στὴν πλατεία τῆς πόλης μας κομμάτια ἀπὸ τὴν Τραβιάτα, τὸ Ριγολέτο, τὴ Λουκία καὶ τὸ Φάουστ!

Ἀπὸ τότε πιά ὁ ἀγώνας τῶν «Ἀναπλαστικῶν» φάνηκε, πῶς κερδήθηκε πέρα γιὰ πέρα. Ὁ σὺλ-

λογός τους, αφού περίλαθε σ'ά μέλη του και μεροκαματιάρηδες ακόμα, κατώρθωσε με την ταχτική κάθε Κυριακή εκκλησιαστική χορωδία και την εξήγηση του Ευαγγελίου, με τις ταχτικές κάθε γιορτή και Κυριακή διαφωτιστικές διαλέξεις του, με τις μουσικές συναυλίες τό απόγεμα κάθε γιορτής, με τό άνοιχτό γυμναστήριο και την άνοιχτή κοινοτική βιβλιοθήκη νά παρουσιάση τόν Τύρναθο, σά μιá από χρόνια πολιτισμένη πολιτεία, πού νά την καμαρώνουν οί κάτοικοί του και νά τή ζηλεύουν οί ξένοι.

Κοντά σ' αυτό, τό γενικώτερο, είχε κι έτοϋτο, τό πιό μερικό, έπίσης όμως μεγάλο καλό ή έπιτυχία τής «'Α ν α π λ á σ ε ω ς ». Μαζί με τό άνέβασμα τής στάθμης του πολιτισμού δλόκληρης τής μικροπολιτείας αυτής κατώρθώθηκεν άπ' τήν «'Α ν á π λ α σ η » ν' άνεβαστή στή συνείδηση τών κατοίκων της και ή εκτίμηση στους δημοδιδασκάλους της. Και σέ τέτοιο βαθμό, πού όλοι τους οί άνύπαντροι ώς τότε νά καλοπαντρευτούν και οί πιό πολλοί άπ' αυτούς νά πάρουν προίκες μεγαλύτερες άπ' αυτές, πού έπαιρναν οί έπιστήμονες!

ΙΧ.

“Υστερ' από τά παραπάνω φωτεινά άποτελέσματα, πού είχε για τόν Τύρναθο ή επίδραση στους κατοίκους του μιανής όλως διόλου άμελέτητης ένέργειας λίγων νέων του χωρίς πρωτοτερινό κύρος, ποιός μπορεί ν' άμφισβητήσει, πώς θάταν διαφορετική ή όψη τής θεσσαλικής αυτής μικροπολιτείας, άν εύτυχοϋσε νάχη άπ' τόν καιρό τής λευθεριάς της 2—3 μυαλωμένους, μορφωμένους και με κύρος όδηγούς; Τό «δ ο ύ λ ε ι ο ν ό μ ω ς ή μ α ρ» κοντά σ'άλλα τά μεγάλα κακά, πού έχει για τούς σκλαβωμένους πολύχρονα, έχει κι αυτό: Με τό κόψιμο του κάθε ψηλότερα σηκωμένου κεφαλιού τών σκλαβωμένων από μέρος τών σκλαβωτών και τό γενικό τών κεφαλιών ίσοπέδωμα ν' άφήνη πίσω του, πάντα τή λ ε ι ψ α ν δ ρ ί α, τή γεννήτρα πολλών κακών τής νεώτερης ‘Ελλάδας μας.....

“Έτσι άντιλήφτηκα κι έτσι μπόρεσα νά εξηγήσω τήν ιστορία του Τυρνάθου κατά τά πρώτα 25 χρόνια τής λευθεριάς του, όπου έτυχε νά τήν παρακολουθήσω από κοντά, σάν πολίτης και δάσκαλός του βήμα πρós βήμα.

Ξεπατρισμένος από τό 1906 ίσαμε σήμερ' άπ' αυτόν για λόγους βιοπάλης, δέν είμαι δυστυχώς σέ θέση νά ξιστορήσω ξεγκυρα τό τί έγινε και γιατί νά γίνη έτσι παρατέρα στήν άγαπημένη μου πατρίδα.

‘Ωστόσο οί άναγνώστες μου, κρίνοντας από τά στοιχεία, πού προσπάθησα νά συγκεντρώσω παραπάνω, μπορούν όχι μόνο τήν ιστορία τής κατοπινης 25ετίας, αλλά και τά αίτία της, άκόμη και τό μέλλον τής θεσσαλικής αυτής μικροπολιτείας, νά μαντέψουν μ' έπιτυχία.....

Τύρναθος : ‘Η πλατεία τής κωμοπόλεως με φόντο τόν “Όλυμπον

ΚΕΝΤΡΑ ΑΝΑΨΥΧΗΣ - ΠΥΡΓΟΙ

Τσαϊρλί : “Ένας παλαιός πύργος στή μέση του χωριού

